

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE'DE SOSYAL POLİTİKALARIN
ŞEKİLLENMESİNDE İKTİDAR VE MUHALEFET PARTİ
PROGRAMLARININ ETKİSİ: 2002 SONRASI
DÖNEMDE AK PARTİ VE CHP ÖRNEKLERİ**

Abdurrahman Sefa ULU

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Mehmet Merve ÖZAYDIN

**YÜKSEK LİSANS
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM
DALI
SOSYAL POLİTİKA BİLİM DALI**

AĞUSTOS-2020

**TÜRKİYE'DE SOSYAL POLİTİKALARIN ŞEKİLLENMESİNDE
İKTİDAR VE MUHALEFET PARTİ PROGRAMLARININ ETKİSİ:
2002 SONRASI DÖNEMDE AK PARTİ VE CHP ÖRNEKLERİ**

Abdurrahman Sefa ULU

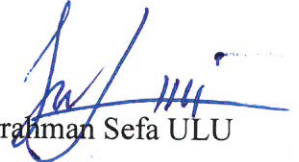
**YÜKSEK LİSANS
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM
DALI
SOSYAL POLİTİKA BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

AĞUSTOS 2020

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Abdurrahman Sefa ULU
05.08.2020

TÜRKİYE'DE SOSYAL POLİTİKALARIN ŞEKİLLENMESİNDE İKTİDAR VE MUHALEFET PARTİ PROGRAMLARININ ETKİSİ: 2002 SONRASI DÖNEMDE

AK PARTİ VE CHP ÖRNEKLERİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Abdurrahman Sefa ULU

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Temmuz 2020

ÖZET

Bu araştırmanın amacı siyasetin sosyal politikalar üzerinde etkisinin araştırılmasıdır. Siyasetin sosyal politikaları nasıl etkilediği incelenmiş aynı zamanda sosyal politikaların belirleyicisi konumunda olan siyasi partilerin, parti programları analiz edilmiştir. Parti programlarının incelenmesinde nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman (belge) incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi sonucunda elde edilen veriler, Maxqda programı aracılığı ile frekans analizleri yapılmıştır. Çalışmamda Türkiye'deki sosyal politikaların gelişimleri siyaset bağlamında bir değerlendirmede bulunulmuş ve araştırmanın esas bölümünü oluşturan üçüncü bölümde 2002 ve sonrasındaki dönemde iktidar ve ana muhalefet parti programları analiz edilmiştir. Analiz edilen bu programlarının frekansı en yüksek olan kavramlarının detaylı incelemeleri yapılmıştır. Bu sayede siyasi parti programlarında en çok değinilen kavramları ve siyasi partilerin en çok politika ürettikleri konuların detaylı incelemesi yapılmıştır. Bu yapılan inceleme sonucunda siyasi partilerin sosyal politikaların belirlenmesinde doğrudan parti programları ve hükümet programları ile etki ettiği görülmüştür. İktidar partisinin iktidarı elinde bulundurma durumundan dolayı parti programında belirttiği politikaların uygulamaya konulması incelenmiştir ancak ana muhalefet partisinin iktidarda olmadığından dolayı iktidardaki partinin uygulamalarına nasıl etki ettiği ve nasıl bir yön verdiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmamızda sosyal politikaların nasıl bir düşünce arka planı ile oluşturulmuş olduğu da verilmeye çalışılmıştır. Bu analizlerden sonra ülkemizde üretilmiş olunan sosyal politikalara ilişkin gelecek yıllarda sosyal politikaların nasıl bir seyir izleyeceğine dair bir fikir edinmemizi sağlamıştır.

Bilim Kodu : 113505
Anahtar Kelimeler : Sosyal politika, Siyasi parti programı, Frekans analizi, Klientalizm, Siyaset.
Sayfa Adedi : 119
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Mehmet Merve ÖZAYDIN
Öğrenci ORCID ID : 0000-0002-1023-2513

THE EFFECT OF RULING AND OPPOSITION PARTIES IN THE SHAPING OF
SOCIAL POLICY PROGRAMS IN TURKEY: IN THE PERIOD AFTER 2002 THE AK
PARTY AND THE CHP EXAMPLES

(M.Sc. Thesis)

Abdurrahman Sefa ULU

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

AGUST 2020

ABSTRACT

The purpose of this research is to investigate the effect of politics on social policies. How political affects social policies has been examined, and party programs of political parties, which are the determinants of social policies, have been analyzed. Document review method, which is one of the qualitative research methods, was used in the analysis of party programs. The data obtained as a result of document analysis, frequency analyzes were done by Maxqda program. development of social policy in Turkey, there was an evaluation study on the political context and in the period after 2002, and the third section forming the main part of the study the ruling and main opposition party programs were analyzed. Detailed analysis of the highest frequency concepts of these analyzed programs was made. In this way, the detailed concepts of the political party programs and the subjects where the political parties produce the most policy were examined in detail. As a result of this analysis, it was observed that political parties directly influence party programs and government programs in determining social policies. Due to the fact that the ruling party holds power, the implementation of the policies stated in the party program has been examined, but it has been tried to reveal how the main opposition party influences and how it affects the practices of the ruling party because it is not in power. In our study, it was tried to be given what kind of thinking background social policies are formed. After these analyzes, it enabled us to get an idea of what social policies will follow in the coming years regarding the social policies produced in our country.

Science Code : 113505

Key Words : Social policy, Political party program, Frequency analysis,
Clientalism, Politics.

Page Number : 119

Supervisor : Doç. Dr. Mehmet Merve ÖZAYDIN

Student ORCID : 0000-0002-1023-2513
ID

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLoların LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1
1. SOSYAL POLİTİKA VE KLİENTALİZMİN KURAMSAL ÇERÇEVESİ.....	3
1.1. Sosyal Politika	3
1.1.1. Sosyal Güvenlik.....	6
1.1.2. Sosyal Yardım.....	7
1.1.3. Sosyal Hizmet	10
1.2. Modern Devlet Düşüncesinin Gelişimi ve Liberalizm	13
1.2.1. Sosyal Politikalar Bakış Açısından Klasik, Sosyal ve Yeni Liberalizm	16
1.2.2. Muhafazakarlık ve Yeni Sağ.....	19
1.2.3. Neo-liberal Bir Yönetim Olarak Piyasa Devleti	23
1.3. Sosyal Politikalar Açısından Sosyal Devlet ve Refah Devleti	25
1.4. Sosyal Politikalarda Klientalizm Kavramı	27
1.5. Sosyal Politikaların Önemli Unsuru Siyaset Kavramı	30
1.5.1. Sosyal Politika Üreticisi Olarak Siyasi Partiler	31
1.5.2. Politikaların Yazılı Belgesi Siyasi Parti Programı.....	32
2. TÜRKİYE’DE SOSYAL DEVLET’İN GELİŞİMİ VE SOSYAL POLİTİKA İLİŞKİSİ.....	35

2.1. Türkiye’de Sosyal Devletin Oluşumu ve Gelişimi.....	35
2.1.1. Cumhuriyet Dönemi Öncesi Sosyal Politika	35
2.1.2. Cumhuriyet Dönemi Sosyal Politika	40
2.1.2.1. 1923-1945 Tek Partili Siyaset Döneminde Sosyal Politikalar	41
2.1.2.2. 1945-1960 Çok Partili Hayata Geçiş ve Sosyal Politikalar	43
2.1.2.4. 1983-2002 Özal Hükümetleri ve Koalisyon Hükümeti Dönemleri ...	45
2.1.2.3. 1960-1982 Dönemi	51
2.1.2.5. 2002 Sonrası Ak Parti Hükümetleri Dönemi	53
2.2. Cumhuriyet Dönemi Sosyal Politikalarının Kronolojik Sıralanması	57
2.3. Sosyal Devlet ile Siyaset Arasındaki İlişki	59
3.YÖNTEM VE İNCELEMENİN ELE ALINIŞI	65
3.1. Araştırmanın Yöntemi	65
3.2. Araştırmanın Amacı	66
3.3. Araştırmanın Önemi	67
3.4. Bulgular	68
3.4.1. Siyasi Parti Programları Frekans Analizleri	68
3.4.1.1. 2002 Ak parti, parti programındaki sosyal politikalara yönelik analizler	75
3.4.1.2. 2004 CHP, parti programındaki sosyal politikalara yönelik analizler	83
3.4.1.3. CHP’nin 2008’de değişen parti programındaki sosyal politikalara ilişkin analizler	88
3.4.2. İkili Sözcük Kombinasyonları Frekans Analizleri.....	90
3.4.3. Hükümet Programları Çerçevesinden Sosyal Politikaların İncelenmesi ..	98
3.4.3.1. 58. Hükümet Programı incelenmesi:	98
3.4.3.2. 59.Hükümet Programı incelenmesi	100

3.4.3.3. 60.Hükümet Programı incelenmesi.....	102
4. SONUÇ VE TARTIŞMA	105
KAYNAKLAR	111
ÖZGEÇMİŞ	115

TABLULARIN LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1. Ak Parti 2002 yılı parti programı frekans dağılımı.....	69
Tablo 2. CHP 2004 yılı parti programı frekans dağılımı.....	70
Tablo 3. CHP 2008 yılı parti programı frekans dağılımı.....	71
Tablo 3.(devam) CHP 2008 yılı parti programı frekans dağılımı	72
Tablo 3.(devam) CHP 2008 yılı parti programı frekans dağılımı	73
Tablo 4. Ak Parti 2002 yılı parti programı ikili sözcük kombinasyonu frekans dağılımı	91
Tablo 5. CHP 2004 yılı parti programı ikili sözcük kombinasyonu frekans dağılımı	91
Tablo 6. CHP 2008 yılı parti programı ikili sözcük kombinasyonu frekans dağılımı	92

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar

Açıklamalar

Ak Parti

Adalet ve Kalkınma Partisi

CHP

Cumhuriyet Halk Partisi

DP

Demokrat Parti

KİT

Kamu İktisadi Teşebbüsü

ILO

Uluslararası Çalışma Örgütü

IMF

Uluslararası Para Fonu

İŞKUR

İş ve İşçi Bulma Kurumu

SHÇEK

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

SRAP

Sosyal riski azaltma projesi

SSK

Sosyal Sigortalar Kurumu

STK

Sivil Toplum Kuruluşu

SYDTEF

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik
Fonu

ŞNT

Şartlı Nakit Transferi

GİRİŞ

Bu tezde Türkiye’de siyasi parti programları eksenindeki sosyal politika yaklaşımlarının karşılaştırmalı analizi yapılmaya çalışılmıştır. Tarih sınırlaması olarak 2002 ve sonrası ile sınırlandırılmıştır. Siyasi parti programları ise iktidar partisi ve ana muhalefet partileri olmak üzere sınırlandırılmıştır. Türkiye’de siyasetin sosyal hayat içerisinde önemli bir yer tuttuğu görülmüş ve bundan dolayı sosyal politika incelemesinin siyasi yönden yapılması istenilmiştir. Bundan dolayı da sosyal politikalara etki eden ve sosyal politikaların belirlenmesine destek olan yapıların siyasi partiler olduğu düşünülmüş ve bundan dolayı siyasi parti programlarında bir analiz yapma ihtiyacı duyulmuştur. Türkiye’de yazılmış olunan tezlere bakıldığında bu konunun eksikliği görülmüş ve literatüre katkı sağlaması için sosyal politikaların üretilmesi aşamasında siyasetin rolüne ilişkin bu çalışmanın yapılması gerekli görülmüştür.

Tezimizin birinci bölümünde incelemiş olduğumuz sosyal politikalara dair ve aynı zamanda literatürde karşılaşılan eleştirilere karşı kuramsal bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. Kuramsal çerçeve açıklandıktan sonra ikinci bölümde Türkiye’deki sosyal politika ve sosyal devlet ilişkisi verilmeye çalışılmış, bunun yanında Türkiye’deki siyasi yönden sosyal politikaların tarihsel gelişimi anlatılmış ve siyaset ile sosyal devlet ilişkisi verilmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölüm ve analizin gerçekleştiği bu bölümde nitel araştırma yöntemlerinde belge doküman incelemesi yöntemi tercih edilmiş ve veri analizi olarak da Maxqda programı aracılığı ile frekans analizleri yapılmıştır. Yapılmış olunan frekans analizlerinin detaylı incelemeleri sonucunda siyasi parti programlarının içeriğindeki politikalara ilişkin analiz ve değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu bölümde siyasi parti programlarına ilaveten hükümet programları da incelemeye dahil edilerek siyasi partilerin sosyal politikaları belirleme noktasında tespitlerde bulunulmuştur. İktidar partisinin parti programları ile vaat etmiş olduğu politikaları ne kadar gerçekleştirdiği ve ana muhalefet partisinin bu politikalara katkı sağlayıp sağlayamadığı ya da sosyal politikaların belirleyiciliği noktasında ne kadar etkisinin olduğu araştırılmaya çalışılmıştır. Bu araştırmalardan sonra Türkiye’deki sosyal politikaların hangi bakış açısı ile üretilmiş olduğu incelenmeye çalışılmıştır. Bu

analizler ve incelemeler sonucunda Türkiye'deki sosyal politikaların gelecekte hangi seyri izleyeceğine dair fikir sahibi olabilmemiz için çıkarsamalarda bulunulmuştur.

1. SOSYAL POLİTİKA VE KLİENTALİZMİN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1 Sosyal Politika

Uzun yıllardan beri insanlar topluluklar halinde yaşamaktadır. Topluluklar halinde yaşamının getirmiş olduğu faydalar olmuş olsa da bir arada yaşamının aynı zamanda sorunları da elbette olmuştur. Geçmiş yıllardan bu yana topluluk olarak yaşayan insanlar ortaya çıkan sorunlar karşısında çözüm yolları geliştirmişler ve bu sayede bir arada yaşamaya devam etmişlerdir. Geçmişten günümüze kadar bakıldığında insanlığın gelişimi ile beraber toplumlarda gelişmiş ve değişmiştir. Literatürde farklı isimlendirmeler ve tanımlamalar yer almış olsa da çalışma ilişkileri anlamında ele alındığında toplumları üç dönem olarak sıralayabiliriz. Bunlardan ilki tarım toplumu, ikincisi sanayi toplumu, üçüncü ise sanayi sonrası toplumdur (Zencirkıran, 2018:7).

Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş, toplumun özelliklerinde ciddi değişimleri meydana getirmiştir. Tarım toplumlarında görülen küçük yerleşim yerleri, düzenli çalışma hayatının olmaması, ataerkil yapıya sahip olma, dinin önemli olduğu, toplumsal dayanışma ve yardımlaşmanın var olması gibi özellikler sanayi toplumu ile beraber değişime uğramıştır (Tokol-Alper, 2018:11). Sanayi toplumu ile beraber insanlar artık büyük şehirlerde yaşamaya başlamış, belirli bir iş düzenine geçilmiş, bireysellik ve farklılıklar önem kazanmış, fiziki gücün öneminin azaldığı işler ortaya çıkmış ve çalışma hayatına kadın ve çocuklar da dahil olmuşlardır. Bu değişimler, çevresel şartlara uyum sağlayamama, toplumsal çatışma, köylü isyanları gibi sorunları da beraberinde getirmiştir. İşçilerin daha düşük ücretlerle çalıştığı ve işverenlerin karlarını katladıkları bir ortam oluşmuştur. İşçi kazalarının artması, iş güvenliğinin yasal dayanak eksikliği gibi konular çalışma hayatındaki sorunları ortaya koyuyordu. Sorunların artması ve insanların huzur ve güven içinde bir toplumsal yapıda yaşama isteği günümüzde anladığımız anlamıyla sosyal politika ihtiyacını ortaya çıkarmıştır (Şenkal, 2007:24-27).

Latince kökene sahip olan socius ve Yunanca kökene sahip olan Polis, politelia kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşan sosyal politika kavramı tarihte 19.YY'ın ikinci yarısında Almanya'da Riehl tarafından kullanılmıştır. Bu kavram 1880'li yıllara kadar ilmi bir anlamda değil o dönemde devletin burjuva karşısında yaptığı

faaliyetler için kullanılmıştır, dolayısıyla bu dönemde bir mücadeleyi ve bir programı ifade etmekteydi, daha sonra Alman sosyal siyaset cemiyetinin kurulması ile ilmi alanda iktisat ilminin içinde bir alan olarak sosyal politika kendine yer bulmuştur (Tuna ve Yalçıntaş, 2011:24-25). Sosyal politikanın günümüzdeki anlamıyla ortaya çıkması 19.yy da kapitalist ekonomik düzende, sanayi devrimiyle olmuştur. Sanayi devrimi ile beraber çalışma koşulları kötüleşmiş ve bu çalışma koşullarına kadın ve çocuklarda dahil edilmiştir. Yeni üretim düzeni işçileri işverenlere bağımlı hale getirmiştir. İşçilerin az olan ücretleri ve işverenlerin yüksek karları her geçen gün işçi ve işverenler arasında gelir adaletsizliğine yol açmıştır. Her geçen gün kötüleşen şartlar ve ciddi gelir farklarına yol açan bu sistemin düzenlenmesi açısından işçi sınıfının başlıca sorunlarına yönelik oluşturulan ilk politikalar olmuştur ve dar kapsamda kalan bu politikalar dar anlamda sosyal politika olarak anılmaktadır (Koray, 2018:34). Kapsamı sadece işçi ve işverenler arasında düzenleme olan bu politikalar sanayi devriminin ve kapitalist düzenin getirmiş olduğu sorunlarla baş etmek açısından her geçen gün gelişmiştir.

Sanayi devrimi ve kapitalist sistem sosyal politikaların var olmasının hem sebebi olmuştur hem de sonradan gelişmesine neden olmuştur. 19.Yy ile değişen dünya düzeni ve liberal ekonomi politikaları yeni bir toplumsal yapıyı ortaya çıkarmıştır. Yeni toplumsal yapıda ezilen işçiler ve her geçen gün zenginleşen sermaye sahibi kapitalist bireyler ortaya çıkmıştır. Kurulmuş olan yeni ekonomik sistemin temel yasaları belirlenmeye çalışılmış ve bu yasalara dokunulmaması kabul edilmiştir. Bu yasalardan biri olan devletin piyasa düzeninin müdahalesinin ya hiç olmadığı ya da mecburi durumda çok az karışması maddesi bulunmaktaydı. Yasanın var olması eşitsiz ve huzursuz bir düzenin var olduğu gerçeğini ortadan kaldırmıyordu. Bu eşitsizlikleri gidermek ve yeni toplumsal düzenin iyileştirme çabaları için devlet müdahalesi ortaya çıkmış ve yeni düzenlemeler ortaya çıkmaya devam etmiştir. Dünyanın içinde bulunmuş olduğu savaş halinin bitmesi ile beraber ikinci dünya savaşından itibaren daha fazla etkili olmaya başlamıştır (Talas, 1997:25-29).

Başlangıçta işçilerle işverenler arasındaki ilişkileri düzenlemeye ve bunlar arasındaki sorunları gidermek için üretilen sosyal politikalar zamanla toplumun içerisindeki tüm sorunlarla ilgilenmiştir. Toplumsal düzende oluşan herhangi bir sorun ya da sosyal risklere karşı vatandaşları koruyan, sosyal adalet ve toplumsal refahı

sağlamak amacıyla geniş anlamda sosyal politika anlamını kazanmıştır. Günümüzde sosyal politika dediğimizde ise üçüncü kuşak olarak adlandırılan sosyal politika anlamını kazanmıştır. Üçüncü kuşak sosyal politika dediğimizde ise toplum içerisindeki tüm dezavantajlı gruplara yönelik uygulanan politikalar, sosyal dışlanma, çevre sorunları, gelir adaletsizliği, tüketici hakları gibi çeşitli gruplara ve konulara yönelmiş ve kapsamı toplumsal hayatın tamamına yayılmıştır (Bozkır Serdar, 2018:5-6).

Her toplumun birbirinden farklı özellikleri bulunmaktadır. Bu farklılıklardan dolayı da her toplum karşılaşmış olduğu sorunlara karşı kendi dönemi ve şartları çerçevesinde çözümler üretmiştir. İnsanların bir arada yaşayabilmesi için o toplum içinde kendilerini iyi hissetmeleri, huzur ve güven içinde olmaları gerekmektedir. Bu gereksinimin sonucu olarak her dönemde insanların sorunlarına çözüm olması açısından birçok uygulama yapılmıştır. Bu uygulamaların kaynağı kimi zaman dini kökenli kimi zaman ise gelenek ve göreneklere göre olmuştur; ancak sosyal politika kavramı 19.Yy'de çıkmış olsa da sosyal politikanın içeriğini oluşturan meseleler endüstri devrimi dönemini de kapsayarak çok eski tarihlere kadar dayanmaktadır (Tuna ve Yalçıntaş, 2011:31). Günümüzde sosyal politika denildiğinde ne kadar kurumsallaşmış yapılar ve devletin politikalara müdahalesi olarak düşünülmüş olsa ve sosyal politikaları sanayi dönemi ile başlatmış olsalar da sosyal politika denildiğinde anlamamız gereken toplumsal hayatın başlangıç noktasından bugüne kadar ele alınan toplumsal düzeni kurmada uygulanan politikaların tamamı olarak düşünmek gerekir. Bu tez içerisinde bahsedilecek olan sosyal politika kavramı da bu düşünceyle ele alınacak olup sosyal politika denildiğinde sadece sanayi devrimi sonrasında çıkan uygulamalar değil geçmişten günümüze, toplumsal düzen oluşturmak için uygulanmış tüm politikalar olarak düşünülmüştür.

Sosyal politika çalışmaları geçmişten ziyade, günümüz sorunlarına çözüm bulmak amaçlı ve gelecekle alakalı refahın sunumu, gelir dağılımı gibi konularla ilgilenerek gelecekte sosyal politikaların nasıl geliştirileceğini ve nasıl daha etkin bir hal alacağını tartışmaktadır (Gladstone, 2008:35). Bu tezde de Türkiye'de sosyal politikaların geleceğinde nasıl etkin ve verimli olacağına ilişkin çalışma yapılacaktır.

1.1.1 Sosyal Güvenlik

Sosyal güvenliğin anlamına kavramsal açıdan bakıldığında daha 20.Yy'de literatüre kazandırılmıştır. Ancak insanların bugünkü anladığımız anlamıyla sosyal güvenlik ihtiyaçları her dönemde var olmuştur. Her insan kendini doğal hayat karşısında risklere karşı korumak istemiştir. Günümüzde bakıldığından insanların korunması ve risklere karşı alınan önlemler sistemli kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır; ancak 20.Yy'den öncesine bakıldığında insanlar kendini güvence altına alabilmek adına farklı koruma yöntemleri kullanmışlardır. Bunlardan bazıları dini kökenli olmakla beraber bazıları ise karşılaşılan zorluklara karşı geliştirilmiş olan yardımlaşma ve dayanışma esaslı sistemlerdir. Dini kökenli olanlara bakacak olursak İslam dininde korunmaya muhtaç duruma gelen insanlar için zekat, fitre, sadaka, kurban gibi ibadetler ile sosyal korunma ihtiyacı karşılanmıştır. Diğer taraftan meslek gruplarında oluşturulan dayanışma sandıkları da sosyal güvenlik sistemi açısından verilebilecek örneklerdendir (Metin ve Özyayın, 2016:150-152).

Sosyal güvenlik kavramı literatüre kazandırılması açısından ne kadar yeni olmuş olsa da kavramın içeriği ve işlevselliği çok eski tarihlere kadar gitmektedir. Bu kavramın ilk koruma sağlayıcıları geleneksel yapıda aile, akrabalar, yakın ilişki kurulan komşular gibi ilk halkasını oluşturmuştur. Daha sonrasında ise kurumsallaşmış yapılar olarak görülen dernek ve vakıflar bu koruma ihtiyacını gidermiştir. Günümüzdeki anlamıyla kavramlaşması ise sosyal politikaların işlevsellik kazandığı sanayi devrimi sonrası sosyal politika ihtiyacını karşılamak adına kendilerine görev edinen devlet kurumlarının bu koruma yapısını kurumsallaştırması ile olmuştur.

Sosyal güvenlik kavramı 1935 yılında ABD'de Sosyal Güvenlik Kanunu'nda geçmektedir, daha sonra sosyal güvenlik kavramının günümüzdeki kullandığımız anlamına kavuşması sanayi devriminden sonra gerçekleşmiştir. Sosyal güvenlik kavramı sosyal ve güvenlik kelimelerinden oluşmaktadır. Sosyal kelimesi toplumla ilgili anlamında kullanılır ancak sosyal politika açısından bakıldığında sosyal kelimesini kullanmak, yardımlaşma, dayanışma, birlikte hareket etme düşüncesini barındırır ve toplum içindeki zayıfı, güçsüzü koruyarak onları muhtaçlıktan kurtarma amacı taşır. Güvenlik kelimesi ise insanın güvende olmasını tehlikeden uzak kalması anlamını taşır (Alper, 2018:210-211).

Sosyal güvenlik kavramı ilk başta işçiler için söz konusu olmuştur ancak giderek artan sorunlar sonrasında anlamı sadece işçiler için olmaktan çıkmış ve toplumun her kesimi için zorunluluk haline gelmiştir. Günümüzdeki anlamında sosyal güvenlik kavramı; zorunluluk haline gelen sosyal güvenlik ihtiyacı, bir ülkenin bugününü ve yarınını sosyal risklere karşı koruyan ve güven altında tutmayı amaçlayan kurumsal kurumlar bütünüdür (Talas, 1997:398).

Uzun yıllar boyunca sosyal güvenlik alanında çalışan ve literatüre büyük katkılar sağlayan Turan Yazgan hocaya göre *sosyal güvenlik*, “*kendi ideali olan, bu ideali de; “hiçbir fert açıkta kalmaksızın toplumu oluşturan bütün fertleri koruma kapsamına alan, insanları ihtiyaçlarının esiri olmaktan kurtarmak için, onlara yaşadıkları toplum içinde insan haysiyetine yaraşır asgari bir hayat standardı temin etmeyi garanti eden bir sistemdir.”* diye tanımlamaktadır (Alper: 2019:25). Bu tanımlamadan da anlaşılacağı üzere toplumun tüm fertlerini kapsayıcı bir sosyal güvenlik tanımı yapılmıştır. Toplumun tüm fertleri hayatlarının, hastalık, yaşlılık, kaza, işsizlik, evlilik, doğum veya ölüm gibi belli dönemlerinde kazançlarında kayıplar ve giderlerinde artışlar yaşayabilir bu gibi durumlara karşı insanların yoksul ve muhtaç durumda kalmamaları gerekir. Bu muhtaçlık ve yoksulluk durumunu gideren, ülkenin sadece bugünkü şartlarını düşünerek değil gelecekte karşılaşılabilecek risklere karşı da devletin tüm vatandaşlarını kapsayan koruyucu ve önleyici tedbir unsularının ve uygulamaların tamamı bugünkü anlamda anladığımız sosyal güvenlik kavramını açıklamaktadır (Metin, 2013:140-141).

1.1.2 Sosyal Yardım

Tarihin ilk dönemlerinden itibaren farklı isimlendirmeler olsa bile insanların birbirine yardım etme isteği ve dayanışma hali sosyal yardımların her dönemde olduğunu bize göstermektedir. Sosyal yardımlar ilk yapıldığında aile içi, akrabalar arası ya da komşuluk ekseninde olmuştur. Sosyal yardımların yapılmasında dini inançların ve insanların iyilik yapma isteğinin önemi büyüktür. İslam dininin gelmesi ile beraber fakir ve muhtaç durumda olanlara yardım yapılmasının ibadet haline gelmesi de sosyal yardımlar açısından çok önemli bir gelişmedir (Yuvalı, 2018:385-386). İslam dininde zekat ve fitre gibi farz ibadetlerin olması insanın kazandığı, elde ettiği gelirden fakir ve muhtaçlarında hakkının olduğunu bilmesi düşüncesi

yardımlaşmayı gerekli kılmıştır. İslam dininde sosyal yardımlar yalnızca ibadet olarak kalmamış ahilik ve fütüvvet gibi kurumlarda mesleki yardımlaşma ve dayanışmayı yerine getirmek için kurulmuş kurumlardır. Osmanlı döneminde de kurulan vakıflar sosyal yardımlaşma kurumları görevini yerine getirmiştir. Osmanlı Devleti'ndeki avarız vakıflarına bakılacak olursa sosyal politika bakımından sadece yardım amacıyla kurulmuş vakıflardır denilebilir (Yozgat, 2007:16-17).

Sosyal yardım kavramının kökeni 19.Yy'da bazı ülkelerde fakirlere yapılan yardım ve önlemlere dayandırılmaktadır (Talas, 1997:412-413). Sosyal yardım kavramı ilk çıkışı kesin olarak bilinmese de sanayi devriminin bir ürünü olarak günümüzdeki anlamını kazanmıştır (Taşçı, 2010:128-129).

Sosyal yardım kavramının bu isimlendirmeden önce hangi isimlerle kullanılmış kavramlar olduğunu inceleyelim. *“Amme yardımı”, bu yardımı sağlamak için yardım yapılandır herhangi bir karşılık beklenmediği, devletin genel bütçesinden ya da özel vergiler adı altında toplanmış vergilerce karşılanan, sosyal sigorta sisteminin boşluklarını kapatmak ve muhtaç duruma düşmüş kişileri bu durumdan kurtarmak amacıyla kurulmuş kurumdur. Yine benzer anlamda kullanılmış ancak manaları değişkenlik gösteren bir kavramda “ İçtimai muavenet” kavramıdır. İçtimai muavenet, sevap elde etme amacıyla yapılan hayır, sadaka, merhamet, şefkat bakış açısıyla gerçekleştirilen yardımlardır. Sosyal yardımda ise manevi bir yan bulunmaz, düşünce temeli itibariyle maddidir ve kültürel ve bilimsel bir eksende gerçekleştirilir (Taşçı, 2010:38).*

Sosyal yardım kavramı: Geçinmekte zorluk çeken, yoksul duruma düşmüş ya da hayatını idame ettirebilecek kadar gelire sahip olamayan insanlara, kamu tarafından karşılıksız olarak yapılan ve devletin sosyal güvencesi kapsamında ve sorumluluğundaki vatandaşlarına sosyal dışlanma yada muhtaçlık durumu yaşatmamak adına belli gelir ve muhtaçlık koşullarına bağlı olarak yaptığı yardımların tamamına verilen isimdir (Metin, 2013:144). Günümüzde, sosyal yardım kavramı belli şart ve koşullara bağlanmış ve aynı zamanda nasıl verileceğine dair yasal dayanaklar mevcut hale getirilerek sosyal yardımlar vicdani olmaktan çıkarılmış ve kurumsallaştırılmıştır. Sosyal yardımlar geçmişten günümüze kadar temelde esas aldığı düşünce itibariyle çeşitlenmiştir bu çeşitliliği iki temelde ele almak mümkündür.

Hayırseverlik temelinde sosyal yardımlar ve hak temelli sosyal yardımlar olarak söylenebilir.

Sosyal yardımlar ne kadar çeşitli alanlarda olmuş olsa da bu kavram kullanıldığında kamunun yapmış olduğu sosyal yardımlar akla gelmelidir. Sosyal yardımın finansmanı devlet tarafından sağlanmaktadır. Yapılmış olunan sosyal yardımlar toplum içerisinde muhtaçlık durumunda olanlara yapılır. Belirli şartları ve yerine getirilmesi gereken prosedürleri vardır. Sağlanmış olunan sosyal yardımların kişinin belli bir hayat seviyesinde yaşamaya devam etmesini ve bunun yanında sosyal dışlanmaya maruz kalmamasını sağlamaktadır. Sosyal yardımlar aynı ya da nakdi şekilde olmaktadır. Bu yardımlar sosyal sigorta sisteminde olduğu gibi prim ödeme şartı bulunmaz, kişinin ihtiyaçlı duruma düşmesi halinde karşılıksız olarak yapılan yardımdır. Bundan dolayı da sosyal yardımlara primsiz ödemelerde denilmektedir (Yuvalı, 2018:387).

Hak temelli sosyal yardım bakışı ele alındığında burada esas olanın devletin bu yardımları sorumluluk olarak gördüğüdür. Devletin sorumluluğunda olan bu yardımlar içinde hayırseverlik, yardımseverlik, acıma duygusu gibi değerleri içermez. Hak temelli sosyal yardımlar, yasal zemini olan vatandaşların hakkını güvence altına alan bir özelliğe sahiptir. Hak temelli sosyal yardımlar belli bir yasal zemini olduğu için ve verilme koşullarının belli bir sisteme dayandığı için sosyal yardımlar yapılırken bir lütuf olarak ya da yardımseverlik olarak sunulmaz, düzenlenmiş olan sosyal yardım mekanizması kısa vadeli ya da geçici olarak yapılan yardımlardan oluşmaz, uzun dönemli ve programlı bir şekilde yürütülür. Hak temelli sosyal yardımlar halkın tamamını kapsar ve sosyal risklere karşı sosyal adaleti sağlama noktasında önemli bir işlev görür. Hak temelli sosyal yardımlar, yoksul ve muhtaç duruma düşmüş insanlar için yasal dayanağı olan ve bir hak olarak görülen tüm vatandaşların yararlanabildiği sosyal bir hak olma özelliği gösterir.

Hayırseverlik olarak sosyal yardımlara bakıldığında, hak temelli sosyal yardımlar gibi yasal bir dayanağa dayanmaz ya da keskin belirli şartları yoktur. Yapılmış olunan yardımların temelinde yatan yardım etme ve hayırseverlik duygusudur. Hayırseverlik olarak yapılan sosyal yardımların sürekliliği ya da uzun dönemli olması beklenmez. Sivil toplum örgütlerinin ya da özel kuruluşların yapmış oldukları yardım faaliyetleri bu kapsamda ele alınabilir.

Hayırseverlik temelli olan sosyal yardımlarda, muhtaçlık tespiti, yardımın hangi şartlarda verileceği, yardımın türü, süresi gibi konuların sosyal yardımı yapan kişi, kurum veya kuruluşlar tarafından belirlenecek olması uzun dönemde haksız uygulamaların olmasına sebebiyet verebilir. Bundan dolayı sosyal yardımların hak temelinde yapılması gerekliliği ve yasal bir zemine dayanması gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Yuvalı, 2018:395-398).

1.1.3 Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet kavramının çeşitli tanımlamaları bulunmaktadır. Bu tanımlamalardan en kapsamlı ve kabul görmüş olanlarından Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW) tanımına göre; *“Sosyal hizmet, sosyal değişim ve gelişmeyi, sosyal uyumu, insanların güçlenmesi ve özgürleşmesini teşvik eden uygulama temelli bir meslek ve akademik disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, ortak sorumluluk ve farklılıklara saygı sosyal hizmetin esaslarıdır. Temelini sosyal hizmet, sosyal bilimler, beşeri bilimler ve yerel bilgi kuramlarının oluşturduğu sosyal hizmet, insanlar ve kuruluşları hayatın sorunlarına odaklanma ve refahın arttırılmasına yönlendirmektedir. Sosyal Hizmet Eğitimi Konseyine (CSWE) göre ise sosyal hizmet, birey, aile, grup, topluluk ve toplumların sosyal işlevselliğini arttırmak amacıyla yardım etme sürecidir”* (Selcik ve Güzel 2016:462).

Sosyal hizmetler sosyal refah devletinin gelişmesiyle beraber kapsamını genişletmiştir. Sosyal hizmet kavramı, toplumun ya da fertlerin kendi ellerinde olmayan sebeplerden dolayı yoksul yada muhtaç duruma düşmesi, insanların fiziksel ya da ruhsal anlamda yoksunluğa uğraması halinde ülkenin şartları çerçevesinde bu yoksunluğun insana yaraşır bir şekilde giderilmesi için maddi ve manevi tüm ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik kamu ya da özel kuruluşlar tarafından sağlanan hizmetlerin tamamıdır (Şenocak, 2009:443). En geniş kapsamı ile tanımı yapmak gerekirse toplumda ya da toplum içinde yaşayan fertlerde meydana gelen kendi iradeleri dışındaki muhtaçlık ve yoksunluk durumlarının tamamını giderici önlem, tedbir ve uygulamaların tamamıdır denilebilir.

Kanunda geçtiği haliyle bakacak olursak tanıma, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nda sosyal hizmetler; *“kişi ve ailelerin kendi bünye ve şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının*

giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve zmlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü” olarak tanımlanmıştır (Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983). Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere sosyal hizmetler, fertlerin, grupların ve toplumun sosyal, fiziksel ve ruhsal anlamdaki eksikliklerinin giderilmesi amacıyla yoksunlukları, elindeki imkanlarla en iyi refah düzeyine çıkarabilmeyi amaçlayan faaliyetlerin tümü olduğunu anlamaktayız (şenocak, 2009:444).

Sosyal hizmetlerin 19.Yy’da Avrupa’ da hayır kuruluşları aracılığıyla ortaya çıktığı tezi savunulmuş olsa da Türk-İslam geleneğinden gelen kökenimiz ve dşkne yardım etme, muhtaç olanı yedirme giydirme gibi faaliyetlerle “Devlet Baba” anlayışımız sosyal hizmetlerin çok daha öncesinde bizim kültürümüzde olduğunu ispat etmektedir(Türkmen, 2015:1). Sosyal hizmetler Osmanlı Devleti’nde de vakıf örgütlenmesi şeklinde görülmektedir. Vakıflar aracılığıyla yoksullara, kimsesizlere, engellilere, yetimlere, evsizlere ve bunun gibi bugün ki adıyla dezavantajlı grupların tamamına darülaceze, darleytam gibi çok çeşitli vakıflar aracılığıyla yardımlar ve hizmetler sağlanmıştır (Duyan, zgr Sayar ve zbulut, 2008:16).

Cumhuriyet dönemine geçildiğinde ilk 1921 tarihinde Himaye’i Eftal Cemiyeti kurulmuştur. 1935 yılında kurumun adı Türkiye ocuk esirgeme kurumu olarak değiştirilmiştir. Türkiye ocuk esirgeme kurumu 1983 yılına kadar bakanlar kurulu kararı ile kamu yararına çalışan dernek olarak sayılmıştır ve ocuk bakımı için gündüz bakım evi, ocuk yuvası, ocuk bakım evi, poliklinikler gibi hizmetler sunmuş aynı zamanda da fakir çocuklara yiyecek, giyecek, okul ihtiyaı gibi ihtiyaçların karşılanmasını da sağlamıştır. 1983 yılında 2828 sayılı Sosyal hizmetler ve ocuk esirgeme kurumu kanununun çıkarılmasıyla beraber, Türkiye ocuk esirgeme kurumu sağlık ve sosyal yardım bakanlığı bünyesinden ayrılarak başbakanlığa bağlı Sosyal hizmetler ve ocuk esirgeme kurumu genel müdürlüğü adı altında faaliyetlerini sürdürmüştür (Duyan ve diğerleri, 2008:16-17). Günümüzde sosyal hizmetlerin etkinliği ve öneminin artması neticesinde sosyal hizmet kavramı 2018 yılında çalışma bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar bakanlığı iki farklı bakanlık tek çatı altına toplanarak Aile, alışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı adını almıştır. Bakanlıkların

birleşmesi neticesinde sosyal hizmetler kavramı da bir bakanlığın adında doğrudan yer almıştır.

Sosyal hizmetlerin kavramının bir bakanlığın adına taşınması günümüzdeki önemini bir kez daha göz önüne sermiştir. Günümüzdeki sosyal hizmetlerin anlamına baktığımızda fert ve ailenin, toplum ve grupların kendi iradeleri dışında meydana gelen yoksulluk ya da herhangi bir sosyal risk karşısında imkanlar dahilinde refah seviyesini arttırarak insanların toplum içinde dışlanmadan ve düzgün şartlarda çalışma, yaşama, barınma gibi tüm ihtiyaçlarının karşılanması ve düzenlenmesi faaliyetlerinin tümünü ifade eder anlama gelmiştir. Ele almış olduğu sorunların fazlalığı ve her geçen gün sosyal hizmetlere duyulan ihtiyaçların artması neticesinde sosyal hizmet kavramının anlamı kişisel ve toplumsal hayatın tüm aşamalarına ulaşmaktadır. Sosyal hizmet kavramının günümüzde ele aldığı konuları sıralayacak olursak şöyledir; Aile ve çocuğu ilgilendiren her alan, yoksulluk sonucunda ortaya çıkan durumlar, bedensel, ruhsal ve sosyal bakım, birlik ve dernek hizmetleri, her yaşa hitap eden grup hizmetleri, sosyalleşme, dışlanma, göç, işsizlik, engellilik gibi çok çeşitli konularda önleyici ve giderici faaliyetler içerisinde bulunmaktadır. Konularının bu kadar çeşitlenmiş olması bizlere sosyal hizmet kavramının sosyal güvenlik kavramının her alanında olduğunu gösterir niteliktedir. Sosyal güvenlik faaliyetleri ile sosyal hizmet faaliyetleri artık bir bütün olarak ele alınarak sosyal güvenlik faaliyetlerinin tamamında da sosyal hizmetleri görmek mümkün hale gelmiştir (Dilik, 1980:74-76).

Sosyal hizmetlerin bu kadar önem kazanmasının bir sebebi de Türkiye'nin sosyal devlet olmasından kaynaklanmaktadır. Sosyal devlet olma gerekliliğinden dolayı, toplumun sağlığını korumak, sosyal güvenliğini sağlamak, emeğin korunması, ruh ve akıl sağlığının korunması, boş zamanların değerlendirilmesini sağlayan alanlardaki sosyal hizmetler, toplumun insan kaynağının sağlanmasında ve gelişmesinde doğrudan etkilidir. Sosyal devlet olarak çağımızda hoş karşılanmayan yoksulluğun giderilmesi, insanların sosyal ihtiyaçlarının karşılanması, aynı zamanda gelişimlerini sağlamak ve insan onurunu yaraşır şekilde yaşayabilmesi ve gelişebilmesi de sosyal devlet olma zorunluluğunda sosyal hizmetleri önemli konuma getirmiştir (Göze, 2016:265).

1.2 Modern Devlet Düşüncesinin Gelişimi ve Liberalizm

Liberal kavramının kökenine ve gelişimine bakacak olursak ilk önce liberal terimini açıklayalım. Liberal terimi, 14.Yy'dan beri kullanılan ve çok çeşitli anlamlara gelen bir terimdir. Kökeni latince olup liber kelimesinden gelmektedir. Liber, özgür insanlar sınıfı demektir. Liberal kelimesi sosyal tutumları ifade ederken açıklığı, açık görüşlülüğü ifade etmek için kullanılmıştır. Çoğu zamanda özgürlük ve tercihle ilgili fikirlerle ilişkilendirilmiştir. Liberalizm terimi ilk kullanıldığında siyasal bir çağrışıma bulunmazken 19. Yy'ın ilk yarısından sonra siyasal bir çağrışım amacıyla kullanıldı. İlk kullanımı İspanya'da olmuştur. 1840'lar itibariyle Avrupa'da ayrı bir siyasal fikir olarak tanınmıştır. Liberal fikirlerin Avrupa'da çıkışı, feodalizmin çökmesi sonucunda yeni gelişen piyasa toplumunun bir sonucu veya da kapitalist toplumun sonucu olarak var olmuştur. Liberal fikirler kendi dönemi içerisinde radikal düşünceler içermiştir. Monarşinin mutlak iktidarına karşı çıkmışlar ve feodalitenin hakkaniyetsizliğini eleştirerek bunlar yerine ilk önce anayasal demokrasiyi sonra da temsili demokrasiyi savunmuşlardır. Bunun yanında dinde vicdan özgürlüğünü savunmuşlar ve kilise otoritesini sorgulamışlardır (Heywood, 2015:41).

Liberalizm 19.Yy'da güç kazanmıştır. Bu güç kazanmasına sebep olan unsurlar arasında sanayileşmenin yaygınlaşması vardır. Gelişen ve yayılan sanayileşme sonrasında liberaller piyasa etrafında şekillenen ve daha bağımsız bir iktisadi yönetim anlayışı olmasını istemişlerdir. Bu anlayış çerçevesinde kapitalistlerin kar peşinde olduğu ve ülkeler arası serbest ticaretin olacağı kapitalist bir düzen Birleşik Krallık'ta gelişmeye başladı. 20.Yüz yıla gelindiğinde ise Avrupa, Amerika hatta bunların yanında Asya, Afrika ve Latin Amerika'da da yeni gelişen kapitalist düzen işletilmeye çalışıldı. Her ülkenin farklı siyasal kültüründen dolayı uygulanan ülkelerde aynı etkiyi göstermese de liberalizmin yaygınlaşması sağlanmıştır. Her ülkenin yönetimi izafilik gösterdiği için bu fikirlerden almış olduğu çıkarımlar farklı olmuştur. Ancak 20. YY'da etkili olan liberal kapitalist sistem çoğu batılı ülkelerde kendi değerlerini inşa etmeyi başarmıştır. Özgürlüğün yaygınlaşmasında ibadet özgürlüğü, mülkiyet hakkı, ifade özgürlüğü gibi yeni kavramlar türetilmiştir. Liberal düşünceler sonucunda özgürlük kavramı güç kazanmıştır. Ancak her fikrin zamanla değişim geçirdiği gibi liberal düşünce de ilk başta devletin müdahalesinin olmaması gerektiğini piyasanın serbest ve bağımsız olmasını savunurken yeni düşünce ile liberalizm de klasik

liberalizm ve modern liberalizm olarak değişime uğramıştır. Modern liberalizm savunucuları devletin belli alanlar için müdahaleci olmasını istemişlerdir (Heywood, 2015:42).

Liberalizm, kendine ait değer ve inanç ekseninde birey, özgürlük, adalet, akıl, hoşgörü ve farklılık gibi kavramları ön plana çıkardı. Tüm bu kavramlar daha önceki dönemlere göre farklı yorumlanmış ve liberal düşüncelere uyumlulaştırılmıştır. (Heywood, 2012:92).

Birey kavramı daha önceki yıllarda aile, cemaat, köy, yerel gibi kavramlar öncelikli olduğu için birey kavramı bu kadar ön planda değildi. Liberalizmle beraber bireyin ailesi, sosyal grubu ya da daha önceki yaşamış olduğu toprak önemsiz hale gelerek sadece bireyi esas alan, bireyin ihtiyaçlarını ya da faydasını esas alan bir yapıya bürünmüştür. Bu anlayıştan dolayı liberaller toplumdaki her kişinin kendini geliştirebileceği ve var edebileceği bir toplum oluşturmak isterler.

Bireyselliğin bu kadar ön plana çıkmış olduğu bir noktada özgürlük kavramının hemen ardından gelmesi doğal olarak gerçekleşmiştir. Bireyciliği önceleyen düşünce ile özgürlük kavramı, kişinin kendi kararlarını alabilmesini, hiçbir irade tarafından kısıtlanmamasını sağlamıştır. Birey kendi yaşayacağı yeri seçebilir, kim için çalışacağına kendisi karar verir, istediği şeyleri alıp kullanmakta özgürdür. Her ne kadar her açıdan özgür bir birey tezahürü olmuş olsa da bireyin özgürlüğü başkasına zarar verme noktasında olamazdı. Kişinin kendisi ile ilgili fiziksel veya ahlaki açıdan özgürlüğü kabul edilebilir ancak başkasının özgürlüğünü engelleyici davranışlarda bulunamazdı.

Liberalizmle beraber akla olan inanç artmıştır. Liberalizm Aydınlanma projesinin bir parçası olduğundan dolayı Aydınlanma'nın ana teması, insanın inanç ve tecrübelerle elde ettiği bilgiyi reddetmesi ve bunun yerine akıl çağı oluşturmak arzusuymdu. Liberalizmi etkileyen Aydınlanmacı düşünürler insan kendisi için en doğru olanı düşünür diyerek rasyonel düşünceyi ön plana çıkarmışlardır. Bunun sonucunda gelişen bilim ve bilginin artışı ile beraber kabul edilen esas, akıl yoluyla rasyonel düşünme olmuştur. Yeni anlayış çerçevesinde insanların gelenek ve göreneklerle öğrenmiş olduğu bilgileri arkalarında bırakmışlar ve akla inanarak daha gelişmeci bir dünya düzeni kurduklarına inanmışlardır.

Liberalizmle beraber vurgulanan kavramlardan bir diğeri de adalet kavramıdır. Liberallerin adalet anlayışı toplum içindeki hak ve menfaatlerin eşit şekilde dağıtılmasıdır. Sosyal adaletin sağlanması, konut ihtiyacı, sosyal yardımlar, ücret, kar gibi paylaşım esasına dayanır. Liberalizm düşüncesinde her birey aynı piyasa içinde kendini geliştirme açısından eşit olarak düşünülür ve doğumdan itibaren her birey eşittir diye kabul eder. Haklar, din, dil, ırk, renk, cinsiyet gibi ayrımlar söz konusu olmadan adil olarak dağıtılması gerekliliğini vurgular. Bu eşitlik anlayışının görünür olduğu nokta siyasi eşitlik ve yasal eşitlik olmuştur. Her bireyin oyu eşit ve hukuk önünde tüm vatandaşlar eşit olarak görülmüştür.

Liberalizmin bireyi önceleyen durumu bireyin aklını, özgürlüğünü, eşitliğini savunan düşünceleri her bireyin farklı olduğunu ve her fikre karşı hoşgörülü olmayı getirmiştir. Bu düşünceyle beraber hoşgörü ve farklılık kavramları da liberalizmin önemli kavramları haline gelmiştir. Her bireyin farklı çıkarları ve bu doğrultuda farklı düşünceleri oluşmuştur. Bundan dolayı da bizim fikrimize uymamış olsa bile başkalarının düşüncelerine karşı hoşgörülü olmalıyız. Kapitalist sistem içerisinde ihtiyaç duyulan paranın kazanılması için çalışmak zorunludur. Çalışma hayatı içerisinde işçinin ihtiyaç ve talepleri ile işverenin ihtiyaç ve talepleri birbirine uymaz. İşçi daha çok kazanmak ister ancak işveren daha az vermek ya da daha fazla kar elde etmek ister bundan dolayı fikirler farklılık içerse de hoşgörülü olunmalıdır. Liberaller bu farklılıkların piyasa içinde bir dengeye ulaşacağına inanırlar. Liberalizm aynı zamanda çoğunluğun düşündüğünü kabul etme yani çoğunluğun dediği olur düşüncesi ile de çoğunluğun iyi fikirleri destekleyeceğine inanırlar. Bu iyi fikirler sayesinde de toplumun daha iyi bir seviyeye gelerek ilerleyeceğine inanırlar (Heywood, 2015:44-53).

Bu kavramsal açıklamalar neticesinde görüyoruz ki liberalizm sadece bir düşünceden değil bireycilik düşüncesi, akılcı (rasyonalist) düşünce, çoğulculuk (pluralism) gibi birçok düşünce ile beraber kendini var etmektedir. Liberalizmin tarihsel süreci ve fikri yapısı bu anlattıklarımız çerçevesinde olmuş olsa da zamanın her şeyi değiştirdiği gibi liberalizm kavramını da ihtiyaçlara cevap verme konusunda ve yeni dönemde yeni fikirlerin var olmasından dolayı klasik, sosyal ve yeni liberalizm gibi kavramları ortaya çıkarmıştır.

1.2.1 Sosyal Politikalar Bakış Açısından Klasik, Sosyal ve Yeni Liberalizm

Liberalizmin öne çıkarmış olduğu bireycilik, akılcılık, özgürlük adalet gibi çeşitli kavramların açıklanmış biçimi ile liberalizmin klasik, sosyal ya da yeni liberalizm olarak anılmasında etkili olmuştur. Klasik liberalizm öncelikle bireyi esas alır. Liberalizmde birey dediğimizde özgür bireyi anlamaktayız. Kişiler kendileri için en iyi olanı seçebilme özgürlüğüne sahiplerdir. Klasik liberalizmde piyasada Smith'in görünmez el ilkesi kabul edilir ve piyasanın kendi kendini düzenleyeceği düşünülerek müdahaleyi reddederler. Hobbes ve Locke, toplum içerisindeki tüm herkesin gönüllü rızası ile toplumda bir dayanışmanın olacağını söylerler. Dolayısıyla klasik liberalizmde devletin ve toplumun temeli toplumsal uzlaşısı ve rızaya dayanır. Bireysel özgürlük çok ön planda olmuş olsa da toplumun yararı için çok sınırlı bir alanda devlet müdahalesini kabul ederler. Klasik liberal düşünürler akılcılık konusunda her birey kendi çıkarını en iyi düşünecek akıl yeteneğine sahiptir diye düşünürler. Klasik liberalizmde devletin kişilerin hak ve özgürlüklerini korumak için var olduğu kabul edilir. Devlet yasa koyma gibi haklarını kullanırken bireyin özel mülkiyetine ya da özgürlüklerine zarar veremeyeceğini söyler. Devletin haklarını bireyler üzerinde kötüye kullanımı sonucunda kargaşa çıkmaması adına. Devletin uzlaşısı temeline dayandığı ilkesi gereğince iktidarın belirlenmesinde demokrasinin olması gerektiğini vurgulamışlar ve özgürlük kavramı ile demokrasi kavramının bir bütün olduğunu savunmuşlardır. Klasik liberalizmin piyasa anlayışı bırakınız yapsınlarca anlayış olmuştur. Devlet müdahalesi olmadan piyasa akıllı davranışlar ile bireyler istediği kadar zenginleşebilme özgürlüğünün elde edilmesinde yanadırlar. Piyasa içerisinde bölüşüm süreçlerinde adaleti sağlayacağı düşüncesi hakimdir. Liberalizmin önemli kavramlarından olan hoşgörü kavramı da klasik liberalizmde farklı düşüncelere gösterilecek hoşgörü sayesinde insanlığı doğru yola götürüleceğine inanılmaktadır (Sallan Gül, 2006:24-31).

Klasik liberalizm 19. Yy'nin sonları ve 20. Yy'nin başlarındaki yaşanan gelişmeler sonucunda değişime uğramıştır. Bu değişimin fikri anlamdaki bilim adamları T.H. Green, B. Bosenquet, L.T. Hobhouse olmuştur. İlk başta 1870'lerde kapitalist sistemin içinde bulunduğu ekonomik kriz ardından gelen sanayinin gelişmesi ile birlikte geniş kitlelere ulaşan işçi sınıfı, klasik liberalizm anlayışının değişmesine sebep olan nedenlerden olmuştur. Bu değişimler sonucunda klasik

liberalizm sosyal liberalizme görüşü ortaya çıkmıştır. Klasik liberalizmin anlayışı ile sosyal liberalizmin anlayışı arasında farklar bulunmaktadır.

Klasik liberalizmdeki olan bireyin faydacı anlayışı sosyal liberalizmle beraber toplumsal faydacı bir anlayışa dönüşmüştür. Klasik liberalizmde her vatandaşın eşit olduğu ve herkesin aynı piyasa içinde aynı fırsatlara erişiminin olduğu var sayılırken sosyal liberalizm düşüncesi her vatandaşın haklara erişiminin, eşit fırsatlarla sunulmadığını söyler ve bu durumdan ötürü devlete her vatandaşa piyasa içinde eşit fırsat oluşturmaları için müdahale etmesi görevini yükler. Yükleme bu görev ilk göstergesini sanayilerde uzun saatler çalışan işçilerin ezilmişliğine çare bulmak adına devletin bırakın yapınlarca anlayışına müdahalesi ile gerçekleşmiştir. Bu anlayış çerçevesinde piyasaya çalışma hakları anlamında sınırlıklar getirilmiştir.

Hobhouse, Liberalism adlı çalışmasında, doğal haklar üzerine olan düşüncelerini toplumsal bütünlük ve dağıtıcı adalet ilkeleriyle geliştirmiştir. Sosyal liberal düşüncede bireylerin temel haklarını kullanmasının gerekli olduğu söylenmiştir. Kişinin temel haklarını kullanması için eğitimsizlik, yoksulluk gibi haklara erişimde engelleyici faktörlerin devlet tarafından giderilmesi gerektiği savunulmuştur. Devletin, bireylerin temel haklarına erişimi sağlaması noktasında yani sosyal hak ve imkanlara erişimin adil olması noktasında, piyasa içinde müdahalede bulunmasının gerekli olduğu düşünülmüştür. Sosyal liberaller tarafından bireylere daha fazla özgürlük sağlamak için devlet müdahalesinin olması savunulur.

Sosyal liberaller piyasa düşüncesinde de klasiklerden ayrılırlar, piyasa içindeki adaletsizliklerin kendinden giderileceğine inanmazlar ve bunun düzeltilmesi gerektiğini savunurlar. Bunun yanında kapitalist sınıfın piyasa içinde tam rekabet kurallarına uymayacaklarını düşünürler. Klasik liberalizmin savunmuş olduğu faydacı ahlak anlayışta sosyal liberaller tarafından eleştirilmiştir. Bethamcı faydacı felsefe, insanların kendi faydalarından başkaları için vazgeçmesini aptallık olarak nitelendirir. Sosyal liberalizm bu görüşün aksine, toplum içindeki insanların birbiri üzerinde sorumlulukları olduğu düşüncesini kabul eder. Klasik liberalizm ile sosyal liberalizmin farkını vermeye çalıştığımız bu farklılıklara ilaveten sosyal liberalizm devletin piyasaya müdahale etmesini hem bireylerin hem de genel refahın artması için isterler.

Klasik liberalizmden ayrılan yönleriyle sosyal liberalizm ilk olarak İngiltere’de Asquith hükümetinin uygulamalarında daha sonra da Amerika’da F.D. Roosevelt yönetiminin programlarında hayata geçirilmiştir. Uygulamalar dışında 1929 yılında tüm dünyada yaşanan ekonomik sorunlara çözüm olması noktasında da sosyal liberalizm Keynes tarafından dile getirilmiştir (Sallan Gül, 2006:32-34).

Ekonomik sorunlara çözüm getirmesinden dolayı Keynes’in söylemleri geniş yankı bulmuş ve Keynesyen politikalar ikinci dünya savaşından sonra ciddi uygulama alanı bulmuştur. Bu uygulamalar dünya üzerine etkisi artarak devam eden sosyalizm düşüncesine karşı ülkelerin ellerini güçlendirmiş ve aynı zamanda Avrupa’da işçilerin güç kazanması sonucu haklarında gelişim sağladığı için 1973 ve 1978 petrol krizi sorunları döneminin hemen öncesine kadar sosyal liberalizm ciddi etkilerini hissettirmiştir; ancak 1970’lerde başlayan ekonomik sorunlar ve bu sorunlara sosyal liberalizmin ve ekonomik sistemin yetersiz kalması, ülkelerin artık sosyal haklardan kaynaklı taşınmış olduğu ekonomik yükün fazlalığı, küreselleşme döneminin etkilerinin hissedildiği bu dönemlerde sosyal liberalizmden klasik liberalizme doğru dönmek istenmiştir. Bu dönüşümün yeni görüşüne de yeni liberalizm adı verilmiştir. Yeni liberalizm anlayışını kısaca klasik liberalizm anlayışına dönme isteği olarak söylenebilir; ancak devletin görevleri, klasik işlevlerinin yanında bireylere eğitim ve sağlık hizmetlerini sunmak gibi başkaca işlevler yüklenerek genişletilmiştir.

Neoliberal anlayışın temelleri Chicago, Avusturya, Virginia okullarında geliştirilmiştir. Geliştirilen bu anlayış düşünce kuruluşları ve medya aracılığı ile geniş kitlelere yayılmıştır. Yeni liberaller devletin piyasa ile olan ilişkisini, devletin sınırlandırılmasını, bireyin seçme özgürlüğü ve sosyal adalet gibi kavramları tekrar ele almışlardır. Bu anlayış çerçevesinde sosyal liberalizmdeki müdahaleci devlet anlayışı terkedilerek sınırlı hükümetin olmasını istemektedir. Devlet merkezli refah anlayışı da devletin her geçen gün sorumluluk alanını genişlettiği için piyasa merkezli refah anlayışına geçişi savunmaktadır.

Yeni liberal anlayış çerçevesinde devletin müdahalesinin sınırlanması gerektiği düşüncesi yatmaktadır. Yeni liberal anlayışın iktisadi uzantısı arz yanlı ekonomi politikaları olmuştur. Devletin etkin olduğu alanların özelleştirmeler vasıtasıyla piyasaya devredilmesi istenmektedir. Bu sayede liberalizmin esaslarının gerçekleşeceğine inanılır (Özaydın, 2007:33-34).

1.2.2 Muhafazakarlık ve Yeni Sağ

Muhafazakarlık kavramı köken itibariyle muhafaza etmek fiilinin belirttiği anlamı taşımaktadır, bunun yanında muhafazakarlık kavramı, geleneksel hatta uyumlu bir hayat tarzı, değişimden korkma veya değişimin reddi, mütevazı davranış gibi anlamlara da gelmektedir. Siyasi anlamda kullanımı 19. Yy'nin başlarında kullanılmıştır. ABD'de muhafazakarlık kamusal işlere ait kötümser bir anlamı çağırıyordu. İngiltere'de de muhafazakar kavramı ana muhalefet partisi olan Tory adının yerini aldı sonrasında 1835 yılında bu partinin resmi adı olmuştur. İngiltere de etkili olan İngiliz muhafazakarlığı Burke'nin fikirleri çerçevesinde şekillenmiştir ve savundukları şey muhafaza etmek için değişme sloganı olmuştur. İngiliz muhafazakarlığı ciddi bir değişim ve dönüşümü getirmiştir ve mutlaki monarşinin ortadan kaldırılmasını savunmuşlardır.

19.Yy'da kıta Avrupa'sında muhafazakarlık farklı şekilde işledi ve otoriter bir muhafazakarlık gelişti. Bu muhafazakarlık anlayışı yükselen reform dalgası karşısında katı otokratik değerleri ve monarşiyi savunuyordu; ancak ikinci dünya savaşı sonrasında Hristiyan demokratik partilerin kurulmasıyla beraber Almanya, İtalya gibi kıtadaki muhafazakarlar siyasi demokrasi ve sosyal reformu kabul etmişlerdir. Bunların yanında muhafazakarlık anlayışının siyasi hayatta görüldüğü Japonya vardır. Japon liberal demokratik partinin, geleneksel Japon değer ve kültürünü korumak adına teşebbüsleri vardır. Sağlıklı bir özel sektörü kurmak adına da ciddi gayreti vardır. Bu yüzden sadakat, ödev ve hiyerarşi gibi muhafazakarlık ilkeleri desteklenmiştir. Muhafazakarlık düşüncesi, kendini sabit fikir sistemlerine bağlama peşinde değildir bu yüzden sürekli gelişen bir yapısı vardır (Heywood, 2014:83-84).

Muhafazakarlık anlayışı ikinci dünya savaşından önce ve sonra olmak üzere düşünce değişiklikleri yaşanmıştır. İkinci dünya savaşından önceki düşünüşe geleneksel muhafazakarlık sonrası döneme ise yeni muhafazakarlık denilmiştir (Özaydın 2007:37).

Klasik muhafazakarlıkta geleneksel toplumun dayanışmacı yapısı önemsenir ve toplumsal ve ahlaki bağların aile, dini cemaat ve mesleki kuruluşlar gibi araçlarla korunduğuna inanılır, bu inanış neticesinde uyumlu ve düzenli bir toplumu var edeceği

düşünülür. Muhafazakar düşünceye göre aile ve dini değerler çok önemlidir. Bu önem neticesinde hiçbir toplumun dinden bağımsız olarak var olamayacağını düşünürler.

Muhafazakarlar için devlet en yüksek kurumdur. Devlet düzeni kuran en önemli yapı olarak düşünülür. Hükümetin aklı başında adamlar tarafından yönetildiği sürece sınırlandırılması istenmez. Devletin paternalist bir siyasi yapıda olması istenir. Muhafazakar düşünceye göre her ulus kendi köken ve tarihsel tecrübesinden var olduğu için evrensel bir yönetim şekli olmadığını ve her ulusa göre farklı olduğu söyler.

Muhafazakar anlayışta bireysel akılcılığa güvenilmez tecrübe ve geleneğin toplumsal sorunların çözümünde daha çok işe yarayacağına inanırlar.

Muhafazakarlar için eşitlik var olabilecek bir şey değildir. Devletin eşitlik sağlamak için yapacağı müdahalelere karşı çıkarlar. Devletin yoksullar için yapacağı yardımları reddeder, bunun uzun dönemde ayrımcılığa neden olacağını söyler bu yüzden de müdahale etmemesini söyler. Yoksullara yardım kilise, aile, dinsel topluluklar ya da gönüllü kuruluşlar tarafından yapılmalıdır der. Yoksulluğu kişinin kendi suçu olarak değerlendirir ve bu konuya müdahaleyi kişilere telkinde bulunma yoluyla yapar ve devletin müdahalesinin en sınırlı olduğu şekilde diğer kurumlar tarafından yoksulluğun giderilmesi gerektiğinden söz eder (Sallan Gül, 2006:73-77).

İkinci dünya savaşı sonrası süreçte meydana gelen anlayış değişiklikleri, muhafazakarlık anlayışında da değişiklik göstermiştir. Yukarıda muhafazakarlığın vermiş olduğumuz düşünce ve anlamları geleneksel muhafazakarlık için geçerli olmuştur ikinci dünya savaşında sonra ise değişen muhafazakarlık anlayışı yeni muhafazakarlık olarak kavramsallaştırılmıştır.

Bugün anladığımız anlamıyla muhafazakarlık kavramı, ikinci dünya savaşı sonrasında değişikliğe uğramış olan yeni muhafazakarlık anlayışıdır. Yeni muhafazakarlık, modern toplumla uyum arayışı sonucunda çıkmıştır. Aile, ahlak, din, dayanışma, cemaat ve uyumlu toplum gibi geleneksel değerlerden vazgeçmemiştir; ancak modern hayata uyum amacıyla yeniden düzenleme gereği ortaya çıkmıştır. Bu düşünce değişiklikleri sonucunda modern toplumun laik ve demokratik yapısı, sanayi toplumu özelliği göstermesinden dolayı din üzerindeki aşırı vurgusunu yumuşatmış ve toplumsallıktan vazgeçmeyerek iktisadi anlamdaki bireyselliğe değer vermesi şeklinde anlayışında değişiklik olmuştur. Bu değişiklik sonucunda ülkelerin

muhafazakarlığa bakışları da farklılaşmıştır. Amerika'daki muhafazakarlık anlayışı Avrupa'dakinden farklılık göstermiş, daha çok liberal bir muhafazakarlık ön plana çıkmıştır. Bu sonucun çıkmasında Amerika tarihinde muhafazakarlığın hiç ön plana çıkmaması yer almaktadır. Amerika'daki muhafazakarlık anlayışı, piyasa ekonomisine karşı çıkmaz ama onun geleneksel ahlak üzerindeki olumsuz etkilerinin giderilmesi gerektiğini düşünürler.

Yeni muhafazakarlığın liberal bir muhafazakarlık olarak algılanmasının sebebi, iktisadi anlamda bireyin özgürlüğünün bir değer olarak görülmesidir. İktisadi anlamın dışında birey yine toplumun bir üyesi olarak algılanır. Bunun dışında yeni muhafazakarlıkta devletin piyasaya müdahalesinin sınırlılığı söz konusudur; ancak devlet toplumsal ve ahlaki anlamda işlevlerini yerine getirmek durumundadır. Yeni muhafazakarlığın bireyselciliği ve devletin sınırlı müdahale anlayışı dengeli ve ölçülü olduğu sürece kabul edilir (Erdoğan, 1998:56-64).

Yeni muhafazakarlık anlayışının kısaca dört temel özelliği vardır. Keynesci ekonomi politikalarının reddedilmesi, devletin sorumluluk alanlarının küçültülmesi, kültür, aile, eğitim gibi konularda geleneksel yapının inşa edilme isteği ve güçlü ulusal savunmanın kurulması olarak özetlenebilir (Sallan Gül, 2006:84).

Yeni liberalizm ve muhafazakarlık kavramlarını açıkladıktan sonra yeni sağ kavramını ele alıyoruz. Yeni sağ kavramı literatürde yeni liberalizmi açıklamak için Bonsequet, Gamble ve Pierson tarafından kullanılmıştır. Yeni sağ kavramının yeni liberalizm ve yeni muhafazakarlıktan sonra açıklanmasının sebebi, bu kavramın hem yeni liberalizm kavramı olarak kullanıldığı hem de yeni muhafazakarlığı ifade ederken kullanıldığındandır. Yeni sağ anlayışı, serbest piyasa anlayışını ve ekonomide bireyciliği sağlamak isterken politik felsefede gelenek ve hiyerarşi gibi eski çağın düşüncelerini savunur. Yeni sağ anlayışı üç gelenek üzerine kuruludur. Bunlardan ilki bırakınız yapsınlarca ekonomik bireycilik anlayışı. İkincisi liberteryenizm. Üçüncüsü ise sosyalist karşıtlığıdır. Yeni sağ kavramının hem yeni muhafazakarlığı hem de yeni liberalizmi içeren anlamda kullanılmış olması, 1970 sonrası dönemde sağın, muhafazakar-liberal bir çizgide birleştiği anlamını bize göstermektedir. Birçok ülkede siyasi sağın iktidara geçmesiyle beraber elde ettiği başarıların yeniden ortaya çıktığı bir gerçektir. 1979-1990 arası İngiltere'de Thatcher hükümeti, ABD'de 1981-1989 arası Reagan hükümeti dikkate değerdir.

Yeni liberalizmin ve yeni muhafazakarlığın teorik anlamda birbirine zıt anlayışları vardır. Şöyle ki yeni liberalizm, bireyselliğe, seçim özgürlüğüne, piyasa toplumuna ve sınırlı devlet anlayışına sahipken, yeni muhafazakarlık, güçlü hükümet, hiyerarşi, toplumsal otoriterlik, itaat ve milliyetçilik gibi anlayışlara sahiptir. Bahsetmiş olduğumuz anlayışsal farklılık olmasına rağmen iki akımda kural ve düzen temaları çerçevesinde birleşmişlerdir. Her iki düşüncede teori ve politika üretme süreçlerinde anlaştığı noktalar vardır. Bunlardan ilki, kapitalist anlayış çerçevesinde özel mülkiyeti koruma ihtiyacı, özel girişimciliğin desteklenmesi ve sosyalizm karşıtlığı aynı zamanda komünizm düşmanlığıdır. İkincisi, toplum içindeki herkesin eşit olamayacağına ve hiyerarşik bir düzeni olduğu inancıdır. Üçüncüsü ise çoğulcu demokrasi korkusu ve bundan dolayı belirli politikaları gerçekleştirmek için güçlü bir devlet ya da hükümet ihtiyacıdır. Burada bahsetmiş olduğumuz düşünceler ekseninde birleşen yeni liberalizm ve yeni muhafazakarlık anlayışı aslında devlet ile piyasa arasındaki ilişkiler bunun özünde de refah devleti ve demokrasi olgularıdır. Yeni liberaller ve yeni muhafazakarlar, gelişmiş kapitalist toplumlardaki sosyal, ekonomik ve politik sorunların temel nedenini piyasanın başarısızlığı olarak değil refah devleti anlayışı çerçevesinde devletin yapmış olduğu müdahalelerin başarısızlığı olarak görürler.

Yeni liberaller için devlet tarafından sunulan refah hizmetleri piyasaya açılarak rekabetçi bir ortam oluşmasını istemektedir. Diğer yandan yeni muhafazakarlar da bu düşünceyi kabul ederler ve denk bütçe yapılmasını savunurlar. Yeni liberaller için önemli olan piyasanın işlemesidir. Yeni muhafazakarlar içinse geleneksel dayanışma ve yardım kuruluşlarının aktifleştirilmesidir. Her iki düşünce içinde politika, partiler arası bir yarışma sistemidir. Demokrasi de iktidarı ele geçirmenin yöntemidir. Demokrasi içindeki geniş kitlelerin oyunu alma gereği popülist refah devleti politikalarının hayata geçirilmesi ile sonuçlanmıştır. Bu politikalar neticesinde sağlık, eğitim, sosyal güvenlik gibi alanlara artan talep neticesinde bürokrasi ve devletin alanları genişlemiştir. Yeni liberaller için artan bürokratik süreçler ve devletin insanlar üzerindeki politikalar üretmesi insanları daha tembel ve bağımlı hale getireceğini düşünür. Yeni muhafazakarların ise bu gibi yardım ve politikaların geleneksel aile ve dini kurumlar aracılığıyla yapılması isteği, iki ayrı anlayışı aynı noktaya birleştirerek piyasa içinde devletin müdahalesi olmadan sorunların giderilmesinde uzlaşırlar. Yine her iki düşüncenin de eşitliğe bakış açısı sadece kanun önünde eşit olması gerektiğine

inanırlar. Bu birleşim noktaları sonucunda yeni liberallik muhafazakar anlayışa kaymıştır. Bu anlayış farklılıkları ve uzlaşmaları çerçevesinde, her iki düşünce de serbest piyasa sistemi ister, bireylerin özgürlüğünün ve ahlakının korunmasına inanırlar, bireylerin devletten ayrı düşünülmesi gerektiği buna bağlı olarak ailesinin sorumluluğunu almasını beklerler. Kamusal düzen inşasında da uzlaşması gereğinde birleşmişlerdir. Bu anlayışlar neticesinde yeni liberaller devletin yerine getirmiş olduğu refah uygulamalarının piyasaya bırakılmasını ve rekabet ortamının oluşmasını istemişlerdir, yeni muhafazakarlar ise devletin piyasaya bırakmış olduğu alanda kar görülmeyen ve boşluk oluşturacağına inandığı kurumların özelinde sosyal güvenliğin temeli olarak düşünülen geleneksel aile ve dinsel kurumların canlandırılması ile toplumda güç kazanmayı istemişlerdir. Böylece yeni sağ uzlaşısı oluşmuş ve her iki anlayışta birbirine kenetlenerek yıllardır kapitalizmin egemen ideolojisi olmuşlardır (Sallan Gül, 2006.85-88).

1.2.3 Neo-liberal Bir Yönetim Olarak Piyasa Devleti

Piyasa devleti kavramı olarak Türkiye’de çok az kullanılıyor olmuş olsa da uluslararası literatürde “market state” kavramı olarak görmek mümkündür. Türkiye’deki makalelerde piyasacı devlet ya da piyasaya yakın devlet gibi kullanımlar aslında piyasa devletini belirtmektedir. Türkiye’nin piyasa devleti olmamasından dolayı bu kavram üzerine çalışmaların az olması yadırganamaz. Petrol krizlerinden sonra keynesyen politikaların devletlerin içinde bulunmuş olduğu ekonomik bunalımdan çıkmasına yardımcı olmadığı için liberal politikalara dönmek isteyen devletler piyasanın güç kazanmasını ve devletin sorumluluklarının azalmasını istemişlerdir. Devletin sorumluluk alanlarını daraltmışlar ve daha çok piyasanın hakim olmasını istemişlerdir.

Neo liberaller sayesinde piyasa hakimiyeti güç kazanmış ve devlet yönetiminin piyasanın işleyişine uygun olması için taleplerde bulunmaya başlamıştır. Piyasa devleti kavramı aslında petrol krizinden sonraki dönemdeki sınırlı devlet anlayışının daha da ileriye taşınması ile gelişmiştir. Neo-liberaller piyasa işleyişinin bozulmasını istemiyor ve devletin piyasa düzeni içinde bozucu olmayan rol oynamasını istiyor. Yani sadece piyasanın hakim olduğu bir anlayış geliştirmişlerdi.

Neo liberal düşünürler siyasetin etkilerinin piyasadan korunması gerektiğini düşünüyorlardı çünkü piyasa için gerekli olan şartlar devletin yönetim şekli değil neo-liberaller için ideal piyasa devleti, bireysel mülkiyet haklarını ve sözleşmelerini esasen garanti eden bir devlettir. Bu yüzden bazı ülkelerde demokrasi yoluyla piyasa hakimiyetine etki edecek kişilerin seçilmesi piyasa devletini tehlikeye atıyordu ve bundan dolayı demokrasiyi piyasa devleti önünde bir engel olarak gördüler.

Piyasa devletini oluşturmak istemelerinin asıl sebeplerini ise 1970'lerde yaşanan yüksek orandaki işsizlik, enflasyon, kurumsal başarısızlıklar gibi etkenlere dayandırarak refah devletinin piyasaya etkisinin olumsuz olduğunu ve bu göstergelerdeki kötü gidişin piyasa hakimiyeti sayesinde aşılabileceğini savundular. Piyasa hakimiyetinin önündeki güçlü işçi sendikaları, kurumsal refah sistemlerinin güçsüzleştirilmesi istenilmiştir.

Piyasa devletinin hakimiyetini kazanması için geniş toplum kesimlerince tanınması gerekiyordu bunun yanında popüler sosyal güçlerin desteğini alması ve onları kendi bünyesine katması gerekiyordu. Bunlardan dolayı siyasi liderler emekçilerinde içinde bulunduğu popülist politikaları, sosyal sözleşmeler aracılığıyla harekete geçirdiler. Siyasi söylemleri piyasanın güçlenmesinin önündeki engelleri kaldırmak için politikalar üretilmesi gerekliliğiydi ve bundan dolayı mevcut hükümetlere baskı yapılması gerekliliğini savunuyorlardı. Siyasi olarak söylemleri piyasanın güçlendirilmesi olmuş olsa da insanların şimdiye kadar ki kazanmış oldukları sosyal refah hakları ve kamu harcamalarının ellerinden alınmasını değil yalnızca düzenleme yapılması gerektiğini savunuyorlardı. Bu sayede düzenlemeler istenecek ve sonrasında kontrolü piyasa hakimiyetine bırakabileceklerdi. İnsanlara gelir eşitliği yerine piyasaya erişimde eşitlik sunmayı hedeflemişlerdir. Bu hedef doğrultusunda kalkınma projelerinin, yoğun sosyal ağların, becerilerin, değerlerin ve normların inşasını gerektiren stratejileri, yoksulluğu azaltma stratejileri diye tanımlayarak toplumdaki güç ve servet dağılımlarını düzenlemeyi amaçlamışlardır. Piyasa içerisinde kapasite geliştirme, eğitim, sosyal içerme projeleri ile dünya bankası ve kalkınma ajansları güç kazanmıştır.

Piyasa devleti, sadece devletin sorumluluk alanlarını sınırlayan bir anlayış değildir, aynı zamanda piyasaya müdahale edebilecek ya da piyasayı aksatacak herhangi bir harekette de bulunmayan bir devlet demektir. Şöyle ki piyasa devletinin

ilk ortaya çıktığı yıllarda piyasa ve devlet arasındaki ilişki devletin piyasaya ya da piyasadaki bazı kişilere para kazandırması ve güçlendirmesi sağlanmıştır. Medya, bankacılık ve kamu hizmetleri gibi alanların piyasaya bırakılması için anlaşmalar yapılmıştır. Daha sonra gücü elde eden piyasa, devletin güçlenmiş piyasayı bozacak herhangi bir hareketini istemez hale gelmiştir. Piyasa hakimiyeti, çok uluslu şirketler, Dünya bankası ve IMF gibi kuruluşlar sayesinde sağlanmıştır (Robison, 2006:3-18).

Piyasa devletin oluşumu yukarıda anlattığımız şekilde gelişmiştir. Piyasa devletini kısaca açıklayacak olursak şöyle açıklanabilir, piyasa hakimiyetinin esas olduğu ve piyasa için engelleyici olmayan piyasayı destekleyen yönetim şeklidir, denilebilir. Piyasa devletin yönetim şeklinin demokrasi olmasına gerek yoktur. Piyasa hakimiyetini kolaylaştıran politikalar uygulanması ve politikalara piyasanın yön vermesi yeterlidir. Piyasa yanlısı uygulamalar ya da piyasacı yönetim gibi kavramların yetersiz kalmasının sebebi bu yönetim anlayışlarında piyasa dengesini bozacak adımlar atabilmesidir. Bundan dolayı piyasa devleti kavramı var olmuştur ve piyasa devleti demek hangi ülke olduğu ve yönetim şeklinin ne olduğuna bakmadan piyasa aktörlerinin o ülkeye rahatça yatırım yapabileceği ve kazanç elde edebileceği bu esnada da hükümetlerin bu süreci bozmayacağı anlaşmayı ifade eder.

1.3 Sosyal Politikalar Açısından Sosyal Devlet ve Refah Devleti

Sosyal devlet, 20.Yy'nin ikinci yarısında liberal devletin kendi içinde oluşturduğu bir aşamadır. Bu yüzden liberal devlet olma özelliğinin temel yapısı korunmuştur ancak gerekli değişiklik yapılmıştır. Liberal devletin temel özelliklerinden olan siyasal ve sosyo-ekonomik yapısı, hak ve özgürlük anlayışı, eşitlik ve mülkiyet anlayışı gibi temel ilke ve kurumları korunmuştur; ancak değişen ve gelişen sosyo-ekonomik koşullar gereği yeni görüşleri de dikkate alarak kendi içinde değişiklik olmuştur. Liberal devletin temel ilkelerinin yanında sosyal temsil sisteminde, sosyal kuruluşlarında yer almasını düşünürler, temel hak ve özgürlüklerin sosyo-ekonomik haklarla desteklenmesini ve hukuki ve siyasi eşitlik açısından da şans ve olanak eşitliği ilkesi ile tamamlamaya çalışır. Sosyal devlet bireylerin oluşturduğu sosyal kuruluşlar tanır ve toplumun bireylerden ve sosyal kuruluşlardan oluştuğunu kabul eder. Sosyal devlet liberal devletin düşünce yapısında olan özel mülkiyet, girişimcilik ve ekonomik özgürlük ilkelerine bağlı kalarak ekonomik alanın zorunlu

kıldığı kısıtlamaları, devlet müdahalelerini ve planlı ekonomiyi uygulamayı ister. Sosyal devletin amacı bireyin maddi ve manevi anlamda gelişiminin sağlanması ve ona hizmet etmektir (Göze, 2016:203-205).

Devletin görevleri öncelikli olarak insanların güvenliğini sağlamak olmuş olsa da sosyal devlet olma yolunda devlete farklı sorumluluklar yüklenmiştir. İkinci dünya savaşı sonrasında batı toplumlarında sosyal devlet ilkesi kabul edilerek devletin sorumluluk ve kapsamı genişlemiştir. Bu haklar öncelikli olarak devlet içinde bulunan herkesin beden ve ruh sağlığını koruyarak yaşama hakkını sağlaması olmuştur. Bu sorumluluk gereği sosyal devlet insanların bugününü ve geleceğini sosyal risklere karşı koruma görevini edinmiştir. Toplum içindeki insanların beden ve ruh bütünlüğünü koruması için insanları kötü alışkanlıklardan koruması gerekmektedir. Herkesin sağlıklı bir ortamda yaşamasını sağlayarak gelecekte oluşabilecek yoksulluk, engellilik gibi çeşitli risklere karşı koruma altına alınmalıdır. En temel işlev olarak yaşama hakkı sağlanan bireylere sosyal devlet tarafından kişinin fikri gelişimi ile ilgili eğitim ve öğretim imkanları sunulmalıdır. Sosyal devletin bireyler için sağlamış olduğu bu haklar yanında çalışma hayatını da düzenleyici görev almalıdır. Bu kapsamlar göz önüne alındığında devletin sadece koruyucu anlamdaki niteliği, genişlemiş ve yurttaşlarına sosyal haklar sağlama vazifesiyle sosyal devlet olma özelliği göstermiştir. Bu sayede devlet içerisindeki insanların yaşama ve barınma hakları, eğitim alma hakkı, çalışma hayatı, kendini geliştirme ve toplum içinde var edebilmesi için uygulanacak tüm politika ve uygulamaların tamamını hazırlama ve oluşturma sorumluluğu sosyal devlete yüklenmiştir (Göze, 2016:211-221). Bu kapsamların tamamı göz önüne alındığında, sosyal devleti, en temel anlamıyla sosyal politikanın uygulayıcısı olan devlet olarak tanımlamak mümkündür (Özaydın, 2007:13).

Türk hukuk sistemindeki sosyal devlet kavramının karşılığı olarak Fransızca'da esirgeyen devlet, İngilizce'de refah devleti, Almanca'da da sosyal devlet kavramı kullanılmaktadır. Bu kavramların tamamı da devletin en genel anlamda devletin yoksulluk sorununa, çalışma hayatına, sosyal politika araçları ve hukuk araçlarını kullanarak müdahale eden, sosyal adaleti sağlamak için dezavantajlı gruplar lehine olumlu davranışlarda bulunan devlet anlamına gelmektedir. Sosyal devletin sağlamış olduğu sağlıklı yaşam hakkı, tam istihdam, çalışma gücünün korunması gibi temel alanlar dışında yoksulluk, işsizlik, asgari bir geçim düzeyi sağlama, sosyal güvenlik,

sosyal yardım, eğitim, sağlık, konut politikaları gibi uygulamalar sosyal devletin ve sosyal politikanın geniş anlamdaki uygulama alanının oluşturmuştur. Bu uygulamaların sonucunda gelinmiş olan düzey refah toplumunu ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda refah devleti kavramının de sosyal devlet kavramıyla beraber tanımlandığı görülmektedir. Sosyal devlet kavramı Almanya’da 1880’de Bismarck tarafından hayata geçirilen reformları tanımlamak için kullanılmıştır. Refah devleti kavramı ise 1940’lı yıllarda İngiltere’de Beveridge raporu ile kullanılmıştır (Metin, 2013:60-61). Refah devleti kavramı için farklı tanımlamalar mevcut olmuştur ve farklı ülkelerde farklı anlamalara gelmiştir. Refah devleti müdahaleci ve düzenleyici bir tavır sergileyen, gelirin yeniden dağıtımını kendine görev edinen devlet anlayışıdır. Refah devleti müdahalecidir çünkü piyasanın sorunlarının ve başarısızlıklarının giderilmesi için müdahalede bulunur ve düzenleyici tedbirler alır. Refah devletinin düzenleyici rolünü, iş piyasasındaki düşük ücretler sonucu sefalet oluşmaması için asgari ücret belirlemesi oluşturur, bunun yanında sosyal güvenlik ve sosyal yardım sistemlerini oluşturur. Son olarak refah devletinin gelirin yeniden dağıtılması görevi vardır, bu görevi de vergilerin toplanması, kamu harcamalarının düzenlenmesi, gelir transferlerinin sağlanması yoluyla gerçekleştirir. Aksi takdirde gelir adaletsizliği ortaya çıkar ve bu da huzursuzluğu ortaya çıkarabilir. Refah devletlerinin çeşitli tanımlamaları mevcut olsa da bu tanımlamalardaki asıl amaç sosyal adaleti sağlamak, gelir adaletini sağlayacak sosyal politika uygulamaları gerçekleştirmektir. Yoksul, muhtaç, dezavantajlı duruma düşmüş insanları toplum içinden dışlamadan sosyal politikalar üreterek kişileri koruyup kollayan ve sosyal hayata tekrar kazandırılması için çabalayan devlet modeline refah devleti denilebilir (Özdemir, 2007: 21-22).

1.4 Sosyal Politikalarda Klientalizm Kavramı

Klientalizm kavramı, latin kökenli bir kelime olup anlamı dinlemek, itaat etmek olan “cluere” kavramından gelmektedir. Bu kavramı açıklarken yararlanacağımız diğer bir kavram olarak “clientela” kavramı ise toplum içinde kendileri için konuşan “patronus” olarak isimlendirilen bir grup insan anlamına gelmektedir. Client olarak isimlendirilen insanlar aristokratlarla ilişkili kişilerdi. Bu insanlar özgürlerdi, köle değillerdi ancak patronuslarla ilişkili kişilerdi. Client’ler patronları siyasal anlamda desteklediler ve Patronuslar da onlara iş, çalışma alanı ve koruma sağladılar. Bu

şekilde aralarında karşılıklı bir ilişki oluştu (Muno, 2010:2). Kelime kavram kökeni klientalizmin bu karşılıklı ilişki sonucu ortaya çıkmıştır.

Klientalizmin farklı kavramsallaştırmaları var olmuş olsa da çalışmamız gereği siyasal klientalizm üzerinde açıklamalarda bulunmaya çalışacağız. James Scott'a göre klientalizm ise daha yüksek sosyo ekonomik statüye sahip bir kişinin, (Patron) daha düşük statülü (Client) bir kişi için koruma veya fayda sağlamak adına kendi etkisini ve kaynaklarını kullandığı araçsal bir dostluk ilişkisidir. Bu dostluk çerçevesinde kişiye özel hizmetler de dahil olmak üzere client'lere genel bir destek ve yardım sunarak karşılık vermesi durumudur. Bir başka ifade ile patronların ekonomik güvence ve kişisel koruma sağlaması karşılığında müşterilerin kişisel sadakatini ve itaatini değiştirmeyi ifade eder (Boix ve Stokes, 2007:606).

Klientalizm kavramını oluşturan kavramlar aslında müşteri ve patron kavramları ile ilişkilidir ve müşteri ve patron arasındaki ilişkilerle açıklanmaya çalışılmıştır. Müşteriler ve patronlar arasında nasıl karşılıklı bir ilişki varsa siyasal klientalizmde de seçmenler müşteri olarak düşünülür ve patronlar ise seçimde oy isteyen partiler olarak düşünülür. Seçime giren partiler belli kesimlerin oyunu almak için çeşitli vaatlerde bulunurlar ve seçmenlerde eğer kendi çıkarı korunuyor ve faydasına olacağına inanıyorsa onlara oy verirler bu şekilde seçmenlerle seçime katılan partiler arasında karşılıklı bir çıkar ilişkisi kurulur. Ortaya çıkan bu ilişki sadece oy çıkarı için yapılmışsa buna klientalist ilişki denir (Hopkin, 2006:406).

Gelişmekte olan toplumlarda yaygın bir politik bağlantı aracı olan klientalizm, siyasi anlamda patron ve onun müşterileri arasındaki gayri resmi bir sözleşme düzenlemesidir. Bu sözleşme içerisinde öncelikli olarak müşteriler maddi çıkar elde etmek ister ve kişisel fayda sağlamayı amaçlar diğer yandan patronlar ise müşterilerin kendi adına siyasi propaganda yapmasını ister bunun yanında sahada rakiplerine karşı da politik çalışmalarda bulunmasını da bekler. Patron adına oy kullanan ve patronlarının kazanması için çalışmalar yapan müşteriler, devlet işlerine ve programlarına imtiyaz sahibi olmayı talep ederler. Yani patronlara oy sağlamanın bir sonucu olarak kendi çıkarları için söz elde edeceklerini düşünürler. Bu ilişkiler, politikacılar tarafından uygulandığı sürece işlevselliğini devam ettirecek ve gayri resmi bir sözleşme türü olarak klientalizm varlığını sürdürecektir (Magaloni 2014:253).

Klientalizme ilişkin günümüzdeki araştırmaların kökleri 1960'larda ve 1970'lerde geleneksel toplumların sosyolojik ve antropolojik çalışmalarına dayanmaktadır (Hilgers, 2012:161). Klientalizm kavramı sosyologların ve antropologların toplumsal ilişkiler üzerindeki çalışmalarında hiyerarşık düzeni anlatmak için kullanıldıkları bir terimken zaman içinde siyaset biliminde de patron-müşteri modeli olarak yer almıştır. Bu kavram siyasi liderle, destekçilerinin veya patronlarla müşterileri arasındaki ilişkileri anlatmaktadır (uhadar, 2017:684-685).

Geleneksel ve modern sosyo-politik ortamlarda karşılıklı ve değişime dayalı ilişkiler her zaman var olmuştur. Akrabalık ilişkileri, belli bir topluluk içinde olmak belli kaynaklara erişimde kolaylık sağlamıştır. Tarımsal geçim ve ilkel ticaret toplumlarında da hayatta kalmak, sosyal entegrasyon gibi karşılıklı ilişkiler var olmuştur. Siyasi bağlantılar sonucunda da bazı önemli bilgi ve pozisyonların aktarılmasında da karşılıklı ilişkiler etkin rol oynamıştır. Bu ilişkiler her zaman aktif ve etkili olmak zorunda değildir ancak kurumsal yapısı bulunmayan işletmelerde ya da bürokratik yapıların daha çok görölmektedir. Bu karşılıklı ilişkilerin olduğu ortamlarda genellikle patron-müşteri ilişkisi geçerliliğini korumaktadır (Hilgers, 2012:162).

Siyasal anlamda klientalizm kavramı oy verenlerle oy alan kişiler arasında kurulan bir çeşit bağdır. Bu bağ sayesinde seçimde oy kaygısı güden parti veya parti mensupları, oy almak adına çeşitli politika uygulamalar ya da sosyal ve ekonomik anlamda seçmenlere vaatte bulunurlar. Seçim sonucunda ise seçmenin destek verdiği kişi ya da grupların kazanması ile seçilen kişiden fayda beklentisi oluşur. Buradaki karşılıklı fayda beklentisi ve çeşitli şekillerdeki kayırmacı davranışlar da klientalizm olarak adlandırılabilir.

Klientalizm kavramı ile beraber sıkça kullanılan kavramlardan birisi de popülizm kavramıdır. Popülizm kavramının kullanımı zaman içinde çok çeşitli anlamlara gelmiş ve farklı ideolojilerde farklı anlamlar taşımış olsa da bizim klientalizm kavramı ile beraber ilişkilendireceğimiz popülizm kavramı siyasi popülizm kavramıdır.

Popülizm kavramı günümüzde siyasi ya da kişisel çıkar elde etmek amacıyla halkı manipüle etmek anlamında kullanılmaktadır. Popülizm, siyasi oy kaygısı ile halkın ilgi duyacağı konulardaki çalışmalarda halka yakın gözükersen ve durumu

dramatize ederek çalışmalar yapar ve sonucunda halkın oyunu almayı amaçlar. Siyasi popülizm gereği, siyasiler ya da yöneticiler, halkın sorunlarını çözmek maksadıyla taleplere olabildiğince olumlu cevap vermeye çalışır (Yuvalı, 2018:397).

Klientalizm ve popülizm kavramındaki ortak nokta seçmenin oyunu almaya çalışmaktır. Klientalizm kavramı devlet kaynaklarının kullanımını patron müşteri ilişkisi ile sağlamak istese de neticede asıl amacı seçimde oy kazanmaktır. Popülizm anlayışında da halkın sorunlarına karşı olumlu karşılıklar vererek devletin kaynaklarının seçmene hoş görünmek adına oy karşılığı kullanımını söz konusudur.

1.5 Sosyal Politikaların Önemli unsuru Siyaset Kavramı

Siyaset kavramını açıklarken öncelikli olarak bu alanda çalışma yapmış ve literatüre katkı sağlamış olan Andrew Heywood'un siyaset nedir sorusuna verdiği cevap ile açıklayalım. Andrew Heywood'a göre siyaset "*Siyaset, en geniş anlamıyla, insanların ortak yaşamalarını mümkün kılan genel kuralları oluşturma, koruma veya değiştirme etkinliğidir.*" Şeklinde tanımlanmıştır (Taşkın, 2014:23).

Siyaset, insanların en temel uğraş ve faaliyet alanlarından biri olmuştur, toplumsal yaşamın başladığından beride bu özelliğini sürdürmeye devam etmektedir. Toplumsal yaşamın başladığından itibaren geçen sürede siyaset kavramı farklı biçimler ve anlamlar taşımıştır. Kimi zaman ve topluma göre kötülenmiş kimi zaman ve toplumda ise çok önemli konuma gelmiştir. Zaman içerisinde anlam ve işlev farkları olmuş olsa da her dönemde var olmuş ve geçerliliğini korumuştur (Ertugay, 2015:31).

Siyaset kavramı Arapça siyasa kelimesinden Türkçe 'ye geçmiştir. Siyasa, yönetmek, eğitmek ve yetiştirmek gibi anlamlara gelmektedir. Araplarda deve ya da atları terbiye eden, eğitim veren, onları yöneten kişilere seyis denilmiştir. Kelime kavram kökeni buradan gelmektedir. Daha sonraları insanların, şehirlerin, devletlerin yönetimi için de kullanılmıştır. Siyaset kavramı dar anlamında en küçük yerleşim biriminden devletin en üst yönetim kadrosuna kadar yönetim anlamında kullanılmıştır. Geniş anlamında ise insanların ortak ve bir arada yaşamasına dair ne varsa tüm hepsi siyasetle ilgilidir denilerek anlam genişlemiştir (Kesgin, 2014:22-23).

Siyaset kavramı Türkçe 'de aynı zamanda politika kavramı ile de kullanılmıştır. Ancak; siyaset kelimesinin kökeni Arapçayken politika kelimesinin kökeni Yunanca

bir sözcük olan “polis”ten türetilmiştir, anlamı da kent devleti demektir. Polis kavramı yalnızca toplumsal ve siyasal bir örgütlenme olarak değil bununla birlikte askeri ve ekonomik bir bütün anlamını da içermekteydi. Bu kentin içinde yaşayanlara da polites yani yurttaş deniliyordu ve yurttaşların polis içinde yaşamaları çok önemsenerek polis dışında yaşam düşünülemezdi. Bu yüzden her yurttaş kentin işleri ile alakadar olur ve kendine bunu hak ve ödev edinirdi. Bu anlamdan dolayı da kentle ilgili işlerin tamamı olarak politika kavramını kullanmışlardır. Türk-İslam geleneğinde siyaset kelimesi devlet yönetme sanatı olarak kullanılmış aynı zamanda da devlete karşı işlenen suçlara ya da kamu düzenini bozanlara verilen ceza olarakta kullanılmıştır (Ertugay, 2015:32).

1.5.1 Sosyal Politika Üreticisi Olarak Siyasi Partiler

Tüm insanlar siyasetle ilgili ve siyasetin içindedirler. Siyasi partilerde demokrasilerin olmazsa olmazıdır. Siyasal yaşamın içerisinde ve yaşamın diğer alanlarında varlıklarını hissettirirler. (Ateş, 2007:105). Siyasi partiler bir ülkenin politik görünümünü, seçim sistemini ve siyasi hayatını hiçbir siyasi kurumun etkilemediği kadar etkiler. Siyasal partiler demokrasinin ve siyasal sistemin işleminin en önemli kurumudurlar. Siyasi partiler, siyasi amaçlarla bir araya gelmiş ve toplumun örgütlenmesini ifade ederler, aynı zamanda siyasal katılım, seçim, siyasallaşma, toplumsallaşma, siyasal rekabet, menfaat ve çıkar birleştirme gibi birçok amaca hizmet eden önemli roller üstlenirler (Kesgin, 2014:137-138).

Siyasal parti, *“halkın desteğini sağlamak suretiyle, devlet mekanizmasının kontrolünü ele geçirmeye veya sürdürmeye çalışan, sürekli ve istikrarlı bir örgüte sahip siyasal topluluklardır”* (Akartürk, 2008:24). Yukarıdaki tanımdan da anlaşılacağı üzere siyasi partiler süreklilik içermelidir. Kısa süre için kurulmuş olmak yetmez. Siyasal partilerin yönetime gelme arzusu ve iktidarı ele geçirme isteği vardır, seçmenin desteğinin alınması gerekir ve seçmenin oyunu alabilmek içinde kendi ilke ve belirli çalışma programlarını oluşturmaları gerekir (Ateş, 2007:107). Bir başka siyasi parti tanımı ise şöyledir; *“iktidarı yarışmacı bir ortamda seçimler yoluyla ele geçirmeyi amaçlayan, bir programa ve halk desteğine sahip, ülke çapında örgütlü olan ve örgütlülüğü süreklilik arz eden siyasal organizasyon”* (Tosun, T ve Tepeciklioğlu, A.O, 2015:473). Bu tanımda da siyasi partilerin süreklilik arz etmesi gerektiği ve halk desteğinin alınması gerekliliği gibi unsurlar aynı verilmiştir. Bu tanımın diğer

tanımdan farkı olarak yazar siyasi partilerin ülke çapında örgütlü olması gerekliliğine vurgu yapmıştır.

Siyasi partilerin ülke içindeki işlevleri de aslında tanımlamalarında verilmiş olan amaçlarından ve gerekliliklerinden anlaşılmaktadır. Siyasi partilerin ülke içerisinde, siyasi temsil, politika üretmek, siyasi sosyalleşme, seçmenin menfaatlerini bir araya getirme, hükümetin organizasyonu gibi işlevleri vardır. Temsili demokrasideki temsil siyasi partiler aracılığıyla kurumsallaşır. Temsil işlevi, siyasi partiye oy veren seçmeni ve kendi belirlediği politikaları temsil etmesi anlamına gelir. Siyasi partiler iktidara geldiklerinde yapacakları politikaları belirlemeli ve bunu seçmene anlatmak için tüm politikalarını bir araya getirip bir program hazırlamalıdır. Bu hazırlık sayesinde partinin programı ortaya koyulmaktadır. Toplumdaki insanların siyasi algılarının oluşması ve siyasi düşüncelerinin şekillenmesinde okulun, ailenin, medyanın etkisi olmuş olsa da siyasi partilerin etkisi önemlidir. Toplumun genel manadaki menfaatlerinin ifade edilmesi ve bu menfaatlerin bir noktada birleştirilerek toplumun tüm kesimine siyasi partiler hitap etmelidir, aksi takdirde iktidar hedefi ve beklentisi gerçekleşmez. Bu işlevlerinin yanında en önemli olarak hükümetin organizasyonu işlevini yerine getirir. Yasama ve yürütme organlarının sahibi siyasi partilerdir. Bundan dolayı belirlemiş oldukları politikalar ile devletin mekanizmalarını düzenlerler (Kesgin, 2014:139-141).

1.5.2 Politikaların Yazılı Belgesi Siyasi Parti Programı

Siyasi parti programı kavramı, her partinin kendine özgü anlayış ve kendi içinde tutarlı sistematikte oluşturulmuş olan siyasal program anlamına gelmektedir.

Parti programlarının, siyasi parti içerisinde rolü hakkında iki görüş bulunmaktadır. Bu görüşlerden ilki parti programların siyasi partilerin varlık sebebi olduğunu savunmaktadır. Bu görüşün savunucuları siyasi partilerin seçim kazanma amacını bu programların hayata geçirilmesi olarak belirtmiştir. İkinci görüş ise parti programlarının siyasi partiler için gerekli olmadığını ve parti programlarının fonksiyonel olmadığı görüşündedirler. Bu görüşe göre günümüzdeki sosyal, ekonomik ve siyasi hayata dair çok çeşitli sorunların, parti içerisindeki sınırlı kadro ve araştırmaları ile belirlenemeyeceğini düşünürler. Bunun yanında partinin belli bir programa bağlı kalmaları farklı sorun ve muhataplarla çalışmalarını zorlaştıracığından

dolayı partinin yeteneklerini sınırlandıracağını düşünürler. Diğer bir ifadeyle partiler, eğer sadece programlarına bağlı kalır ve seçmenlerin diğer sorunlarına ya da program muhatapları harici başka muhatapları dikkate almazsa partilerin asıl amacı olan iktidarı elde etmek için seçmenden oy alamayacağını düşünürler. Bundan dolayı partilerin seçimlerde en fazla oyu alabilmeleri için seçmenin sorunlarına yönelerek bu çerçevede en uygun siyaseti belirlemeleri gerekmektedir diye düşünürler. Bunların yanında seçmenlerin karmaşık ve teknik siyaset sorunları ile ilgilenmeyeceklerini, bu konuları kavrayamayacaklarını bu yüzden de parti programları ile ilgilenmeyeceklerini düşünürler.

Seçim araştırmaları, seçmenlerin genellikle oy kullanırken doktriner bir yapıda oy kullanmadığını gösterir. Seçmenlerden doktriner anlamda oy kullananlar olmuş olsa bile parti programını tam olarak benimsemiş olmayabilirler ancak seçimlerin yapılmasının amacı da siyasi parti programlarını seçmek değil yöneticileri seçmektir. Bundan dolayı seçmen, alternatif programları değil yönetici takımlarını seçer.

Parti programlarının önemsiz olduğu görüşünde olan bu düşünce çeşitli açılardan eleştirilmiştir. Eleştirenler siyasi parti programlarının belirli ölçüde önemli olduğunu düşünmüşlerdir. Siyasi parti programlarında bulunan temel sorunlar ve önemli konular genel hatları ile ele alınmıştır ve bu ele alınan konular seçmenlerin seçecekleri siyasi yöneticiler hakkında bir fikir verdiğini savunurlar. Seçmelerin birbirinden oldukça farklı talep ve sorunları olabilir ancak genel hatları ile belirlenmiş programın onlara yol göstereceğini savunurlar ve bu genel hatlarıyla belirlenmiş siyasi programın seçmenlerin talepleri doğrultusunda ya da çeşitli ve değişen ihtiyaçlar neticesinde geliştirilerek değiştirilebileceğini savunurlar. Aynı zamanda parti programlarının şöyle bir yönü vardır; seçmenler oy vererek iktidara getirmiş oldukları parti programının içindekilerin tamamına katılmamış olsalar bile seçimin kazanılmasıyla ortaya konulmuş olan programın halktan bir vekalet aldığı anlamına gelir (Akbulut, 2010:66-67).

Siyasi partilerin geniş kitlelere hitap ettiği düşünüldüğünde çıkarmış oldukları parti programlarının kapsayıcılığı çeşitli seçmenlerden oy kazanmasını sağlamaktadır. Toplum içerisinde çok çeşitli ihtiyaçlar ve talepler bulunmaktadır bu yüzden de siyasi parti programlarında geniş seçmen kitlesine ulaşmak adına her soruna ve her talebe yönelik çalışmaları, partiler kendi düşünceleri doğrultusunda hazırlarlar ve seçmene

sunarlar. Sunulmuş olan bu parti programı seçmenden oy alınmasında önemli bir aracı haline gelmektedir. Seçimi kazanan ve bu programlar doğrultusunda uygulamaları gerçekleştiren partilerin de seçmen gözünde itibar kazanması söz konusu olmaktadır. Bundan dolayı da siyasi parti programları siyaset içinde önemli bir noktadadır. Ülkemizde siyasetin sosyal ve ekonomik hayata yön verdiği düşünüldüğünde siyasi parti programlarının ülkenin gelişimi için daha büyük öneme sahip olduğu görülmektedir.

Parti programlarının hazırlanması, seçmenlerin taleplerinin farklılığından, toplumsal çeşitliliğin olması bakımından zorlayıcı bir çalışmadır. Partiler bu programları hazırlarken yapılacak işleri belirlerler ve kamuoyunu kendilerine inandırmak adına sunarlar. Bu program içerisinde ülkenin bazı sorunlarına öncelik verilir, iktisadi, sosyal, kültürel ve ekonomik gibi farklı alanlarına yönelik çalışmalar yapılır. Bu çalışmaların tamamı bir felsefe ve tutarlılık içinde olmalıdır. Bunun yanında hazırlanmış olan program, ülke gerçekleri ile örtüşen ve partinin görüşü ile de uyumlulaştırılması gereken zorlu sürecin tamamıdır. Bu noktada parti programları, gelecekteki iktidar- toplum ilişkilerini belirleyen, ülkenin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel açıdan ülkenin gelişiminde uzun dönemli etkisi olan önemli bir siyasal programdır. Tüm partiler siyasi parti programlarını hazırlarlar ve amaçlarını bu programlarla halka sunarlar. İktidara gelen parti için bu programların gerçekleştirilmesi ya da gerçekleştirilmemesi muhalefet tarafından eleştirilmesine sebep olabilir. Eleştirilen noktalarda da muhalefet partilere yeni program yapma sorumluluğu yüklemektedir(Dündar, 2007:15).

2. TÜRKİYE’DE SOSYAL DEVLET’İN GELİŞİMİ VE SOSYAL POLİTİKA İLİŞKİSİ

2.1. Türkiye’de Sosyal Devletin Oluşumu ve Gelişimi

Türkiye’de sosyal devletin oluşumunu ve gelişimini iki dönemde ele almaya çalışacağız. Cumhuriyet dönemi öncesinde Osmanlı devletinde ailenin, toplumsal yardımlaşmanın, mesleki dayanışmanın yerine getirmiş olduğu sosyal politika uygulamaları ile elde edilmiş olunan sosyal devlet geleneğinin, Türkiye’nin sosyal devlet olma bilincini kazandırdığı temel yapısını anlatmaya çalışacağız. Bu temel yapıya etki eden aile kurumu, vakıflar, mesleki dayanışma kültüründen bahsedilecek olup bunun yanında dini anlayışın getirmiş olduğu yardımlaşma ve dayanışma kültürü anlatılmaya çalışılacaktır. Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önceki sosyal devlet uygulamalarına ilişkin bilgiler verildikten sonra Cumhuriyetin ilanından itibaren daha önce tam anlamıyla kurumsal kimliği olmayan sosyal politika uygulamalarının cumhuriyet döneminde nasıl kurumsallaştığını ve nasıl geliştiğini ikinci başlık olarak ele alacağız. Sosyal devletin oluşumu ve gelişimi aşamalarını bu başlıklar altında incelemiş olacağız.

2.1.1. Cumhuriyet Dönemi Öncesi Sosyal Politika

Cumhuriyet öncesi sosyal politika uygulamalarını, Osmanlı Devleti döneminde uygulanmış olan toplumsal hayat içindeki sosyo-ekonomik uygulamalardan ele alarak açıklamaya çalışacağız.

Osmanlı devletinde insanların sosyal hayatta ve mesleki hayatlarında karşılaşacakları her türlü risklere karşı üç önemli kurum koruma görevi üstlenmiştir. Bu üç kurum aile, meslek kuruluşları ve vakıflar olmuştur. Refah sağlama görevini üstlenen bu kurumların varlığından dolayı devlet doğrudan refah sağlama işlevini üstlenmemiştir. Temel üretim biçimi tarıma ve savaş ekonomisinde dayalı olan Osmanlı Devleti’nde, tarım toplumunun özelliği olan ve aynı zamanda dini inanışın getirmiş olduğu aile ve akrabalık ilişkileri güçlülüğü toplumsal yardımlaşma ve dayanışmanın temelini oluşturmuştur. Aile ve geleneksel akrabalık ilişkilerinin güçlü olduğu bu toplumsal yapı içinde aileden birinin herhangi bir ihtiyacının çıkması ya da

zorluğa düşmesi halinde ihtiyaçları kendi içlerinde sağlanmıştır. Bu yönüyle geleneksel dayanışma kurumu sosyal güvenliği sağlayan temel unsur olmuştur. Aile kurumunun yanında dini inanışın getirmiş olduğu zekat, fitre, sadaka gibi yoksullara yardım edilmesini gerekli gören dini gereklilikler, toplumsal yapı içindeki ihtiyaç sahiplerine destek oluşturmuştur. Bunun yanında yine dini inanışımız gereği olan ramazan ve kurban bayramları da zenginler ve fakirler arasında bir bağ kuran toplumsal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlayan bir yapı oluşturmuştur.

Geleneksel aile yapısının ve dini inanışın getirmiş olduğu uygulamaların dışında toplum içinde sosyal risklere karşı çok önemli işlev gören vakıf kurumu vardır. Vakıf kurumları yoksullara yardım etmede çok önemli bir görev üstlenmiştir. Sadece yoksullara yardım değil aynı zamanda sosyal hayatta ihtiyaç olan her alanda vakıfların varlığı görülmüştür. Yolculuk edenlerin kalmaları için kervansaraylar yapmıştır, yolcular için yol, köprü, içme suyu gibi imar faaliyetlerinde bulunmuştur, dul ve yetimlerin kalmaları için yer sağlamıştır, kimsesiz çocukların barınması, eğitilmesi ve her türlü ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamıştır, bunun yanında cami, medrese gibi dini ve eğitim amacıyla kullanılması için yapılar da yaptırılmıştır. Osmanlı Devleti'nde vakıflar hayatın her alanında var olmuştur. Hatta vakıfların çok fazla olmasında dolayı Osmanlı devletine vakıf cenneti benzetmesi kullanılmıştır.

Çalışanların ihtiyaçlarının karşılanması ve her türlü karşılaşılabilecek sorunlara karşı korunmak amacıyla meslek kuruluşları var olmuştur. Meslek kuruluşlarının en yaygın olanı Ahi birlikleri olmuştur. Ahi birlikleri, 13.Yy'dan itibaren Anadolu'da etkin rol oynamıştır. Esnaf ve sanatkarların örgütlendiği bir yapı olan Ahi birlikleri, ekonomik dayanışmayı sağlayan bir yapı olmakla birlikte, ahlaki ve dini geleneklerinde sürdürüldüğü bir yapı olmuştur(Sallan Gül, 2006:261).

Osmanlı Devleti'nde sosyal hayatın içerisindeki risklere karşı müdahalede uzak kalan devlet, on dokuzuncu yüzyıldan itibaren sosyal hayat içerisindeki birçok noktada kendini göstermeye başladı. Devlet, vatandaşının refahını, sağlığını, mutluluğunu güvence altına alarak üretkenliğini artırma yolunda yeni görevler edinmiş ve bugünkü anladığımız bürokratik ve seküler anlamda sosyal devlet olma yolunda ilk adımları atılmaya başlanmıştır.

Sosyal devletin ilk uygulamalarında olan yoksullara yardım edilmesi ve resmi olarak maaş bağlanması, muhtacın maaşı uygulaması ile olmuştur. Muhtacın maaşı

uygulamasını on dokuzuncu yüzyılın erken dönemlerini kapsamaktadır. 1845 yılındaki defterlerde belli kişilere bu yardımın yapıldığı görülmüştür. Bu tarihten sonraki çeşitli defterlerde de muhtacın maaşı uygulamasına pay ayrılarak ödendiği görülmüştür. Muhtacın maaşı uygulamasından yararlanacak kişilerden belli zaruret durumlarının oluşması ile hak kazanılmıştır. Bu zaruret halleri, ailenin geçimini sağlayan erkeğin ölmesi gibi uzun dönemli gelir getirecek durumu olmayıp nerdeyse ömür boyu sürecek yardımlardan bahsedilmektedir. Bunun yanında geçici olarak da tazmin edilmeye çalışılan mecburiyet halleri vardır bunlarda; deprem, sel, yangın gibi doğal afetlerden zarar görenler, yaşlılık, sakatlık veya kimsesiz çocukların bakımı, hac yoluna gidecek kişilerin belli bir paralarının olupta yol masrafının karşılayamayacak olanlara, kıtlık, kuraklık, sel, dolu gibi doğal afetler sonucunda tohumluk ve yiyecek ekmeğini çıkaramayan tarım üreticilerine devlet yardım etmek amacıyla pay ayırdığı görülmüştür (Özbek, 2011:47-57).

On dokuzuncu yüzyıldan itibaren sosyal refah sisteminin kurumsallaşmasında gördüğümüz diğer uygulamalarda sağlık ve eğitim alanında olmuştur. sağlık alanında karantina teşkilatı kurulmuş, bazı bölgelerde karantina uygulamaları başlamış bunun yanında aşılama ve ebelik gibi koruyucu sağlık hizmetlerine yönelik ilk adımlar atılmıştır. Ülke genelinde devlet hastanelerinin açılması da bu dönemde kararlaştırılmıştır. Sağlık alanı ile beraber eğitim alanında da temel eğitimin yaygınlaştırılması için gerekli gerekli düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Sosyal güvenlik sisteminin oluşturulmasında ise ilk görülen uygulama askerlerin, emeklilik ve aylıklarının düzenlenmesi için 1806 yılında çıkarılan Askeri tekaüt sandığı kurulmuştur.

Çalışanların sosyal güvenliğine ilişkin yapılan ilk çalışmalar maden sektöründe çalışan işçilerin çalışma saatlerini ve ücretlerini düzenlemeye yönelik olan 1865 yılındaki dilaver paşa nizamnamesi olmuştur. Bu düzenleme Ereğli kömür havzasında yapılmış ve Ereğli Madeni Hümayun Nizamnamesi olarak çıkarılmıştır. Bu düzenlemede madende çalışan işçiler için koruma ve güvenlik tedbirleri, işçilere yer temini, vardiyalı çalışma, işçi ücretleri, hastalandıklarında sağlık yardımının işverence karşılanması gibi konulara yer verilmiştir. Dilaver Paşa Nizamnamesi 100 maddeden oluşan bir tüzüktür. Bu tüzük işçiler için belli bir koruma sağlamış olsa da aynı zamanda çıkarılma amacı, kömür madenlerinde düzenli olarak kömür çıkarmanın

imkanlı hale gelebilmesini sağlayacak düzenlemelere de yer vermiştir. Bu düzenleme ile işçilerin çalışma saatleri 10 saat ile sınırlandırılmıştır, işçinin ücret alacağı öncelikli hale gelmiştir, çok sayıda işçi çıkarılacağında işçiye önceden bildirim şartı getirilmiştir (Talas, 1992:40). Madencilere yönelik ikinci düzenleme ise 1869 yılında çıkarılan Maden Nizamnamesi olmuştur. Bu düzenleme ile işçilerin korunması ve güvencesi ile alakalı daha ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiş olup her maden havzasında bir doktor bulundurma ve aynı zamanda havza yakınlarında da eczane bulundurma zorunluluğu getirilmiştir. Bunun yanında işçinin iş kazası geçirmesi halinde sakatlanma yada ölümü ile sonuçlanırsa mahkeme tarafından belirlenen tazminatın kişiye ya da ailesine ödenmesi hükme bağlanmıştır. 1877 yılında da çıkarılan Mecelle ile işçi-işveren ilişkilerinin hukuki çerçevesi belirlenmiştir (Sallan Gül, 2006:262).

Dönemin medeni kanunu olan Mecelle, çalışma yaşamına ilişkin bazı düzenlemelere yer vermiştir. Bu düzenlemelerin günümüzde anladığımız anlamıyla toplumsal politika ürünü olduğu söylenemez çünkü işçi ve işçi emeği, mal sayılarak alınıp satılabilmekteydi. İşçinin çalışması bir kiralama usulü gibi ücret karşılığında alınırdı. Mecelle içinde çalışma ve ücret kısmı insan kiralınması adını taşıyan bir bölüm içinde ele alınmıştır. Bu madde içerisinde iş anlaşmalarının sadece işçiliği meslek edinen kişilerle yapılacağına dair kural getirilmiştir. Mecelle ile beraber işçi ücretlerinin malla ödenmesi yasaklanmış ve çalışma süresi içinde, gün doğumundan gün batımına kadar olabileceği hükme bağlanmıştır (Talas, 1992:39-40).

Kamuda çalışanlar içinse ilk önemli gelişme 1880'li yıllarda kamu görevlilerinin bir kısmının sosyal güvenlik kapsamına alınması gerçekleşmiştir. Bu kapsam sayesinde kamuda çalışanların da emeklilik aylığı alması sağlanmıştır. Bu kapsamda İstanbul'da sivil memurlar için 1881 yılında "sivil memurlar tekaüt sandığı" kurulmuştur. Bu düzenlemeden sonra savaş dönemine gelinceye kadar çeşitli işçi sandıkları kurulmuş, işçi ve memurların çalışma hayatlarında da bazı düzenlemeler yapılmaya devam etmiştir. Bu düzenlemeler savaşın getirmiş olduğu mali yüklerle beraber ve ülkenin içinde bulunmuş olduğu savaş durumu ile cumhuriyet dönemine kadar yeni düzenlemeler yapılmamıştır (Sallan Gül, 2006:263-264).

Osmanlı döneminde ilk işçi örgütlenmesi, işçilere sosyal yardım ilkesiyle 1871'de kurulan "Ameleperver Cemiyeti" olduğu görülmektedir. Bunun yanında önemli bir işçi örgütlenmesine örnek olarak 1895'te kurulup bir yıl faaliyette kaldıktan

sonra kapanan Osmanlı Amele Cemiyeti, verilebilir. İkinci meşrutiyetin ilanına kadar olan kısımda işçi hareketleri ve düzenlemeleri için verilebilecek örnekler bunlar olmaktadırken 1908 yılında ikinci meşrutiyetin ilanı ile özgürlükçü bir ortam oluşmuş ve bu ortamda ağır şartlarda çalışan işçilerin grevleri ortaya çıkmıştır. Bu grev hareketlenmeleri ile Osmanlı Devleti'nin ilk endüstri ilişkilerine doğrudan müdahalesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. 1909 tarihinde bu müdahalenin sonucu olarak “Tatil’i Eşgal Kanunu” ile devlet, kamu hizmetlerinde grev ve sendikacılık faaliyetlerini yasaklamıştır (Koray, 2018:155).

Cumhuriyet dönemi öncesi sosyal politikaları incelediğimizde günümüzde anladığımız seküler ve bürokratik anlamda kurumsallaşmış sosyal politika uygulamaları sınırlı kalmıştır; ancak Osmanlı Devlet yönetiminde Türk-İslam Medeniyetinin etkileri kendini hissettirmiş ve devletin doğrudan müdahalesi, sosyal alanlarda sınırlı olmuş olsa da geleneksel aile yapısı, dini inanın getirmiş olduğu sistemler, vakıf kültürü ve meslek örgütleri sayesinde devlet tüm vatandaşlarını yoksulluk, işsizlik, doğal afetler, yaşlılık, malullük, engellilik gibi çeşitli risklere karşı güvence altına almayı başarmış ve sosyal refahı sağlayarak altı yüzyıl boyunca halkını refah içinde yaşatmıştır. Türk devlet geleneğinde devlete atfedilen “Devlet Baba” sıfatı Osmanlı Devleti’nde kendini her alanda göstermiştir. Halkın huzur ve refah içinde yaşaması için her alanda vakıflar kurulmuştur. Halk tarafından kurulan vakıflar olmuş olsa da hanedanın ve hanedan üyelerinin de kurmuş olduğu çok fazla vakıf vardır. Hanedan halkı yalnızca vakıf kurmakla kalmamış kendi mal ve servetlerinden de büyük bir payı vakfetmişlerdir. Bu yüzden sosyal politika işlevini devlet olarak ne kadar kendine görev edinmemiş olsa da Osmanlı Devleti, bu uygulama bize devlet büyüklerinin sosyal politika alanını her daim düşündüklerini ve önemstediklerini göstermektedir.

Osmanlı Devleti’nde sosyo-ekonomik hayata yön veren başat kurum din olduğundan dolayı dini inanın getirmiş olduğu sorumluluklarda günümüz sosyal politika ihtiyacının karşılanması için büyük etken olmuştur. İslam dininin şartı olan zekat, fitre ve bunun yanında gönüllük esasına dayanan ve her zaman verilebilecek olan sadaka gibi Allah’ın rızasını kazanmak için yapılan yardımlar, zenginlerden fakirlere doğru bir gelir transferi sağlamıştır. Bu sağlanan gelir transferi sayesinde zengin ve fakir arasında bir gönül bağı kurulmuş, bu bağlamda huzur ve birlik

içerisinde yaşayan bir toplum oluşmuştur. Yine dini inanın getirmiş olduğu ramazan ve kurban bayramlarının gönül bağlarını güçlendirdiği, yardımlaşma ve dayanışmayı arttırdığı görölmüştür.

Cumhuriyet öncesi dönemde Osmanlı Devleti'nde sanayileşmenin tam anlamıyla gerçekleşmemesi ve ekonominin daha çok tarıma dayalı olmasından dolayı sınıflı bir toplum yapısı oluşmamış ve işçi hareketlerinin kısıtlı olduğu görölmüştür. Meslek örgütlerinin sadece ekonomik anlamda kurulan bir örgüt olmaması bunun yanında ahlaki ve eğitim kurumu olarak da görev yapması batıda görölen sınıflı toplum yapısının Osmanlı'da görölmemesinde önemli rol oynamıştır.

Cumhuriyet dönemi öncesi için ele almış olduğumuz Osmanlı Devleti'ndeki refah uygulamaları günümüzde anladığımız anlamıyla sosyal politikanın kurumsallaşmış bir yapısı olmamış olsa da 600 yıl boyunca hakimiyet kurmuş olması bir devletin içerisindeki insanların huzur ve refahının esas alındığını göstermektedir. Osmanlı Devleti'nde insan önemsenmiş ve "İnsanı yaşat ki devlet yaşasın", anlayışı bağlamında insanın her türlü ihtiyacına cevap verecek bir sistem devlet içinde geliştirilmiştir.

2.1.2. Cumhuriyet Dönemi Sosyal Politika

Cumhuriyet dönemi sosyal politikalarını ve gelişimini incelerken tezin asıl konusuna ilişkin iki ana temada inceleyecektir. Bu iki ana tema cumhuriyet dönemi içerisinde partilerin etkileri ile gelişen politikalar ve tezin diğer ana tema almış olduğu klientalizm konusu için sosyal yardımlar daha detaylı incelenecektir. Bundan dolayı tarım toplumundan sanayi toplumuna geçerken yaşanan sosyal politika etkileri ve aynı zamanda siyasi partilerin devlet yönetimindeki anlayışları ile şekillendirdiği sosyal politikalar incelerken tarihsel süreç yazılacaktır. Bu gelişmelerin ardından sosyal politikaların kurumsal yapıları incelenecek ve tezimizin asıl konusu olan 2002 yılı sonrası Ak parti dönemi için yapılmış olunan sosyal politikalar incelenecektir.

2.1.2.1. 1923-1945 Tek Partili Siyaset Döneminde Sosyal Politikalar

Cumhuriyetin ilk yıllarında savaştan çıkmış bir ekonomi ve kaynaklarını tam anlamıyla kullanamayan Türkiye’de sosyal politika gelişimine dair yenilikler sınırlı olmuştur. İkinci dünya savaşına kadar olan süre içerisinde çalışma hayatına ilişkin Osmanlı dönemindeki Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde düzenlenen tüzükler geçerliliğini korumuş bunun üzerine az sayıda düzenleme yapılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki ekonomik alanda yapılan çalışmaların esas amacı, her alanda ulusal kalkınmayı sağlamak olmuştur. Gelişim ve kalkınmanın sağlanması için tüm dünyada 1920’lerden itibaren etkisini hissettiren Keynes’in görüşleri Türkiye’de de tanınmaya başlamıştır. Keynes’in çalışmaları 1922 yılında Fethi OKYAR tarafından Türkçeye çevrilmiş ve tanıtılmıştır. Serbest piyasa sisteminin gelişmesi amaçlanılmıştır (Sallan Gül, 2006:264). Devletin iktisadi kalkınmasının sağlanması amacıyla 1923 yılında İzmir İktisat Kongresi toplanmıştır. Bu kongrenin toplanmasında önemli iki amaç vardır; bunlardan ilki tüccar, işçi, çiftçi ve sanayici kesimlerinin sorunlarını ve taleplerini belirlemek bununla beraber bu kesimlerle siyasal kadronun birleşmesini sağlamak, ikincisi ise yabancı sermaye sahiplerine ekonominin gelecekteki halini açıklamak. Bu sayede içerde yatırım yapacak iç ve dış sermaye sahiplerine güven verilmek istenmiştir (Buluş,2015:65). Bu kongre sonucunda ekonomik liberalleşmenin önündeki engellerin kaldırılması, özel girişimciliği öncelikli hale getirmek, yerli sermayenin oluşturulması, ulusal sanayinin gelişimi için koruyucu bir gümrük politikası oluşturulmuştur. Oluşturulmuş olunan kararlar yeni dönem için kapitalist üretim biçimi baz alınarak ulus devlet inşa etmeyi ve ulusal sanayiye geliştirerek batıdaki ekonomik ve sanayi gelişmesini yakalamak amaçlanmıştır. Bir an önce gelişmenin sağlanması istenildiği için çalışma hayatına ilişkin sıkı tedbirler uygulanmış ve yeni hak tanıyacak gelişmeler, madencilerin durumunu düzenleyen kanun istisnası dışında olmamıştır.

Sosyal devlet yönündeki gelişmelerden en önemlisi 1926 yılında eğitim alanında yaşanmıştır ve bu gelişme eğitimin her kademesine ücretsiz eğitim fırsatı getirmiştir. Sosyal güvenlik alanında da emekli aylıklarını düzenleyen 1683 sayılı ve 1930 tarihli Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ile emekli, dul ve yetim aylıklarının hazine tarafından karşılanmasını sağlayan bütçe sistemine geçilmiştir. Bu kapsam oldukça dar tutulmuş ve sadece devlet memurlarından genel ve katma bütçede çalışan memurlar

faaydalanmıştır, bunun yanında bu kanunla memur ve emekli sandıkları bir kanunda birleştirilmiştir. Bu kanunla prim sistemi terk edilerek subay ve sivil devlet memurları, dul ve yetimler için bir sandık oluşturulmuştur ve bu sandığın gelirlerini devlet bütçesinden karşılama yoluna gidilmiştir. Bu gelişmelerin ardından yine bu kanunla işçi sağlının korunması ve bazı tedavi giderlerinin ödenmesi amaç edinilmiştir (Sallan Gül, 2006:265-266).

Cumhuriyetin ilk yıllarında sosyal devlet olma yönündeki gelişmeler sınırlı kalmasında ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durum önemli rol oynamıştır. İzmir iktisat kongresindeki kararlara bakıldığında ülkenin liberal politikalarla yönetilmek istediği görünmektedir. Devlet özel sektörü desteklemek ve sanayi kuruluşlarının açılarak istihdam sağlamalarını istemiştir, buna dair önemli teşvikler ve kanuni düzenlemelerde bulunmuştur; ancak yeterli sermaye olmaması ve yeterli girişimci olmaması sebebiyle özel sektöre dair yeterli gelişim görülememiştir. Yeteri kadar özel sektör üretimi ve istihdamı sağlayamadığı için devlet sanayileşme politikasını 1932 yılından itibaren sanayileşme finansmanını kamu kaynaklarından sağlayarak özel sektörü teşvik etmiştir. Devletin sanayileşmeye dair öngördüğu yatırımları belli bir plan doğrultusunda uygulamaya çalışmıştır. Birinci beş yıllık sanayi planı olarak 1934-1938 yılları arasında uygulamaya koymuştur. Bu plan doğrultusunda çok sayıda “Kamu İktisadi Teşebbüsleri(KİT)” kurulmuştur. Uygulanmış olan “Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın” başarılı olması neticesinde 1939-1943 yılları arasını kapsayacak “İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı” hazırlanmıştır. Hazırlanmış olan bu plan ikinci dünya savaşının etkilerinden dolayı uygulanmamıştır. Bu kurulmuş olunan KİT’ler sayesinde devlet sadece kanun koyucu olmaktan çıkmış aynı zamanda işveren devlet vasfını da kazanmıştır. Sanayinin yeterince gelişmemesi ve özel sektörün yeterince olmaması da sosyal politika gelişimini geciktirmiş ve devletçiliğe dayalı uygulamalar görülmüştür (Tokol, 2018:66).

Cumhuriyetin ilanı sonrasında 1925 yılında işçilere “Hafta tatili” düzenlemesi yapmak için “Hafta Tatili Kanunu” çıkarılmıştır, bu yasa zaman içinde değişikliklere uğramıştır (Koray, 2018:156). “Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Kanunu”, “İş Kanunu” gibi işçilerin doğrudan korunmasına yönelik kanunlarla; “Medeni Kanun”, “Umumi Hıfzıssıhha Kanunu” ve “Borçlar Kanunu” gibi doğrudan olmayan çeşitli kanunlarla bireysel iş ilişkileri düzenlenmiştir. Devletin alışma hayatına ilk geniş

anlamda müdahalesi, 08.06.1936 tarihinde yürürlüğe giren 3008 sayılı İş Kanunu olmuştur. Bu kanunda tek partili sistemle, planlı devletçi ekonomik politikaların etkileri gözlenmiştir. İşçi ve işveren çatışması olmadan çıkarılmış olan bu kanunda devlet paternalizminin önemi vurgulanmıştır. Bu kanunda sendikalardan söz edilmemiş ancak grev ve lokavt yasaklanmıştır. İşçi ve işveren arasında çıkacak olan çıkar çatışmalarının devlet eliyle düzenlenmesi benimsenmiştir(Tokol, 2018:67-68).

2.1.2.2.1945-1960 Çok Partili Hayata Geçiş ve Sosyal Politikalar

İkinci dünya savaşı sonrasında iç ve dış faktörlerin çeşitli etkileri ile 1946 yılında Türkiye’de çok partili hayata geçilmiştir. 1945 yılından itibaren liberal ve dışa açık ekonomik politikalar uygulanmaya çalışılmıştır ancak özel sektörün yeterli üretimi sağlayamaması bunun yanında dönemin sosyal ve siyasi koşullarından dolayı 1954 yılından itibaren bu politikadan uzaklaşmaya başlanmıştır. 1954 yılından sonra KİT’lerin sermayeleri artırılmış ve yeni KİT’ler kurulmuştur. Bu dönemde de devlet işveren konumunu sürdürmüş hatta konumunu daha da genişletmiştir(Tokol, 2018:68).

Çok partili hayata geçişin ilk etkisi 1950 yılında Demokrat Parti (DP) ile beraber başlamıştır. Demokrat Parti’nin 1950 de iktidar olması ile beraber ekonomik alanda da değişim başlamıştır. DP öncelikli olarak Türk toplumunun devletten beklentilerini ve geçmişten gelen devlet denildiğinde halkın aklına geleni iyi tanımlamış ve Türk toplumunun devlet anlayışının batı toplumlarındaki anlayıştan farklılaştığını ortaya koyarak devleti koruyucu bir devlet yapısına getirmiştir.

DP tarıma dayalı bir ekonomiyi öngörmüş ve bu alan üzerinden kalkınma ve gelişmenin sağlanacağını savunmuştur. DP döneminde, ikinci dünya savaşının getirmiş olduğu sıkıntıları azaltmak adına yapılan dış yardımlar ülkeyi ekonomik anlamda dinamik bir hale getirmiştir. ithalat bolluğu ve tarımda makineleşme ekonomiyi çok daha iyi bir konuma getirmiştir.

Bu gelişmelerin ardından sosyal politika hayatına ilişkinde gelişmeler birbirini takip etmiş ve sosyal politikalar daha kurumsal bir yapıya bürünmüştür. Öncelikli olarak 1936 yılında çıkarılmış olan iş kanununun kapsamını genişletmek için 1945 yılında “4792 sayılı kanunla İşçi Sigortaları Kurumu” açılmıştır, bir yıl sonrasında 1946 yılında “4837 sayılı kanunla İş ve İşçi Bulma Kurumu” kurulmuş, aynı yılda

4841 sayılı kanunla 1946 yılında “Çalışma Bakanlığı” kurulmuştur. İşçiler için 1945 ve 1950 yılları arasında, “iş kazası, meslek hastalığı, hastalık, analık, ihtiyarlık” gibi çeşitli sigorta düzenlemeleri yapılmış ve kurulmuştur. Bu dönemde memurlar içinde 1949 yılında “Emekli Sandığı” kurulmuştur(Özaydın, 2007:219).

Sosyal güvenlikle ilgili yapılan bu düzenlemeler yanında iş mahkemeleri kurulmuş, “Basın ve Deniz İş Kanunları” çıkarılmıştır. Çıkarılan kanunların yanında 1951 yılında asgari ücretin belirlenmesine ve uygulanmasına ilişkinde bir yönetmelik çıkarılarak asgari ücret uygulaması başlamıştır.

Türkiye'nin bu dönemde “Birleşmiş Milletler'e” girme isteği ve “Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)” bünyesinde tam delegasyon isteği bunun yanında çok partili hayata geçiş ile beraber gelen baskı, işçiler için örgütlenmeye hak kazanma olarak bir kazanım oluşturmuştur. 1946 tarihli “Cemiyetler Kanunu'nda” yeni bir düzenleme yapılmış ve sınıf esasına göre cemiyet kurma yasağı kaldırılmıştır. 20.02.1947 tarihinde “5018 sayılı İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri Hakkında Kanun” kabul edilmiştir. Bu kanun sendikaya üye olma ve önceden izin almaksızın sendika kurma hakkı sağlamıştır. Kanun sendika kurma hakkını sadece 3008 sayılı İş Kanunu'nda tanımlanan işçi ve işveren için vermiştir. Kanun önemli bir ilerlemenin ilk basamağı olmuştur ancak yapılan kanunda devletin kısıtlı bir işçi örgütlenmesi istediği ve işçi-işveren ilişkilerini kendi elinde tutma isteği görülmüştür (Tokol, 2018:69).

Çalışma hayatına ilişkin bu gelişmelerin sağlanmış olduğu 1945 ve 1960'lı yıllarda siyasi hayata etki eden Demokrat Parti slogan olarak “devlet işlerinin özel sektöre devri” demiş olsa da bu dönemde kamu yatırımlarını arttırmak zorunda kalmıştır. Kamu yatırımlarının milli hasıla içindeki payı oldukça artmıştır. Kamu işletmeleri artmış olsa da bunun yanında özel sanayi kuruluşları da artmıştır. Bu dönemde devlette çalışan işçiden daha fazla işçi artık özel sektörde istihdam edilmeye başlamıştır. Özel sektörün yaygınlaşması ile beraber devlette ücretli işçi olarak çalışan insanlar daha güvencesiz ve geçici işlerde de çalışmıştır. Sosyal hayat açısından ise özel sektörün yaygınlaşması ve devlet işletmelerinin şehirlerde olmasından dolayı bu dönem sosyal politikanın diğer konularından olan konut ve göç alanı içinde önemli olmuştur ve bu dönem gecekondulaşmanın ve köyden şehre göçün olduğu yıllar olmuştur (Boratav, 1998:86).

2.1.2.4. 1983-2002 Özal Hükümetleri ve Koalisyon Hükümeti Dönemleri

12 Eylül 1980 tarihinde yapılmış olan askeri darbe ile 3 yıl boyunca siyasi partiler siyaset yapamamıştır. Bu dönemde siyasi partiler kapatılmış, sendikaların faaliyetleri kısıtlanmış aynı zamanda grev ve lokavta yasaklanmıştır. Bu dönemde askeri yönetim neo-liberal politikalarla yönetmeye çalışmış bunun sonucunda ülkede hali hazırda bulunan KİT'lerin etkinliği azaltılmaya çalışılmış, özel kesimin gelişimi sağlanmaya çalışılmıştır.

07.11.1982 tarihinde 1982 Anayasası yürürlüğe girmiştir. Bu anayasa ile beraber çalışma hayatı ilişkilerine dair, 1961 yılında çıkarılan anayasadan farklılıklar içermektedir. 1961 Anayasası işçi tarafına ağırlık vermiştir, 1982 Anayasasında ise bir korumadan ziyade düzenleme ilkesi ön plana çıkmıştır.

Sendikalar ve toplu iş sözleşmelerinin düzenlenmiş olduğu 1963 yılında kabul edilen 274 ve 275 sayılı kanunlar kaldırılmıştır. Bu kanunlar yerine 05.05.1983 tarihinde 1982 Anayasasının etkisi ile Türkiye'nin onaylamış olduğu uluslararası sözleşmelere aykırı hükümleri olan kapsayıcı ve kısıtlayıcı hükümler içeren “2821 sayılı Sendikalar Kanunu” ve “2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi ve Grev ve Lokavt Kanunu” çıkarılmıştır. Bu iki kanun değişikliği sonrasında iş kanununda da elde edilmiş olan hakları kısıtlayıcı düzenlemeler gündeme getirilmiştir (Tokol,2018:71-72).

06.11.1983 tarihinde yapılan seçimle yeniden çoğulcu demokrasiye geçilmiştir. 1980'li yıllardan itibaren Türkiye'deki yönetimin ekonomide neo-liberal politikalara geçişi ile beraber sosyal politikalar açısından sınırlayıcı ve kısıtlı gelişmelerin olduğu bir dönem olmuştur. aynı zamanda sosyal politikalar için gerekli olan ekonomik güç ve istikrarlı ekonomi baz almış olduğumuz 1983 ve 2002 yılları arasında çok da iyi seyir etmemiştir. IMF'ten alınmış olan borç, sürekli dış politikalardan etkilenen ekonomik yapı, ülke içerisinde yaşanan bütçe açıkları, borsa ve faizdeki iniş çıkışlar, çift rakamlı enflasyon rakamları, kamu harcamalarındaki kısıtlayıcı faaliyetler ülke için sıkıntılı günler oluşturmuştur. Bu sorunlardan dolayı ve ekonomide tercih edilen neo-liberal politikalara geçişle beraber sosyal devlet anlayışından çok liberal devlet uygulamaları olduğundan dolayı sosyal politikalar için iyi bir dönem olmamıştır.

Bu sorunlu ekonomi içerisinde sosyal sorunlarında artmış olduğu gözlenmiştir. Açık ve gizli işsizlik artmıştır, kırsal yoksullukla beraber kent yoksulluğunun da büyüdüğü yıllar olmuştur. Bu yıllarda devlet sosyal yardımlar konusunda yetersiz kalmış bundan dolayı da liberal ekonomilerde olduğu gibi Türkiye’de de aile, vakıflar, cemaatler gibi geleneksel kurumların önemi artmış ve bu sorunların giderilmesinde geleneksel yöntemler daha önemli bir hal almıştır (Koray, 2018:164-165).

1978 yılında alınmış olan IMF borcu ile Türkiye’de IMF’in istikrar programı uygulamaya konulmuştur. IMF’ den alınan borçtan dolayı dışa bağımlı ekonomide politikaların belirlenmesinde dışa bağımlılığın etkileri görülmüştür. Borç olarak alınan paranın hangi sektörlerde kullanılacağı ya da hangi faaliyetler için kullanılacağı konusunda şartlar konularak politikaların belirlenmesinde dışa bağımlı ekonominin etkileri görülmüştür. Askeri darbe sonrasında da liberalleşme hareketleri devam etmiştir. Bu liberalleşmenin ödülü olarak ise dış yatırımcıların Türkiye’ye para yatırması gerçekleşmiştir. 1983 seçiminden sonra çok partili sisteme tekrar dönen Türkiye’de Turgut Özal’ın iktidara gelmesi ile yeni liberal politikaların uygulanışı hızlanmıştır. Turgut Özal kendi yönetim anlayışını şu kelimelerle, “hükümetimiz milliyetçi ve muhafazakar, sosyal adaletçi, rekabete dayalı serbest piyasa ekonomisini esas alan bir hükümettir.” ifade etmiştir. Turgut Özal’ın açıklamış olduğu Anavatan Partisi hükümeti sosyal adalet ilkesini, sosyal devletçi bir bakış açısından ziyade yeni liberal bir anlayış ile ele almaktadır.

Turgut Özal’ın bu yeni liberal anlayışı ile beraber ülkenin daha önceden belirlemiş olduğu ithal ikameci model terk edilmiş ve piyasaların liberalleşmesi söz konusu olmaya başlamıştır. Müdahaleci bir devlet anlayışından kaçınılmış, mal, para ve döviz işlemlerinin serbest olduğu ekonomik politikalara geçiş yapılmıştır. Ucuz ve kaliteli malın dışardan ithal edilerek iç piyasada tüketiciye ulaştırılması hedeflenmiştir. Tasarruf eğilimlerinin artması için her türlü önlem ve uygulama yapılmaya çalışılmıştır, sağlanan bu tasarruf ile orta gelirli insanların gelir elde etmesi amaçlanmıştır. Sosyal güvenlik ve sosyal politika alanlarındaki politikası ise çalışmayı teşvik edici aynı zamanda da muhtaçların gelişmesini, korunmasını, yararlı işler yapmasını teşvik eden bir yapıda olacağı belirtilmiştir. Bu politikalar çerçevesinde sosyal güvenlik konusunda Özal’ın görüşleri ailenin ve geleneksel korunma yöntemlerinin bu alanda en iyi teminat olduğudur. Geleneksel yöntemlerin aynı

zamanda gönüllü kuruluşlar ile beraber çalışmaları da teşvik edilmiştir. Bu döneme ilişkin piyasacı anlayıştan dolayı serbest piyasa ve girişimciliği destekleyen uygulamalar gerçekleştirilmiştir.

Sosyal güvenlik sistemi ile alakalı olarak Özal döneminde gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmelerden ilki sigorta prim sistemi değişiklikleri olmuştur. Prim sisteminde işverenlerin korunduğu ve işçilerin daha fazla prim ödediği sistemler zaman içerisinde uygulanmıştır. Daha sonrasında sosyal güvenlik sistemi içerisindeki ağır bürokratik yapı hafifletilmiş, yönetim masraflarının azaltılması, prim oranlarının enflasyona endekslenmesi ve tahsil edilmesindeki güçlüklerin giderilmesi hedeflenmiştir. Bunun içinde 1983 yılında 2977 sayılı “Yetki Kanunu” çerçevesinde bürokratik işlemler “SSK”, “Bağ-Kur” ve “Emekli Sandığı” için azaltılmıştır. İlerleyen yıllarda artan enflasyon etkisi ile beraber prim ödemelerinde sıkıntılar yaşanmış ve bu ödemelerin tahsili için 1985 yılında 3203 sayılı kanunla SSK primleri ve gecikme zamları günün şartlarına uygun şekilde olması için esaslar belirlenmiştir. Bu gelişmelerin ardından Bağ-Kur'lular için önemli bir hak kazanımı söz konusu olmuştur. Önceki düzenlemede Bağ-Kur'lular için sağlık sisteminden yararlanma söz konusu değilken 1985 yılında 3235 sayılı kanunla, Bağ-Kur iştirakçilerinin de sağlık hizmetlerinden yararlanabilmesi söz konusu olmuştur. Bu gelişme küçük girişimciler için önemli bir kazanım olmuştur. Yeni liberal uygulamalar girişimciler için iyi bir seyir izlemiş olsa da bu dönemde ücretli çalışanların gelirlerinde yüzde yirmilik bir gerileme olmuştur. yeni liberal politikalar çerçevesinde gelir dağılımında ciddi bozulmalar olmuş ve Dünya Bankası raporlarına göre Türkiye gelir dağılımı en kötü yedi ülke içine girmiştir. Özal yönetimi kamu sektörü çalışanlarını azaltmayı amaçlamış olsa da 1987 seçimleri öncesinde istihdam politikaları hız kazanmış ve kamu kesiminde ciddi işe yerleştirmeler görülmüştür.

Bu döneme ilişkin sosyal güvenlik açısından hem SSK prim ödemelerinde hemde Bağ-Kur prim ödemelerinde ciddi sıkıntılar yaşanmış ve ödenmeyen primlerin devlet tarafından finansmanının karşılanması sağlanmıştır. Sağlanmış olan bu finansman, kamu harcamalarındaki bütçeyi oldukça yıpratmış ve bir darboğaza sokmuştur. Bundan dolayı sigorta kapsamındaki çeşitli düzenlemeler getirilerek maliyetler azaltılmaya çalışılmıştır. Bu önlemler neticesinde sağlık hizmetlerinin kalitesi düşmüş, yardım oranları azaltılmış ve bazı yardımlarda kaldırılmıştır. Bu

gelişmelerin ardından hem gelir dağılımı eşitsizliğinden etkilenen hem de sorunlu sigorta sisteminden yakınan seçmen 1988 seçiminde Anavatan partisinin oyu azalmıştır. Bu azalışın sonra işçi, memur ve esnafa yönelik iyileştirmeler yapılmıştır.

Özal döneminde sendikal gelişmelerde, 1982 Anayasasındaki kısıtlayıcı etkilerden dolayı gelişmemiştir hatta sendikal alanda gerileme olmuştur. İşçilerin sendikalı olması istenmeyen bir durum olmuş ve sendikalı olan işçilere karşı bir duruş sergilenmiştir. İşverenler tarafından sendikasız işçilerin gelirlerine ilişkin de iyileştirmeler de olmuştur, bundan dolayı sendikalı işçi sayısında ciddi azalışlar görülmüştür. Sendikasızlaştırma faaliyetleri kapsamında Türk-İş dışında tüm sendikalar kapatılmış, bazı sendikaların binalarına el konulmuş, sendikal hakların çoğu yasaklanmış ya da işlevsizleştirilmiştir. Bu sendikasızlaştırma hareketlerinin yanında, işgücü piyasasında sigortasız işçi çalıştırması ve aynı zamanda kamu kesiminde etkili olan 1984 yılında çıkarılan 233 sayılı kanun hükmünde kararname ile düzenlenen sözleşmeli personel uygulaması da sendikalaşma önünde büyük engel oluşturmuştur.

Sigorta sisteminin bu kadar sorunlu hale gelmesinin ardından Özal hükümetinin uygulamak istediği yeni liberal politikalar doğrultusunda özel sigortacılık faaliyetlerini arttırmak istemişlerdir; ancak halk içerisinde önemli bir yankı uyandırmayarak sigorta şirketleri için olumsuz bir piyasa oluşmuş ve sayıları git gide azalmıştır (Sallan Gül, 2006:281-290).

Özal yönetiminde bu döneme ilişkin sosyal politika uygulamalarının çoğunluğunun piyasaya bırakılma isteği göz önündedir. Yeni liberal uygulamalar yapmayı planlayan Özal, sağlık, eğitim, konut gibi sosyal politikanın konusu olan alanlarda piyasaya bırakmayı ve özelleştirmeyi ön görmüştür. Halkın beklentilerinin Özal'dan önceki dönemlerde olduğu gibi devletin korumacı yanı görülmek istenmiş ancak yeni ekonomik politikalar bunu gerçekleştirememiştir. Halkın oyunu alması gerektiğinden dolayı da Özal gerçekleştirmek istediği tüm politikaları uygulayamamış ve saymış olduğumuz bu konularda devletin destekleyici uygulamaları görülmüştür.

Kamu çalışanları için devlet tarafından küçükte olsa bir nakdi yardım yapılması planlanmıştır. 03.08.1987 tarihli ve 19537 sayılı resmi gazete ile sosyal sigortalar kurumu personel yönetmeliğinde çalışmayan eşe ve sahip olduğu çocuk sayısına göre aile yardımı adı altında nakdi yardım yapılması kararlaştırılmıştır.

Eğitim alanında da zal hükümeti zelleşmeyi esas almak istemiş ve eğitim hizmetlerinde yerel topluluklardan yararlanmayı planlamıştır. Sağlık alanında ise yine piyasacı anlayış ile devlet özel sağlık kuruluşlarının açılmasını kolaylaştırmış ve bu sektörün gelişmesi için destek vermiştir. Bu dönemde özel sağlık kuruluşlarının sayısında artış gözlenmiştir. Sosyal politikanın başka bir alanı olan konut alanında bazı politikalar yrtlmştir. İnsanların ev sahibi olması önemsenmiş ve konut kredileri ile halk desteklenmeye çalışılmıştır, bunun yanında 1984 yılında Toplu Konut Fonu kurulmuştur. Dar gelirliilerinin konut sorununun giderilmesi için de gecekondulara müsamaha gösterilmiş ve gecekonduların mülkiyet durumunun normalleştirilmesi gibi düzenlemeler yapılmıştır (Sallan Gül, 2006:291-296).

İncelemiş olduğumuz döneme ilişkin sosyal yardım ve sosyal hizmetler açısından gelişmelere bakıldığında bugüne kadar çıkarılmış olan düzenlemeler ve yapılmış olan uygulamalar bir dağınlıkla sebeple olduğu için 24.05.1983 tarihinde 2828 sayılı ‘‘Sosyal Hizmetler ve ocuk Esirgeme Kurumu Kanunu’’ ile bu alanla alakalı düzenlemeler birleştirilerek tek çatıda toplanmıştır. Bu kapsamda hizmeti yürütecek organlar, ‘‘Sosyal Hizmetler Danışma Kurulu’’ ve ‘‘Sosyal Hizmetler ve ocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK)’’ olarak belirlenmiştir (Alper, 2015:23). SHÇEK bu kanunla kurulmadan önce de 1961 yılından beri kurulması planlanan ve kalkınma planlarında yer alan bir kurum olmuştur ancak kuruluşu 1983 yılına kadar gerçekleşmemiştir. SHÇEK bünyesinde ayni ve nakdi yardımlar yapılmaktadır. Bu yardımların esas amacı korunmaya muhtaç çocukların bu yardımlardan yararlandırılması olmuştur (Taşçı, 2010:88). SHÇEK’in korunmaya muhtaç çocuklar dışında engellilere, kimsesiz ve korumasız yaşlılara da koruma garantisi sağlamıştır (zaydın, 2007:226).

Sosyal yardımlar açısından önemli bir gelişme de 14.05.1986 tarihli ve 3294 sayılı ‘‘Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu’’ düzenleme olmuştur. Çıkarılmış olan bu kanunla, fakir ve muhtaç vatandaşlara ayni ve nakdi yardım yapılması amaçlanmıştır. Kurumun merkez teşkilatı T.C Merkez Bankası tarafından oluşturulan ‘‘Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu’’ olmuştur. Kurumun icra organı ise il ve ilçelerde oluşturulan ‘‘Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Vakıfları (SYDTV)’’ olarak belirlenmiştir. Vakıflar, il ve ilçelerde çok sayıda şubeye ulaşmış ve fonda toplanan paraları ihtiyaç sahiplerine ulaştırmada aracılık etmiştir

(Alper, 2015:22). Bu fon kapsamında gelir düzeyi düşük, sosyal güvenlikten yararlanmayan kişilere yardım edilmesi, imkan verildiği takdirde üretken duruma geçecek kişilere yardım edilmesi ve küçük bir yardım ya da eğitim ihtiyaçlarının karşılanması durumunda topluma faydalı olacak kişilere yardım edilmesi fon kapsamına dahil edilmiştir. Kapsamın sadece muhtaç durumda olanlara değil daha geniş yapıda olması gelir adaletsizliğini giderici etkisinden dolayı bu fonu daha etkin duruma getirmiş ve ülkeye katkısını arttırmıştır. Bu vakıflar aracılığı ile de daha önceden sahip olduğumuz vakıf kültürünün tekrar canlandırılması adına önem taşımaktadır (Saran, 1997:428).

Türkiye’de kamusal sosyal yardım olarak yapılan bir diğer uygulamada 1992 yılında 3816 sayılı “Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşlanması Hakkında Kanun” kanunla çıkarılan yeşil kart uygulamasıdır (Alper, 2015:24). Yeşil kart sahibi olabilmenin esaslı şartı muhtaçlık durumudur. Yeşil kart almak için kişinin hiçbir sosyal sigortasının olmaması ve aylık gelirin asgari ücretin üçte birinden az olması gerekmektedir. Sağlık alanında yeşil kart uygulaması ile beraber gün geçtikçe artan yeşil kartlı sayısı ciddi şekilde maliyetler oluşturmuş ve uygulamanın istismar edildiği zaman içerisinde görülmüştür (Taşçı, 2010:89).

Sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar konusunda incelemiş olduğumuz bu yardımların dışında “Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün”, “Sağlık Bakanlığı”, “Milli Eğitim Bakanlığı”, “Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı”, “İçişleri Bakanlığı” gibi kurum ve bunlara bağlı kuruluşlarında çeşitli sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamaları da mevcuttur. Kamu kurum ve kuruluşlarının yanında Kızılay gibi yarı resmi kurumların, STK ve yerel toplulukların da yapmış olduğu yardımlar bu kapsamda ele alınabilir.

1991 yılından sonra Anavatan Partisi’nin seçimi kaybetmesiyle merkez sağ siyasetin parçalı bir yapı sergilediği ve 1991 yılından 2002 yılına kadar çok sayıda koalisyon hükümetinin olduğu görülmüştür. Koalisyon hükümetleri döneminde tek bir parti programının uygulanma imkanının olmadığı yıllar olmuş ve ekonomik krizler karşısında yıpranan siyasi partiler sosyal politikalara yönelememişlerdir. Bu belirsizlik ortamından dolayı sosyal politikalar içinde sadece vaatlerin olduğu fiili uygulamaların görülemediği yıllar olmuştur (Özaydın, 2007:236).

2.1.2.3. 1960-1982 Dönemi

27 Mayıs 1960 tarihinde yapılan ihtilalden sonra çıkarılan 1961 Anayasası'nın 2. Maddesinde geçen Türkiye Cumhuriyeti'nin niteliklerinde "sosyal devlet" kavramı Türkiye'de sosyal politikalar için bir dönüm noktası oluşturmuştur. Bu anayasa ile beraber çalışma hakkı ve emeğin korunması, sosyal güvenlik, sendikal haklar gibi sosyo-ekonomik haklara yer verilerek bu haklar anayasal güvence altına alınmıştır. 1961 Anayasası çıkarılana kadar ilköğretimin ücretsiz olması ve sosyal güvenlik gibi alanlarda yapılmış olunan sınırlı çalışmalar, bu anayasa ile daha geniş bir sosyal politika uygulamasına doğru gelişme göstermiştir. 1961 Anayasası'nda insan onuruna yaraşır yaşam düzeyi ve çalışma ortamı sağlanmasını devlete bir görev olarak yüklenmiştir. Çalışanların sendika hakkı, grev hakkı, toplu sözleşme hakkı, herkesin sağlıklı yaşaması, eğitim alması, tarım ve çiftçilerin korunması, kooperatifçiliğin gelişmesi gibi birçok alanda devlet görev üstlenmiştir (Koray, 2018:160-161). Bunların yanında çalışma hakkı, kadın ve çocukların çalıştırılması, zorla çalıştırma yasağı, sosyal güvenlik, ücrette adalet, dinlenme hakkı, sağlık, konut, alanlarında da çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Devletin üstlenmiş olduğu bu geniş sorumluluk yine devletin iktisadi gelişmesi ve mali kaynakların yeterliliği ile sınırlandırmıştır. Bu dönem için çok iyi olmayan ekonomik hayattan dolayı sosyal politika uygulamalarında çok büyük bir gelişim sağlanmamıştır.

Çalışma hayatına dair en büyük gelişme olarak batıdaki işçi sınıflarının verdiği mücadele gibi bir mücadele olmadan 1961 Anayasası'nın sağlamış olduğu sendikalaşma, toplu sözleşme hakkı, grev ve lokavt düzenlemeleri yer almış ve işçiler güçlü bir hak elde etmiştir. 24.07.1963 tarihinde "274 sayılı Sendikalar Kanunu" ile "275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu" yürürlüğe girmiştir. Bu kanunlarla sendikaların faaliyet alanı genişletilmiş, sınırlamalar kısıtlı tutulmuş ve sendikaların ekonomik güç kazanması için düzenlemelere yer verilmiştir. Bu dönemde işçilerin yanı sıra anayasadaki düzenlemelere bağlı kalarak 17.06.1965 tarihinde "Devlet Personeli sendikalar Kanunu" yürürlüğe girmiştir. Memurlara tanınmış olan sendikalaşma hakkı, toplu sözleşme ve grev hakkı tanımamıştır. 1971 yılında yeni düzenlemeler yapılarak kamu görevlilerine tanınan sendikalaşma hakkı kaldırılmıştır (Tokol,2018:70).

İkinci dünya savaşından sonra oluşturulmaya çalışılan modern anlamdaki sosyal politika kurumları baz almış olduğumuz yıllarda da devam etmiştir. 1963 yılında yürürlüğe giren “506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu” ile sosyal sigorta kolları genişletilip bir araya getirilmiştir. Sigortaların birleştirilmesinin ardından 1971 yılında da bağımsız çalışanlar için oluşturulan sigorta sistemi Bağ-Kur kurulmuştur. 1963 yılından itibaren ekonomik alanda beş yıllık kalkınma planları uygulanmaya devam etmiştir. Bu planlar neticesinde sanayide hızlı bir büyüme görülmüştür ve işçi sayısında da artışlar olmuştur. Hızla gelişen ve büyüyen sanayi girişimleri işçi sayısını arttırmış ve endüstri ilişkileri her geçen gün daha önemli hale gelmiştir. İşçiler için yapılan düzenlemeler için 3008 sayılı İş Kanunu yetersiz kalmış, yeni yapılan düzenlemelerde dağınıklığa sebep olmuştur, bundan dolayı 1971 yılında “1475 sayılı İş Kanunu” yürürlüğe girmiştir (Özaydın, 2007:220).

Başlangıçta sadece işçileri koruma maksadıyla kurulan SSK zaman içerisinde geniş kapsamlı bir sigorta kuruluşu olmuştur. 1970’li yıllarda işçi sayıları artmış ve bu artışla beraber SSK’lı olan kişi sayısı da artmıştır. Bunun yanında Bağ-Kur’lu kişi sayısında da önemli artışlar yaşanmıştır. Yaşanan bu artışlara karşın kurumların farklılığı ve programlar arasındaki uyumsuzluktan dolayı ve sosyal güvenlik politikalarının belli bir eşgüdümde olabilmesi adına 1974 yılında “Sosyal Güvenlik Bakanlığı” kurulmuştur. 4951 sayılı kanunla “SSK, Bağ-Kur ve Amele Birlikleri” bu bakanlığa bağlanmıştır. Bu gelişmeler sonucunda Türkiye’de 1978 yılı itibarıyla toplam nüfusun %44,74’ü sigorta kapsamında yer almıştır(Sallan Gül,2006:271).

İncelemiş olduğumuz bu döneme ilişkin, modern anlamda ilk sosyal politika uygulamalarından olan, 65 yaş aylığı olarak bilinen, 1976 yılında 2022 sayılı kanunla çıkarılan “65 yaşını doldurmuş, muhtaç, güçsüz ve kimsesiz Türk vatandaşlarına aylık bağlanması ve devlet hastanelerinden ücretsiz yararlanma hakkı tanıyan” düzenleme 1977 yılında uygulamaya konulmuştur (Metin, 2011:186).

Bu döneme ilişkin sosyal yardım açısından önemli bir gelişme olan “Sosyal Hizmet Enstitüsü” 1959 yılında kurulmuştur. Kurumun açılması ile beraber sosyal yardım ve sosyal hizmet alanlarında gerekli uzman personelin yetiştirilmesi, konu ile alakalı araştırma ve eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi açısından önemli bir adım atılmıştır. Enstitünün kurulmasından iki yıl sonra da “Sosyal Hizmetler Akademisi”

faaliyete başlamıştır. Akademi 1982 yılında Hacettepe üniversitesi ile birleştirilerek faaliyetleri üniversite çatısı altında devam etmiştir (Taşçı, 2010:104).

2.1.2.5. 2002 Sonrası Ak Parti Hükümetleri Dönemi

1991 yılından itibaren ülke içinde siyasi koalisyon yönetimleri 2002 yılında Ak Partinin seçimi kazanarak iktidar olmasıyla son bulmuştur. Liberal politikaların etkisi ve geçmiş yılların getirmiş olduğu kriz etkisiyle yüksek faiz oranları, yüksek enflasyon ve işsizlik gibi sorunlarla mücadele etmek zorunda olan hükümet, geçmiş yıllardaki partilerden farklı olduğunu parti programındaki sosyal devlet anlayışı çerçevesinde belirtmiştir. Ak parti, parti programında devletin herhangi bir sınıf ya da kesim ayrımı olmaksızın tüm vatandaşlarının refah ve mutluluğunu sağlamaya yönelik sosyal politikalar üreteceğini ve devleti halka hizmet etme aracı olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda toplumun ihtiyaç sahibi ve dezavantajlı olan kesimlerine karşı programlar oluşturacağını belirterek toplumun her ihtiyacında yanlarında olacağını belirtmiştir. Sosyal politikaların etkinliği ve veriminin artırılması için merkezi yönetimin, yerel yönetimlerle, STK'larla ve özel sektörler işbirliği içinde olacağını açıklamışlardır. Parti programında sosyal devlet olma eğiliminin ağır bastığı bu sözlerle görülmekte olup uzun süreden sonra sosyal politikalara ağırlık vererek uygulamalar yapılacağı vurgulanmıştır. Ak parti kendini tanımlarken muhafazakar demokrat olarak tanımlamıştır. Toplumun yapıtaşını oluşturan değerlere ve geleneklere bağlılık sözleri ile muhafazakarlığını belirtmiştir aynı zamanda muhafazakar demokrat kimliğinin getirmiş olduğu demokratikleşme ve serbest piyasa ekonomisinin gerekliliklerini de yerine getirerek ülkenin temel ekonomik göstergelerinde iyileşme görülmüştür (Sayan Koytak, 2014:73,74).

2002'den itibaren hükümetin yoksullukla mücadelede sorumluluk üstlendiği ve halkın ihtiyaçlarına karşı hiçbir ayırım gözetmeksizin, hak temelli bir yapıda, muhtaçlık durumunun belirlenmesi yoluyla sosyal korumanın ve içermenin olduğu yardım politikaları uygulanmaya başlamıştır. Bu politikaların görüldüğü ilk alan eğitim alanı olmuştur. 2003 yılı öğretim döneminden geçerli olmak üzere devlete ait tüm ilköğretim okullarında ders kitapları ücretsiz verilmeye başlanmıştır. 2006 yılından itibaren de ortaöğretimde okullarında ders kitapları ücretsiz verilmeye başlanmıştır. Eğitim alanında ilk olan bu uygulamalar okul kapasitelerinin

geliştirilmesi, yeni öğretmen atamalarının yapılması, yeni okul ve dersliklerin açılması ile devam etmiştir. Bunun yanında üniversite girişlerindeki okul katkı paylarının kaldırılması, okul katsayı farklılıklarının giderilmesi, üniversite sayısının artırılması gibi önemli uygulamaları olmuştur. Yapılmış olunan bu politikalar ile eğitimde fırsat eşitliği sağlanmaya çalışılmıştır (Sayan Koytak, 2014:82).

Eğitim alanında üniversitelerdeki öğrencilerin daha iyi imkanlara sahip olmaları adına 2004 yılında yüksek öğrenim öğrencilerine burs, kredi verilmesine ilişkin 5102 sayılı kanun yürürlüğe girmiştir. Bu bursun verilmesi noktasında ihtiyaç sahibi çocukların belirlenmesi ve tüm sürecin yürütülmesi görevi Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir (Aygen, 2016:168).

Eğitim alanında uygulanmış olan önemli uygulamalardan birisi de “Sosyal riski azaltma projesi(SRAP)” olmuştur. Dünya bankası ile 2001 yılında “sosyal riski azaltma projesi ikraz anlaşması” imzalanmıştır. Sağlanan bu anlaşma ile Dünya Bankası tarafından sağlanan yardım, “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün” kullanımına ayrılmıştır. SRAP projesinin esas amacı üst üste yaşanmış ekonomik krizlerin etkisiyle oluşan yoksullukla mücadele eden politikaların geliştirilmesi ve bu politikaların uygulayıcısı olan kamu kurumlarının kapasitelerinin güçlendirilmesi olmuştur. “SRAP; Şartlı Nakit Transferi(ŞNT)”, “Hızlı Yardım, Yerel Girişimler ve Kurumsal Gelişim bileşenlerinden” oluşmaktadır. SRAP'ın “Şartlı Nakit Transferi” kapsamında, yoksulluktan dolayı çocuklarını okula gönderemeyen ya da okuldan almak zorunda kalan, okul öncesindeki çocukları düzenli sağlık kontrolü yaptıramayan ailelerin ya da düzenli sağlık kontrolü yaptıramayan anne adaylarının ekonomik açıdan desteklenmesi amaçlanmıştır. “Yerel Girişimler Bileşeni” kapsamında da kişilerin üretken hale getirilip kendi geçimlerini temin etmeleri beklenmektedir. SRAP kapsamında sunulan ŞNT yardımları, sağlık yardımları ve eğitim yardımları olmak üzere sağlanmıştır. Bu yardımlar 2002 yılından 2007 yılına kadar devam etmiştir. SRAP kapsamındaki yapılan bu yardımlar 2007'den sonra SYDTF kaynaklarından sürdürülmüştür (Metin, 2013:203).

Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfi bu dönemden öncesinde kurulmuş olmasına rağmen bu dönemde gerek yardımların artması gerekse de yardım edilenlerin sayısının artmasından dolayı çok daha önemli bir konuma gelmiştir. SYDTF, 1986'dan beri yoksullukla mücadelenin başlıca aracı olmuş bu kurum, 2004 yılında

“Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü” kurularak merkezi ve kurumsal bir yapıya kavuşmuştur. 2011 yılından itibaren ise yeni kurulmuş olan “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na” bağlı “Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü” olarak faaliyetlerini sürdürmüştür. Genel müdürlük kapsamında ücretsiz kitap yardımı, eğitim için materyal yardımı, öğle yemeği yardımı, engelli öğrenciler için okullarına ücretsiz taşıma yardımı gibi faaliyetlerde bulunmaktadır (Şişman, 2017:18).

Çalışma hayatında ilişkin düzenlemelerde de 2002 sonrası, günümüzde aktif olan bir çok politikanın başlangıç yıllarını oluşturmuştur. Günümüzde halen aktif olan işsizlik sigortasının ilk başlangıcı 1999 tarihinde 4447 sayılı yasa ile uygulanmaya başlamıştır. 2000 yılının haziran ayından itibaren de primler toplanmış ve ilk işsizlik ödeneği 2002 yılında ödenmiştir. Avrupa Birliği’ne üyelik sürecinde olan Türkiye bu süreç içerisinde kanuni düzenlemelere de gitmiştir. Otuz yılı aşkındır kullanımda olan 1475 sayılı İş kanunu değiştirilerek yerine, teknolojik gelişmelere uygun, esneklik konusunda yenilikler getiren 4857 sayılı İş Kanunu 22.05.2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yeni kanunla küresel piyasalar için uygun esneklik şartlarının sağlanması amaçlanmıştır. Katı ve tam süreli çalışma ilişkilerinde yeni düzenlemeler yapılmıştır, işyeri devri konusunda ve işten çıkarma konularında çalışanların haklarını koruyan yenilikler getirilmiştir. Yıllık ücretli izin süreleri ve doğum izinleri artırılmış, işyerinde ayrımcılığa karşı düzenlemeler yapılmıştır. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili hükümler Avrupa Birliği normlarına uygun düzenlenmiş ve “Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi” kurulmuştur (Özaydın, 2007:261). Bu gelişmelerin yanında 20.06.2012 tarihli “6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu” çıkarılmış ve iş sağlığı ve güvenliği alanında önemli düzenlemeler yapılmıştır. Yine 2012 yılının ekim ayında 2821 ve 2822 sayılı sendika ilişkileri ile alakalı olan kanunların yerine “6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu” yürürlüğe girmiştir.

Çalışma hayatına ilişkin önemli bir kurum olan “İş ve İşçi Bulma Kurumu” 25.06.2003 tarihinde “4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu” ile “İŞKUR” olarak yeniden yapılandırılmıştır (Tokol,2018:73).

Sosyal güvenlik alanına ilişkin önemli değişikliklerde yine bu dönemde gerçekleşmiştir. Sosyal güvenlik reformu çerçevesinde 5510 sayılı “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu” 2006 yılında kabul edilmiş ancak 2008 tarihinde

yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun getirdiği görevleri yürütmek içinde 20.05.2006 tarihinde 5502 sayılı kanun gereğince “Sosyal Güvenlik Kurumu” oluşturulmuştur.

Yapılmış olan bu çalışmayla beraber sosyal güvenlik sisteminin eksiklikleri giderilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmayla sağlık sigortasına katkı payı zorunlu kılınmış, yoksullara yönelikte ihtiyaç tespitine dayalı olarak yardım mekanizması kurulmuştur. Genel sağlık sigortası sistemi ile 18 yaşın altındaki herkes için prim ödeyip ödemediğine bakılmaksızın sigorta çatısı altına alınmıştır. Bu çalışma ile beraber sigorta sistemindeki çok başlılık “SSK”, “Bağ-Kur”, “Emekli Sandığı” kuruluşları, “Sosyal Güvenlik Kurumu” çatısı altında birleştirilmiştir (Özaydın, 2007:260). Sosyal güvenlik alanında yapılmış olunan bu çalışma vatandaşların daha eşit, adil ve kaliteli hizmet sunmayı amaçlarken aynı zamanda yoksulluğa karşı daha etkin koruma sağlanabilen, kolay erişilebilir, mali açıdan sürdürülebilir olan sosyal güvenlik sistemi kurulmaya çalışılmıştır. Bu düzenlemenin yanında 2007 yılında ülkenin bütün kamu ve özel sağlık kuruluşları, vatandaşlarının tamamının kullanımına açılarak sağlık hizmetlerine erişim kolaylaştırılmıştır. 2007 yılında emekliler içinde ilaç alımı kolaylaştırılarak anlaşmalı serbest eczanelerden ilaç alımını mümkün hale gelmiştir (Sayan Koytak, 2014:84).

Bahsetmiş olduğumuz bu yardımlar dışında eski adıyla “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın” gıda yardımları, barınma yardımları, sosyal konut projesi, yakacak yardımları, eşi vefat etmiş kadınlara yapılan yardımlar, muhtaç asker ailelerine yapılan yardımlar, öğle yemeği yardımı, öğrenci taşıma barınma ve iaşe yardımı, yurt yapımı, sağlık yardımları, engelli ihtiyaç yardımları, tüp bebek projesi, özel amaçlı yardımlar, aşevleri, afet (acil durum) yardımları, yaşlı ve engelli yardımları, yaşlılık aylığı, engelli aylığı, engelli yakını aylığı (18 yaşından küçük engelliler), silikozis hastalarına yapılan ödemeler, kırsal alanda sosyal destek projesi, istihdam eğitimi projeleri, sosyal hizmet projeleri gibi çok çeşitli yardımları da mevcuttur(ASPB,2013).

2.2. Cumhuriyet Dönemi Sosyal Politikalarının Kronolojik Sıralanması

Cumhuriyet dönemi sonrasında ayrıntılı şekilde incelemiş olduğumuz sosyal politika gelişmelerinin açıklamalı hali ile önceki bölümde vermiş olsak da sosyal politikaların kronolojik sıralamasının beraber görünmesinin, dönem dönem hangi gelişmelerin olduğunu görebilmemiz açısından önemli olduğu düşünülerek bu başlığın açılması gerekli görülmüştür. Bu araştırma yapılırken bu şekilde hazırlanmış olan bir kronolojik sıralamaya da denk gelinmediği için literatüre katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

- 1925 Hafta tatili düzenlemesi.
- 1926 Eğitimin ücretsiz hale gelmesi.
- 1930 “Umumi Hıfzıssıhha Kanunu”.
- 1936 “3008 sayılı İş Kanunu’nun” çıkarılması.
- 1945 “İşçi Sigortaları Kurumu” kurulmuştur. “İş kazaları ve meslek hastalıkları ve analık sigortası” başlamıştır.
- 1946 “İş ve İşçi Bulma Kurumu” kurulmuştur.
- 1947 5018 sayılı “İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri hakkında kanun” kabul edilmiştir.
- 1949 Memurlar için Emekli Sandığı kurulmuştur. Aynı yılda “İş Mahkemeleri” kurulmuştur, “Basın ve Deniz İş Kanunu” çıkarılmıştır.
- 1951 Asgari ücretin uygulanmasına ve belirlenmesine ilişkin yönetmelik çıkarılmıştır.
- 1959 “Sosyal Hizmet Enstitüsü” kurulmuştur.
- 1960 1960 Anayasası çıkarılmıştır.
- 1961 “Sosyal Hizmet Akademisi” kurulmuştur.
- 1963 “506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu” çıkarılmıştır.
- 1963 “274 sayılı Sendikalar Kanunu” ve “275 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu” yürürlüğe girmiştir.
- 1965 “Devlet Personeli Sendikalar Kanunu” çıkarılmıştır.
- 1971 “3008 sayılı İş Kanunu” kaldırılarak yerine “1475 sayılı İş Kanunu” kabul edilmiştir.
- 1974 “Sosyal Güvenlik Bakanlığı” kurulmuştur.
- 1976 65 yaş aylığı uygulaması başlamıştır.

- 1983 274 ve 275 sayılı kanunlar kaldırılarak yerine “2821 sayılı Sendikalar Kanunu” ve “2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi ve Grev ve Lokavt Kanunu” çıkarılmıştır.
- 1983 “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu” çıkarılmıştır.
- 1984 Toplu konut fonu kurulmuştur.
- 1985 Bağ-Kur’luların sağlıktan yararlanabilmeleri sağlanmıştır.
- 1986 “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu” kurulmuştur.
- 1987 Memurlara aile yardımı uygulaması başlamıştır.
- 1989 Memurlara çocuk yardımı uygulaması başlamıştır.
- 1992 Yeşil Kart uygulaması başlamıştır.
- 2002 “Sosyal Riski Azaltma Projesi(SRAP)” ve “Şartlı Nakit Transferi(ŞNT)” başlamıştır.
- 2002 İlk işsizlik ödeneğinin yapılması.
- 2003 İlköğretim ders kitaplarının ücretsiz hale gelmesi.
- 2003 “1475 sayılı İş Kanunu” yerine “4857 sayılı İş Kanunu” getirilmiştir.
- 2003 “İş ve İşçi Bulma Kurumu” “Türkiye İş Kurumu Kanunu” ile “İŞKUR” olarak yeniden yapılandırılmıştır.
- 2004 Yüksek öğretim öğrencilerine burs vermeye başlanmıştır.
- 2004 “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü” kurulmuştur. Bu kurum 2011 yılında “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na” bağlı “Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü” adını almıştır.
- 2006 Sosyal güvenlik reformu kapsamında 5510 sayılı “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu” çıkarılmıştır.
- 2006 “Sosyal Güvenlik Kurumu” kurulmuştur.
- 2007 Tüm hastaneler kamu ve özel fark etmeksizin vatandaşların kullanımına açılmıştır.
- 2007 Emeklilere eczanelerden ilaç alımını kolaylaştıran serbest anlaşmalı eczane uygulaması başlamıştır.
- 2010 Memurlara toplu iş sözleşmesi hakkı tanındı.
- 2012 6331 sayılı “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu” çıkarılmıştır.
- 2012 2821 ve 2822 sayılı kanunlar kaldırılarak 6356 sayılı “ Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu” çıkarılmıştır.
- 2013 “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı” kuruldu. 2018 yılında bakanlığın adı “Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı” olmuştur.

2.3. Sosyal Devlet ile Siyaset Arasındaki İlişki

Sosyal devlet tanımlamasını yaparken şu şekilde tanımlamıştık: Sosyal devlet, yurttaşlarına sosyal haklar sağlama vazifesiyle sosyal devlet olma özelliği kazanmıştır. Bu sayede devlet içerisindeki insanların yaşama ve barınma hakları, eğitim alma hakkı, çalışma hayatı, kendini geliştirme ve toplum içinde var edebilmesi için uygulanacak tüm politika ve uygulamaların tamamını hazırlama ve oluşturma sorumluluğu sosyal devlete yüklenmiştir (Göze, 2016:211-221). Bu kapsamın tamamı göz önüne alındığında, sosyal devleti, en temel anlamıyla sosyal politikanın uygulayıcısı olan devlet olarak tanımlamak mümkündür (Özaydın, 2007:13). Sosyal devleti sosyal politikanın uygulayıcı olan devlet olarak tanımladığımız içinde bu başlık altında inceleyeceğimiz sosyal devlet ve siyaset ilişkisi aslında sosyal politikalar ve siyaset arasındaki ilişkiyi ortaya koymamızı gerekli kılıyor. Bundan dolayı sosyal politika ile siyaset ilişkisini açıklamaya çalışalım.

Sosyal politikanın en temel hedefleri, refah seviyesinin yükseltilmesi ve refahın tüm topluma yaygınlaştırılmasıdır. Bu temel hedefin yanında günümüzdeki geniş anlamı ile sosyal politikalara bakıldığında, sosyal sorunlara karşı oluşturulacak olan her olumlu gelişme sosyal politikanın hedefidir. Sosyal politikaların gelişip toplumun tamamına yayılabilmesi için o toplum içinde, sosyal adalet, sosyal barış ve sosyal refah gibi hedeflerinde gerçekleşmiş olması gerekir. Sosyal politikanın sosyal barış hedefi, tüm toplumu ayırıştırmaktan uzak birleştirici bir etkiye sahiptir. Bir toplum içinde, sosyal anlamda barışın sağlanmış olması, sosyal sorunlar için engelleyici bir unsur olmaktadır. Toplumun içinde bu kadar önemli olan sosyal barışın etkili ve sürekli olarak sağlanması içinse en önemli faktörler toplumun içinde bulunduğu ekonomik ve siyasi faktörlerdir (Bedir, 2012:11). Buradan da anlaşılacağı üzere sosyal politikalarla toplumun yönetimindeki ekonomik ve siyasi faktörler birbiriyle doğrudan ilişkilidir.

İkinci dünya savaşından sonra çoğulcu demokratik sisteme geçilmesiyle beraber siyaset ve sosyal politika ilişkileri daha da güçlenmiştir. İşçi birliklerinin desteklemiş olduğu siyasal partilerin iktidar olmaları ve toplumun tamamını etkileyecek olan politikalar üreten diğer sosyal demokrat partiler, işçi partileri, sosyalist partiler sosyal hayatı oldukça etkilemişler ve iktidar olarak uzun süre kendilerine yer bulmuşlardır (Özaydın, 2007:27). Bir ülkedeki siyasal yapıyı etkileyen çeşitli nedenler vardır bu nedenlerden bazılarını; ekonomi, baskı grupları, bürokrasi ve siyasi partiler olarak

sayabiliriz. Siyaset bilimcilerin çoğu, devletin sosyal niteliğinin ve sosyal politikaların gelişiminde siyasal partilerin rolünün çok önemli olduğunu düşünmektedirler. Siyasal partilerin bu kadar önemli olmasının iki temel sebebi vardır bunlardan ilki siyasi partilerin sürekli birbirleriyle rekabet içinde olmaları ikincisi ise partilerin birbiri ile rekabet ederken sosyal refah harcamalarındaki artışı sağlayacak vaatleridir. Ancak bu davranış her zaman gerçekleşmemektedir bu yüzden bu davranışların istisnası olduğunu bilmek gerekir örneğin, sağ partiler sosyal refah harcamalarına karşıdırlar bundan dolayı da 1960 ve 1970’li yıllar arasında iktidara gelen sol partiler bu davranışı gerçekleştirirken, sağ partilerin iktidar oldukları yıllarda sosyal politikaların kısıtlandığı yıllar olmuştur (Çalkavur, 2002:53). Siyasal partilerin görüşleri ve kendilerine rehber edinmiş oldukları temel düşünceleri devlet içindeki yönetimi değiştirdiği gibi sosyal politikalar içinde değişikliğe sebep olmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi sol partilerin iktidar olması ile sosyal politikalarda önemli gelişmeler görülmüşken sağ partilerin iktidar olması ile sosyal politikalar için kısıtlayıcı etkileri olduğu görülmektedir. Sağ parti olarak söylenmiş olan sağ kavramı siyasi bir anlam taşıdığı gibi aynı zamanda ekonomik bir anlamda taşımaktadır. Siyasi açıdan yönetim şeklinde hangi ekonomik sisteme göre yöneteceğini anlayabiliriz. Sağ kavramı ekonomik anlamda piyasa hakimiyetini sağlamış olan sermaye sahiplerine göre kolaylaştırıcı bir yönetim tarzı belirlemek ve sosyal harcamalar konusunda daha kısıtlayıcı davranan anlamında ifade edilmiştir. Sol kavramı ise gelir adaleti sağlanması noktasında sermaye sahiplerine yönelik değil halka yönelik sosyal harcamalarda bulunan gelir adaletsizliğini ortadan kaldırmak için müdahaleci bir anlayış sergileyen yönetim şeklini ifade etmektedir. Bu anlayıştan dolayı da sağ partilerin kapitalist tutumları ve halkın yoksulluğunun kendi suçları olduğu düşüncesi anlayışı varken sol partilerde yoksulluğu ve gelir adaletsizliğini gidermek adına müdahaleci tavırlar ve halka sosyal harcamalarda bulunan bir yönetim anlayışı görülür. Siyasetin yapılmasına aracılık eden siyasal partilerin, nasıl sosyal politikayı belirleyici olduğuna dair Cumhuriyet dönemindeki partilerden örnek vererek daha ayrıntılı açıklamaya çalışalım.

Öncelikli olarak tek parti dönemi ve ülke yönetimine ilişkin açıklamalarda bulunarak daha sonra çok partili döneme geçişteki ilişkiyi açıklamaya çalışalım. Cumhuriyetin kurulduğu dönemden itibaren tek partili bir yönetim benimsenmiştir ve bu tek parti Atatürk’ün kurmuş olduğu Cumhuriyet Halk Partisidir. Cumhuriyet Halk

Partisi Türkiye’de tek siyasi parti olarak yıllarca varlığını sürdürmüştür. CHP’nin temel altı ilkesi olarak da devlet yönetimi şekillendirilmiş ve anayasa oluşturulurken bu temel altı ilke esas alınmıştır. CHP’nin tek parti olması ve iktidarı elinde bulundurması parti ile devletin aynı olduğunu göstermektedir. CHP’nin il başkanları aynı zamanda buldukları illerinde valisi olarak görev yapmışlardır bununla birlikte partinin genel sekreteri de içişleri bakanı olarak görev yapmıştır. CHP iktidar gücünü elinde bulundurduğu için ve ülke içindeki asker, aydın grubu ve sivil halktan oluşan geniş katılımcı hali ile çatışma oluşturacak bir grup bulunmadığından yapılacak uygulamalar ve çıkarılacak yasalar üstten talimatlarla hızlı bir şekilde karar alınarak hayata geçiriliyordu. Bu uygulamalar yıllar içinde belli bir anlayış ve süreklilikle devam ettiği içinde statüko olarak görülüyordu. Uzun dönemli oluşan bu anlayış ve uygulanan yöntem ülkede CHP ile statüko-devletçilik ilişkisini ortaya koyuyordu. Devlet işlerinde parti kararları doğrudan etkili oluyor ve devlet ile parti aynı anlama geliyordu. Uzun yıllar alınmış kararlar ve dış politik sıkıntılar aynı zamanda ülke içindeki hiç yatırım ya da destek görmeyen kesim devletin müdahaleci anlayışından partinin davranışlarından rahatsızlık hissetmeye başlamışlardır. Bundan dolayı da sermaye sahipleri, köylüler, toprak ağaları, bazı aydın kesimden insanlar yönetimde değişiklik olmasını istemişlerdir. Bu rahatsızlıklardan dolayı ve değişiklik gerekliliklerinden dolayı da artık çok partili sisteme geçme söylemleri görülmüştür (Ahmad, 2010:21-30). Siyasetin sosyal politikaları etkilemesi ve aynı zamanda devlet anlayışının sosyal nitelik kazanması siyasi partilerin devlet yönetim anlayışları ile ilişkilidir.

Çok partili hayata geçişle beraber Cumhuriyet Halk Partisinde de belli değişiklikler olmuştur. Tek partili dönemde temel almış olduğu cumhuriyetin altı ilkesinin yanında değişikliklere ihtiyaç duymuştur. 1947 yılında yapılmış olunan kurultay ile yeni parti programı kabul edilmiştir. Bu parti programında özgürleşme sağlanmaya çalışılmıştır. Bu özgürleşme siyasi parti ve sendika kurma özgürlüğü olması gerektiğini aynı zamanda düşünce, söz ve basın özgürlüklerinin de toplumun gelişebilmesi için bir şart olduğu belirtilmiştir. Yine aynı parti programında devleti, bireyleri mutlu kılmak ve onları korumak amacıyla kurulmuş bir yapılanma olarak tanımlamıştır. Ekonomik sorunlarda da özel teşebbüsü tanımakla beraber, devletçilik ilkesine bağlı kalmakta ve devleti ekonomik ilişkilerin tarafsız düzenleyicisi olarak görmektedir. Kamu kuruluşlarındaki idare ve sorumluluğun yerelden olmasını

savunmaktadır. Tarım kooperatiflerine ve üreticiye ayrı bir önem verilmektedir. Vergi sisteminde sosyal adalet ilkesi gözetileceği belirtilmiştir. Siyasi parti programının sosyal politika bölümünde ise işçileri korumak, işsizlere iş bulmak, hayat seviyelerini yükseltmek amacını güdüyor bundan dolayı da işçilere fazla mesai ücreti, ücretli tatil, kaza, analık, yaşlılık ve hayat sigortası, toplu sözleşme gibi tedbirleri tavsiye etmiştir (Karpaz, 2010: 476-477).

Yine aynı dönemde Cumhuriyet Halk Partisinin rakibi olarak seçimlere giren ve seçimi kazanan Demokrat Parti örneğini de burada vererek bu konuyu ayrıntılı şekilde açıklamaya çalışalım. 1947 yılında Demokrat Parti de parti programını bir kurultayla kabul etti. Programın ilk maddeleri demokrasi ile ilgiliydi daha sonraki maddelerde de aile ve özel mülkiyet, toplumun temelleri sayılmaktadır. Cumhuriyetçilik, çok partili sistem, dernek kurma özgürlüğü, sosyal adalet ve özgür seçimler bu temelleri sağlamlaştıracak ve koruyacak olan tedbirler olarak görülmüştür. Parti programının özünü Cumhuriyet rejiminin dayandığı altı ana ilke oluşturmaktaydı. Bu altı ilke Cumhuriyet Halk Partisinde de bulunmasına rağmen Demokrat parti bu altı ana ilkeyi daha liberal bir şekilde yorumluyordu. Cumhuriyet Halk Partisinin siyasi parti programına benzer vaatler belirtiliyordu ancak yorumlanmasında daha özgürlükçü ve halkın daha önemli bir konuma geldiği mesajını vermek istiyordu. Hatta devlet memurları içinde yapmış oldukları görevlerine halka bir lütuf olarak değil hizmet şeklinde görmelerini emrediyordu. Sosyal güvenlik anlayışında işçilerin yanında memurları da kapsayacak olan bir politika izlemeyi vaat ediyordu (Karpaz, 2010: 490-491).

Aynı dönemde seçime girmiş iki parti ve tek partili dönemden sonra değişim için yeni ilkeler kabul etmiş olsa da Cumhuriyet Halk Partisi 1950 yılında seçimi kaybederek Demokrat Parti iktidar olmuştur. Demokrat partinin kurucuları ne kadar cumhuriyet Halk Partisinin içinden çıkıp gelmiş olsa da belirlemiş oldukları ilkeler doğrultusunda halka daha iyi hitap etmiş ve köylü kesimlerinin oyunu alabilmeyi başarmıştır. Bu sayede iktidar partisi Demokrat Parti olmuş ve 1960 yılına kadar iktidarını sürdürmüştür. Sosyal politika ile siyaset arasında doğrudan bağlantılı bir ilişki olduğunu söyledik ve hatta siyasi partilerin sosyal politikanın asıl oluşturucuları olduğunu belirttik. Yukarıda örnek vermiş olduğumuz iki partinin de sosyal politikaya ilişkin vaatlerini siyasi parti programlarından aktarmaya çalıştık. Bu iki parti aynı

dönemde seçime girmiş ve iktidarı elde etmek adına rekabet etmişlerdir. Bu partilerin belirlemiş oldukları parti programları yani yapmış oldukları siyaset, ülkenin o yıllarda yapacağı sosyal politika gelişimini göstermiş, halkın ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde politikalar üretilmiş ve siyasi parti programları ile gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. İşte bu iki partinin de programlarında işçilerin korunması, çiftçilerin desteklenmesi, belli bir sosyal adalet sağlayacak vergi programlarının vaat edilmiş olması hem iktidardaki parti için hem de muhalefetteki partiler için ülkenin gelişimini ve o yıllarda uygulanacak olan politikaları belirleme açısından büyük bir öneme sahip olduğu görülmektedir.

Bir başka açıdan bakacak olursak farklı yıllarda seçimlere giren partiler ele alındığında partinin temel ideolojisinin sağ mı sol mu olduğu ya da kapitalist, sosyalist ya da sosyal demokrat bir düşünceyi benimseyerek programlarını ve politikalarını oluşturmuş olması ülkenin o yıllardaki nasıl yönetileceğini belirleyen en büyük unsur olmaktadır. Bundan dolayı da siyasi partilerin seçim yoluyla iktidarı elde ederek ülke yönetimini elinde bulundurduklarında, ülke için geliştirilecek olan politikaların belirleyicisi ve uygulayıcısı olurlar. Bu sebeplerden dolayı sosyal devlet ve siyaset arasında yani sosyal politikalarla siyaset arasında doğrudan bir ilişki vardır. Bu önemli ilişki sosyal politikaların siyasi partiler aracılığıyla belirlenmesini sağlarken, halkın ihtiyaçlarına cevap verebilecek olan sosyal politika vaatleri ve devletin sosyal açıdan gelişimi sağlanarak arttırılmış olan refah sayesinde de siyasi partilerin, halktan oy alarak seçimleri kazanması söz konusu olmaktadır. Bu karşılıklı ilişkiden dolayı sosyal politikalarla siyaset arasındaki güçlü bir ilişki meydana gelmektedir.

3.YÖNTEM VE İNCELEMENİN ELE ALINIŞI

3.1 Araştırmanın Yöntemi

Araştırma yöntemimiz, siyasi partilerin sosyal politikaya etkilerini siyasi parti programları aracılığıyla incelememiz gerektiğinden dolayı nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem ile elde edilmiş olunan verileri analiz ederek yorumlamalarda bulunarak çıkarımlar yapılmaya çalışılmıştır. Bundan dolayı nitel araştırma yöntemi seçilmiş olup veri toplama tekniği olarak da belge(doküman) incelemesi tekniği kullanılmıştır. Belge incelemesi, araştırmanın konusu olan belgeler üzerinde araştırma yapma imkanı sunar ve araştırılacak konuda bulunan yıllık rapor, yönetim kurulu kararı ya da çeşitli uygulama yönergeleri vb. belgelerin incelenmesi ve verilerin toplanması konusunda yardımcı olur (Gürbüz ve Şahin: 2018:431). Araştırmamızın esasını parti programları belgeleri oluşturmuş olduğundan dolayı belge incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Belge incelemesi yönteminde araştırma problemiyle alakalı yazılı ve görsel materyaller araştırmaya dahil edilebilir. Belge incelemesinde araştırılan konu hakkında bulunan yazılı metinlerin analizini sağlar. Dokümanlar, nitel araştırmalarda kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır. Araştırmalarda, araştırmacının ihtiyacı olan veriyi, gözlem ya da görüşme yapmadan elde etmesini sağlayabilir. Bu sayede doküman incelemesi araştırmacıya zaman tasarrufu açısından katkı sunar. Belge incelemesinin özelliklerini sayacak olursak; kişilerle yapılması gereken görüşmelere ulaşımın zor olduğundan konuya ilişkin çeşitli kaynaklar bulunarak ulaşılamayacak kişilerden elde edilemeyecek bilgiler belgeler aracılığı ile veri kaynağını oluşturur. Belge incelemesinde gözlem ve görüşmede olduğu gibi katılımcının tepskiselliği sorunu ile karşılaşılmaz. İncelenecek konuya ilişkin zamana yayılmış belgeler bulunabileceği için araştırma problemi hakkında geniş zamanlı analizler yapılabilir. Yazılı ve görsel dokümanların günümüzde çok fazla olması araştırmanın örneklem büyüklüğü açısından bir fırsata dönüşebilir. Bu yöntemde görüşme ya da gözlem veri toplama araçlarında yapılan yol masrafı ya da görüşme için harcanacak masraflar olmadığı için düşük maliyetli inceleme sunar. Araştırmacı tarafından incelenecek belgelerin daha önce işin uzmanı kişiler tarafından gözden geçirilmiş olması ya da uzmanlık alanında düzenlenmiş olması belgeleri daha nitelikli hale getirerek araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini artırır (Yıldırım ve

Şimşek. 2013:217-221). İncelemiş olduğumuz parti programlarının Maxqda programı ile verilerin sayısal analizi yapılmıştır. Maxqda programı bizlere görüşmeler, raporlar, çevrimiçi anketler, tablolar, odak grupları, videolar, ses dosyaları, literatür ve PDF'ler gibi çok çeşitli verileri analiz etmemize yarar. Bu program sayesinde araştırmacılar için uzun ve yorucu olan veri analizleri kolaylıkla sağlanmaya çalışılmaktadır. Veri analizinde kodlama, temaların ortaya çıkarılışı, bulguların görsel olarak sunulması gibi süreçlerde araştırmacının işini kolaylaştırır. Araştırılan konuya ilişkin kodlama yapabilmeyi, verilerinizi incelerken kodlama atayabilmeyi sağlamaktadır. Verilerin tablo oluşturularak kolaylıkla yorumlanmasını sağlayabilir aynı zamanda belge incelemelerinde not almanızı ya da tekrar gözden geçirmeniz gereken yerleri kolaylıkla gerçekleştirebilirsiniz. Belgelerin incelenmesinde frekans analizlerini tabloya çevirebilir ya da kelime bulutu oluşturmanızı sağlayabilir. Bu işlevleri sayesinde araştırmacıya daha iyi yorum yapabileceği analizler sağlayabilir ve araştırmacının zamanını daha iyi yönetmesini sağlayabilir. Bizim tezimizde de siyasi parti programları belgelerinin frekans analizlerini görmek istediğimiz için maxqda programı ile doküman incelemesi sonucunda elde edilen verilerin sayılarla ve rakamlarla tablo olarak gösterilmesi sağlanmıştır. Yapılmış olunan bu analiz sayesinde incelemenin yanlılığı azaltılmaya çalışılmış aynı zamanda tema ve kategoriler arasında karşılaştırma yapma imkanı tanımıştır. Kullanmış olduğumuz program sayesinde parti programları içindeki veri setlerinin sözcüksel açıdan analizi yapılmaya çalışılmıştır. (Yıldırım ve Şimşek. 2013:277). Kullanmış olduğumuz program sayesinde parti programlarının sözcük sıklıkları tablolar halinde sunulmuştur. Sözcük sıklıkları anlamlı bir ilişki olması açısından sıklığı beş ve fazla olan kelimelerin incelenmesi ile analiz yapılmaya çalışılmıştır.

3.2 Araştırmanın Amacı

Türkiye'de 2002 ve sonrasındaki iktidar ve ana muhalefet partilerinin parti programları incelenerek günümüze kadar gerçekleştirilmiş olan sosyal politika uygulamalarının hangi bakış açısına sahip olduğunu ortaya koymaktır.

Türkiye'de 2002 ve sonrasındaki parti programlarındaki sosyal politika uygulamalarında ve üretilmesinde hükümet partisinin üretmiş olduğu politikaları gerçekleştirip gerçekleştirmediği, ana muhalefet partisinin ise hükümetteki partiye etki

ederek sosyal politika üretiminde katkısının olup olmadığının ortaya koyulması amaçlanmıştır.

Türkiye’de akademik alanda sosyal yardım konusunda yazılan makalelerde sosyal yardımların hangi bakış açısıyla yapıldığı konusunda bir karmaşa gözlemlenmiştir bu kargaşanın giderilmesi amaçlanmaktadır.

3.3 Araştırmanın Önemi

Türkiye’de ulusal tez merkezindeki yazılmış tezlere bakıldığında siyasi parti programlarının incelemelerinin oldukça az olduğu görülmüştür ve parti programlarının içinde önemli yer edinmiş olan sosyal politika maddelerinin de hiç incelenmemiş olduğu görülmüştür. Türkiye’de siyasetin sosyal politikaların belirleyicisi olmasına rağmen siyasi parti programlarının sosyal politikalar açısından incelenmemiş olması bir eksikliktir ve bu çalışma ile literatürdeki eksiklik giderilmeye çalışılacaktır.

Günümüzde sosyal politikaların kişinin doğumundan ölümüne kadar geçen sürede hayatında önemli yer edindiği bilinmektedir. Hayatımızda bu kadar önemli yer edinen sosyal politikaları siyasetin belirlediği gerçeği düşünüldüğünde siyasi partilerin konu ile alakalı bakış açıları ve sosyal politikaların geleceğini nasıl şekillendireceğinin incelenmesi bu çalışmayı değerli kılmaktadır.

2002 ve sonraki dönemde iktidar ve ana muhalefet partilerinin parti programı incelendiğinde günümüze kadar gerçekleştirilmiş olan çok fazla sosyal politika görülmektedir. Akademik alanda, gerçekleştirilmiş bu politikaların hangi temele dayandığı, üretilen politikalarda klientalizme düştüğü, politikaların popilist yaklaşımlarla yapıldığı, siyasi partilerin oy çıkarıcılığını ön planda tuttuğu gibi çeşitli konularda kafa karışıklığı olduğu görülmüştür. Bu kafa karışıklığının giderilmesi için belirtilen dönem içinde gerçekleştirilen sosyal politikaların hangi yaklaşımla yapıldığı ve sosyal yardım uygulamalarının klientalist bir yaklaşım içerip içermediği ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Bu yönüyle yapılacak olan bu çalışma akademik alandaki tartışmaların değerlendirilmesi ve kafa karışıklığının giderilmesi açısından önem taşımaktadır.

3.4 Bulgular

Bu kısımda araştırmamızın analiz programından çıkan frekans tabloları verilerek Ak Parti ve CHP, parti programlarının detaylı incelemelerinde bulunulacaktır.

3.4.1 Siyasi Parti Programları Frekans Analizleri

Araştırmamızın sonuçlanması için temel oluşturan parti programlarından Ak parti ve CHP, parti programlarının sözcük frekans analizi aşağıda verilmiştir. Bu frekans analizi yapılırken Maxqda programının sözcük frekans analizi kullanılarak hazırlanmıştır. Programın sunmuş olduğu frekans analizi, incelemiş olduğumuz sosyal politikalar konusunda anlamsız ifade içeren kelimeler çıkarılarak sosyal politika ile ilişkili olan kelimeler tabloda gösterilmiştir. Tablo oluşturulurken parti programları içerisinde en az 5 kere tekrar edilmiş olan kelimeler ve daha fazla tekrar eden kelimeler tabloya eklenmiştir. Tabloların en üstünde yazılmış olan frekans başlığı sözcüğün kaç kez tekrarlandığını, derece başlığı ise en fazla tekrarlanan kaçıncı kelime olduğunu göstermektedir. Bahsedilmiş olunan bu hususlar esas alınarak aşağıdaki tablolar oluşturulmuştur.

	Sözcük	Frekans	Derece		Sözcük	Frekans	Derece
1	Sosyal	51	1	41	Politikalar	7	63
2	Eğitim	39	2	42	Toplumsal	7	63
3	Sağlık	35	3	43	Toplumun	7	63
4	Özel	32	4	44	Yasal	7	63
5	Parti	26	5	45	Bilgi	6	77
6	Programı	26	5	46	Eğitimi	6	77
7	Çevre	19	7	47	Kuruluşları	6	77
8	Düzenlemeler	19	7	48	Merkezi	6	77
9	Partimiz	19	7	49	Meslek	6	77
10	Teşvik	19	7	50	Nitelikli	6	77
11	Yerel	19	7	51	Öğrencilerin	6	77
12	Aile	17	12	52	Öğretim	6	77
13	Bilim	14	15	53	Şehir	6	77
14	Çalışma	14	15	54	Acil	5	107
15	Sivil	14	15	55	Bilimsel	5	107
16	Toplum	14	15	56	Birliği	5	107
17	Trafik	14	15	57	Çocuk	5	107
18	Yönelik	14	15	58	Çocukların	5	107
19	Güvenlik	13	21	59	Çocuklarının	5	107
20	Hizmet	11	27	60	Dil	5	107
21	Devlet	10	31	61	Gençler	5	107
22	Ekonomik	10	31	62	İşçi	5	107
23	Kültürel	10	31	63	Konut	5	107
24	Spor	10	31	64	Önlemler	5	107
25	Teknoloji	10	31	65	Özürlülerin	5	107
26	İş	9	44	66	Politikalarının	5	107
27	Kültür	9	44	67	Projeler	5	107
28	Gençlerin	8	48	68	Sektör	5	107
29	İşbirliği	8	48	69	Yabancı	5	107
30	Kamu	8	48				
31	Sağlıklı	8	48				
32	Tedbirler	8	48				
33	Uluslararası	8	48				
34	Uygun	8	48				
35	Yönetimler	8	48				
36	Yurt	8	48				
37	Araştırma	7	63				
38	Medya	7	63				
39	Okul	7	63				
40	Örgütleri	7	63				

Tablo 1: Ak Parti 2002 yılı parti programı frekans dağılımı.

	Sözcük	Frekans	Derece		Sözcük	Frekans	Derece
1	Chp	138	1	40	Ücretsiz	8	104
2	Eğitim	79	2	41	Çalışan	7	128
3	Sağlık	65	3	42	Gençliğin	7	128
4	Sosyal	64	4	43	Grev	7	128
5	Özel	33	5	44	Sağlığı	7	128
6	Çağdaş	25	13	45	Demokratik	6	149
7	Sağlıklı	21	16	46	Denetimi	6	149
8	Ulusal	21	16	47	Eğitime	6	149
9	Çalışma	19	20	48	Emekli	6	149
10	Güvenlik	19	20	49	Evrensel	6	149
11	Kentsel	19	20	50	Nüfus	6	149
12	Çevre	18	24	51	Okullar	6	149
13	Kırsal	16	27	52	Reform	6	149
14	Kültür	16	27	53	Sendikal	6	149
15	Yerel	15	30	54	Sözleşme	6	149
16	Devlet	14	36	55	Üniversite	6	149
17	Kamu	14	36	56	Bilimsel	5	195
18	Kentleşme	13	40	57	Diş	5	195
19	Kültürel	13	40	58	Gönüllü	5	195
20	Planlama	13	40	59	Güvenlik	5	195
21	Sigorta	13	40	60	Hekim	5	195
22	Toplumsal	13	40	61	Kentlerde	5	195
23	İş	12	50	62	Konutların	5	195
24	Aile	11	62	63	Maddi	5	195
25	İnsan	11	62	64	Politikalar	5	195
26	Yasal	11	62	65	Refah	5	195
27	Yaşam	11	62	66	Tarım	5	195
28	Bölgesel	10	71	67	Teknik	5	195
29	Çocuk	10	71	68	Üniversiteler	5	195
30	Eğitimi	10	71	69	Yaygın	5	195
31	Din	9	87	70	Yeşil	5	195
32	Eğitimde	9	87				
33	Öğretmen	9	87				
34	Türkiye	9	87				
35	Yönetim	9	87				
36	Muhtaç	8	104				
37	Okul	8	104				
38	Özgürce	8	104				
39	Sanat	8	104				

Tablo 2: CHP 2004 yılı parti programı frekans dağılımı.

	Sözcük	Frekans	Derece		Sözcük	Frekans	Derece
1	Eğitim	108	1	36	Mücadele	16	58
2	Sağlık	97	2	37	Yaşam	16	58
3	Sosyal	93	3	38	Çalışma	15	70
4	Özel	46	6	39	Engellilere	15	70
5	Spor	41	7	40	Sağlıklı	15	70
6	Çevre	39	8	41	Evrensel	14	78
7	Devlet	37	9	42	Genel	14	78
8	Gerekli	37	9	43	Kırsal	14	78
9	Çağdaş	31	14	44	Okul	14	78
10	Ulusal	31	14	45	Sigorta	14	78
11	İstihdam	30	17	46	Teşvik	14	78
12	Güvenlik	29	18	47	Çocuk	13	91
13	Temel	29	18	48	Demokratik	13	91
14	Meslek	28	21	49	Engelli	13	91
15	Aile	26	23	50	Koruyucu	13	91
16	Destek	26	23	51	Mesleki	13	91
17	Yerel	25	26	52	Türk	13	91
18	İnsan	23	29	53	Verimli	13	91
19	Yeni	23	29	54	İhtiyaç	12	103
20	Kültür	22	32	55	Koruma	12	103
21	Eğitimi	21	35	56	Milli	12	103
22	Toplum	21	35	57	Sivil	12	103
23	Ekonomik	20	38	58	Türkiye	12	103
24	Kamu	20	38	59	Altyapı	11	119
25	Refah	20	38	60	Asgari	11	119
26	Ülke	19	41	61	Bilimsel	11	119
27	Araştırma	18	44	62	Bölge	11	119
28	Sanat	18	44	63	Çalışan	11	119
29	Gelir	17	50	64	Doğu	11	119
30	Sigortası	17	50	65	İşbirliği	11	119
31	Bölgesel	16	58	66	Tarım	11	119
32	Chp	16	58	67	Toplumsal	11	119
33	Gençlik	16	58	68	Yoksullukla	11	119
34	Kalkınma	16	58	69	Yurt	11	119
35	Kültürel	16	58	70	Bilgi	10	135

Tablo 3: CHP 2008 yılı parti programı frekans dağılımı.

	Sözcük	Frekans	Derece		Sözcük	Frekans	Derece
71	Çevresel	10	135	106	Türkiye'nin	8	177
72	Devletin	10	135	107	Uluslararası	8	177
73	Genç	10	135	108	Uyum	8	177
74	Gençlere	10	135	109	Vatandaşlık	8	177
75	İşsizlik	10	135	110	Anadolu	7	215
76	Laik	10	135	111	Cumhuriyet	7	215
77	Projesi	10	135	112	Din	7	215
78	Su	10	135	113	Doğal	7	215
79	Toplumun	10	135	114	Eğitime	7	215
80	Üniversiteler	10	135	115	Engelliler	7	215
81	Avrupa	9	150	116	Gönüllü	7	215
82	Eğitimin	9	150	117	Hak	7	215
83	Güneydoğu	9	150	118	İnsan	7	215
84	İş	9	150	119	İşgücü	7	215
85	Planlama	9	150	120	Kaynak	7	215
86	Sanayi	9	150	121	Lise	7	215
87	Sürdürülebilir	9	150	122	Öğretim	7	215
88	Üniversite	9	150	123	Öğretmen	7	215
89	Üretken	9	150	124	Personeli	7	215
90	Yasal	9	150	125	Sağlık	7	215
91	Yıllık	9	150	126	Saygılı	7	215
92	Zorunlu	9	150	127	Tarih	7	215
93	Akademik	8	177	128	Teknolojik	7	215
94	Dil	8	177	129	Toprak	7	215
95	Eğitim	8	177	130	Türkiye'de	7	215
96	Engellilerin	8	177	131	Yatırım	7	215
97	Hekimliği	8	177	132	Yoksul	7	215
98	İş	8	177	133	Yurttaş	7	215
99	İşsizlik	8	177	134	Ab	6	271
100	Kalkınmada	8	177	135	Ailelere	6	271
101	Katkı	8	177	136	Chp'nin	6	271
102	Kurum	8	177	137	Çıraklık	6	271
103	Nitelikli	8	177	138	Değerlendirme	6	271
104	Tarihi	8	177	139	Ders	6	271
105	Teknik	8	177	140	Gap	6	271

Tablo 3: (devam) CHP 2008 yılı parti programı frekans dağılımı.

	Sözcük	Frekans	Derece		Sözcük	Frekans	Derece
141	Gelecek	6	271	176	Çocukların	5	347
142	Gelişme	6	271	177	Danışma	5	347
143	Gençlerimiz	6	271	178	Dul	5	347
144	Gençliğin	6	271	179	Emekli	5	347
145	Görev	6	271	180	Gençler	5	347
146	Güçlü	6	271	181	Gençlerin	5	347
147	Haklarına	6	271	182	Güvenli	5	347
148	Hayvan	6	271	183	Halk	5	347
149	İdari	6	271	184	Kent	5	347
150	Kurumlarının	6	271	185	Kimstesiz	5	347
151	Okuma	6	271	186	Kursları	5	347
152	Ortamı	6	271	187	Kurulu	5	347
153	Ödeme	6	271	188	Kurumlar	5	347
154	Öğrenciler	6	271	189	Kurumsal	5	347
155	Özendirici	6	271	190	Lisans	5	347
156	Planı	6	271	191	Modeli	5	347
157	Planlaması	6	271	192	Örgütlerinin	5	347
158	Politikaları	6	271	193	Özerk	5	347
159	Prim	6	271	194	Özgür	5	347
160	Programları	6	271	195	Özlük	5	347
161	Proje	6	271	196	Reformu	5	347
162	Sıfır	6	271	197	Sektör	5	347
163	Sinema	6	271	198	Siyasi	5	347
164	Teknoloji	6	271	199	Stratejisi	5	347
165	Ülkeleri	6	271	200	Ücret	5	347
166	Yapı	6	271	201	Üretim	5	347
167	Yaratıcı	6	271	202	Yabancı	5	347
168	Yardım	6	271	203	Yönetim	5	347
169	Yetenek	6	271	204	Yörelerde	5	347
170	Açlık	5	347	205	Zenginliklerimizin	5	347
171	Amatör	5	347				
172	Bireyler	5	347				
173	Büyüme	5	347				
174	Çevrenin	5	347				
175	Çevreyi	5	347				

Tablo 3: (devam) CHP 2008 yılı parti programı frekans dağılımı.

Parti programlarında en sık kullanılan kelimelerin başında sosyal, eğitim, sağlık... gibi kelimeler en başta çıkmıştır. Bu kelimelerin sıklığı partilerin sosyal politikalar içerisinde en fazla önem vermiş olduğu politikalarını belirlediğini görmüş oluyoruz. Sıklık esasına göre sıralanmış olan kelimelerin içerik analizlerinde de Ak partinin, parti programına almış olduğu politikaları ve uygulamaları da bu bölümde verilecek olup CHP parti programı ile kıyaslanarak incelemelerde bulunulacaktır.

Öncelikli olarak parti programlarının ilk 3 kelimelerinin sosyal, eğitim ve sağlık oluşu iki parti içinde ortak olduğu görülmüştür. Sosyal kelimesinin, incelemiş olduğumuz parti programlarının sosyal politika kısmı olduğu için üst sırada olması anlamlıdır. Diğer en sık kelime olan eğitim ve sağlık sözcükleri ülkenin sosyal politikaları açısından ihtiyacın en fazla olduğu ve partilerin en fazla eğitim ve sağlık alanında politikalar ürettiğinin göstergesi durumundadır. Parti programlarında en sık kullanılmış olan bu kelimeler için başlıklar açarak parti programlarında nasıl değişiklikler yapmak istediklerini inceleyelim. Bu inceleme sonucunda Ak Parti ve CHP'nin politikalarındaki benzerlik ve farklılıklarını aynı zamanda ülkenin sosyal politikalarına etkilerini incelemiş olalım. Bu incelemede göz önünde bulundurulması gereken önemli bir hususun parti programlarının çıkarılmış olduğu tarihler olduğu görülmektedir. Ak Parti, parti programının 2002 yılında çıkarılmış olması ve CHP, parti programının 2004 yılında çıkarılmış olması, birbirlerini etkileme açısından CHP'nin Ak Parti politikaları üzerine etki edip etmediği incelenemeyecektir ancak; hükümet programları ile başka bir başlık altında bu etki incelemesi yapılacaktır. Bundan dolayı burada yapacağımız inceleme partilerin Türkiye'deki sosyal politikaların belirlenmesi noktasında neler vaad ettiklerini ve nasıl planladıklarının birbirleri ile olan benzerlik ya da farklılıkları incelenecektir.

Ak parti, parti programı ve CHP parti programlarına genel hatlarıyla bakıldığında Ak Parti ve CHP'nin en sık kullanılan kelimelerinde örtüşme görülmektedir, ayrıca CHP'nin 2004 ve 2008 yıllarında çıkarmış olduğu iki parti programının bulunması ve buradaki sıklık analizlerinde de önemli derecede kelimelerin kullanımı ortaklık göstermektedir. Genel anlamda incelendiğinde Ak Parti'nin 2002'de çıkarmış olduğu parti programı ile CHP'nin 2004'de çıkarmış olduğu parti programlarında hedeflerin daha belirgin olduğu ve daha çok halka vaad ettiklerini göstermek üzere hazırlandığı görülmüştür. Ancak; CHP'nin 2008 yılında çıkarmış olduğu parti programında hedefler anlatılmış olsa da kullanılmış olan dilde halka hedefler anlatılmasının yanında göndermeler bulunan seçim konuşması şeklinde yazılmış bir program hazırlanmıştır. Bu program içerisinde hükümet uygulamalarına göndermeler ve sloganlar barındırmaktadır. Ak partinin 2002 de çıkardığı ve CHP'nin de 2004'de çıkardığı programlarda yazılanlar daha öz ve kısa iken CHP'nin 2008'de çıkardığı program daha uzun ve hedeflerin içeriğine ilişkin daha çok açıklama

barındırmaktadır. Genel anlamda parti programları ile alakalı bu izlenimlerimizi verdikten sonra ayrıntılı şekilde konuları ele almaya çalışalım.

3.4.1.1. 2002 Ak parti, parti programındaki sosyal politikalara yönelik analizler

Siyasi parti programlarının analizleri sonucu oluşan tablolarda Ak Parti'nin sosyal politikalarına ilişkin en sık tekrar eden kavramlarının eğitim ve sağlık olduğu görülmüştür. En sık tekrarlanan kavramlarının siyasi parti programlarında daha detaylı incelenmesi gereği ortaya çıkmıştır bu yüzden eğitim politikaları ile başlayarak sonrasında da sağlık politikaları ayrıntılı olarak incelenecektir.

Ak parti, parti programında eğitimi, her alandaki kalkınmanın en önemli unsuru olarak tanımlamıştır.

- Türkiye'deki okul öncesi eğitimi kamu ve özel sektörle yaygınlaştırmak.

Bu madde için 2002 yılından bu yana hem kurum sayısında hem de okul öncesi eğitim gören öğrenci sayısı arttığı gözlenmiştir. (Derman, Taner M. 2010:565)

- Zorunlu eğitim süresinin alt yapı çalışmaları tamamlanarak uzatılmak istenmiştir.

Eğitimde uygulamaya geçilen yeni 4+4+4 sistemi ile zorunlu eğitim 12 yıla çıkarılmıştır.

- Üniversiteye giriş sınavlarında tüm lise ve dengi okul mezunlarına fırsat eşitliği tanınması.

Üniversite sınavındaki puan hesaplama değişikliği ile 2011 yılında tüm lise ve dengi okullardan mezun olan öğrencilerin puanları eşit sayılarak fırsat eşitliği sağlanmıştır.

- Temel eğitimin kamu tarafından ücretsiz sunulması ve kamu okullarının eğitim kalitelerinin artırılması için teknolojik iyileştirmeler yapılması hedeflenmiştir.

Bu hedef doğrultusunda Milli Eğitim Bakanlığına bağlı fatih projesi uygulanmış ve bu proje kapsamında okulların teknolojik yönden desteklenerek akıllı tahta sistemlerine geçilmesi daha teknolojik ve modern ders materyallerine geçiş sağlanmıştır.

- Temel eğitimin beşinci sınıftan itibaren seçmeli dersler konularak öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre genel ya da mesleki eğitimi yönlendirilmesinin sağlanması hedeflenmiştir.

Bu hedef doğrultusunda henüz somut bir uygulama görülmemiştir.

- Özel sektörün eğitim yatırımlarında bulunmasını sağlamak amacıyla yeni düzenlemeler yapılması amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda eğitime yüzde yüz kampanyası yürütülmüş ve özel sektörden gelen eğitim yatırımları vergilendirmelerden düşülmüştür.

- Mesleki okullarının öneminin artırılması amaçlanmış ve bu doğrultuda sanayi ve ticaret odaları ve işadamlarının kurmuş olduğu sivil toplum örgütleri ile birlikte iş dünyasının ihtiyaçları belirlenerek günün ihtiyaçlarına uygun mesleki eğitimin verilmesi hedeflenmiştir.

Mesleki eğitime yönelik olarak sanayi kuruluşlarının ya da özel firmaların teknik liseler ile iş birliği sağlanarak yeni ihtiyaçlara yönelik mesleki eğitime yönlendirmeler yapılmaktadır.

- Maddi durumu iyi olmayan öğrenciler için fırsat eşitliği sunulması için destek sunulması amaçlanmaktadır.

Maddi durumu iyi olmayan öğrenciler için çeşitli ayni ve nakdi yardımlar faaliyete geçirilmiştir.

- Kamu üniversitesinde okuyan öğrenciler için okul masraflarını karşılayacak aynı zamanda ihtiyaçlarını belli düzeyde karşılayabilecek bir kredi sisteminin geliştirilmesi, yoksul öğrenciler içinde yardımların belirlenmesi amaçlanmıştır.

2004 yılında yüksek öğretim öğrencilerine burs vermeye başlanmıştır.

- Ara eleman ihtiyacını karşılamak için kurulan meslek yüksek okulları belirli bir program dahilinde bu kurumların nitelikli ara elemanı yetiştirmesi sağlanacaktır.

Bu hedef doğrultusunda somut olarak değişiklik mevcut değildir. meslek yüksek okullarında ihtiyaç olan bölümlerin yeni programlar olarak açıldığı ve eski programların kapandığı görülmektedir.

- Üniversitelere yerel yönetimler, odalar ve işadamları ile şirket kurabilmeleri ve ortak projeler yapmaları fırsatı yaratılacak, yerel yönetimler ve özel sektörün üniversitelerle ilişkilerinin geliştirilmesini sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.

Bu amaç kapsamında üniversite-sanayi işbirlikleri oluşturulmuş, özel sektör ve üniversiteler ile protokoller imzalanmış ve iş birlikleri ürün geliştirmede, personel yetiştirmede ve çeşitli alanlarda işbirlikleri devam etmektedir.

- Türkiye'de yüksek öğretim, nicelik açısından büyük bir ilerleme kaydetmiş, ancak nitelik bakımından aynı başarı gösterilememiştir. Yüksek öğretimde köklü bir reforma ihtiyaç vardır. YÖK, üniversiteler arasında koordinasyon sağlayan, standart belirleyici bir yapıya kavuşturulacak, üniversiteler idari ve akademik özerkliğe sahip, öğretim elemanları ve öğrenciler üzerinde baskı, dayatma ve antidemokratik uygulamaların bulunmadığı, bilimsel bilginin üretildiği, araştırma ve öğretim faaliyetlerinin esas olduğu kurumlar haline getirilecektir.
- Eğitim yapılarının mimari ve estetik açıdan zenginlik kazanması için tek tip modeller değil çeşitli mimari yapılar şeklinde yapılacaktır.

Günümüzde gerek üniversitelerin mimari yapıları olsun gerek Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda olsun, mimari yapı çeşitlenmiş ve tek tip mimari yapı özelliği terk edilmiştir.

- Okul Aile Birlikleri'nin ve rehberlik sisteminin, sosyal bilimcilerin hazırlayacağı projelerle desteklenmesi ve güçlendirilmesi sağlanacaktır.
- Yabancı dil bilmenin ve öğrenciler tarafından öğrenilmesinin önemi üzerinde durulmuş ve yabancı dil öğretimini teşvik eden yapılanma hedeflenmiştir, bunun yanında Türkçe'nin bilim dili olarak kullanımının özendirilmesi de hedeflenmektedir.

Yabancı dil öğrenimi ile alakalı okullarda yabancı dil derslerinin daha erken sınıflarda zorunlu olarak verilmeye başlaması uygulamasına geçilmiştir. Türkçe'nin yaygınlaşması içinde sivil toplum örgütlerinin önderliğinde faaliyetler yürütülmektedir. Türkçe'nin öğreniminin artırılması için önderlik eden sivil toplum örgütü olarak Yunus Emre Enstitüsü örnek gösterilebilir.

- Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın ve çocuklarının ortamlarına uygun eğitim görmeleri sağlanacaktır.

Yurt dışında yaşayan vatandaşlar için bu hedef doğrultusunda Kültür ve Turizm bakanlığı bünyesinde "6 Nisan 2010 tarihinde kurulan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı kurulmuştur, yurtdışındaki vatandaşlarımız, kardeş topluluklarımız ile Türkiye'de öğrenim gören uluslararası burslu öğrencilerimize yönelik çalışmaları koordine etme, bu alanlarda verilen hizmetleri ve yapılan faaliyetleri geliştirme görevini üstlenmiştir" (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, 2010).

- Laiklik ilkesinin gereği olarak vatandaşlarımızın dinlerini öğrenmeleri için her türlü kolaylık sağlanacaktır, ilk ve orta öğretimde din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin dışında, velilerin rızasına bağlı olarak seçmeli din derslerinin verilmesi temin edilecektir.

Milli Eğitim Bakanlığı müfredat düzenlemeleri ile öğrencilerin seçmeli ders seçmesi sağlanarak bu hedef doğrultusunda adım atılmıştır.

- Gelişen teknolojiler bireylere internet ortamında öğretim yapma olanakları sunmaktadır. Üniversitelerin bu tip uygulamaları teşvik edilecek, öğrencilerin internet ortamında yapılan öğretimden yararlanmalarını sağlayıcı düzenlemeler yapılacaktır.

Öğrencilerin uzaktan eğitim alabilmesine dair 2020 yılından önce üniversitelere %30 düzeyinde derslerin internet ortamında verilmesine izin verilmişti, 2020’de çıkan COVID-19 salgın hastalığından dolayı da bu oran %40’a çıkarılmıştır.

- Vakıf üniversiteleri desteklenecek, bu üniversitelere bütçeden yapılan maddi desteğin esasları yeniden belirlenecektir.
- Engelli öğrencilerin eğitimine özel bir önem verilecek, bu amaçla faaliyet gösteren dernek, vakıf ve sosyal yardım kuruluşlarının faaliyetleri özellikle desteklenecektir.

Ak Parti, parti programında yer vermiş olduğu eğitim maddeleri yukarıda belirtilmiştir. Bu belirtilen maddelerin Ak Parti’nin hükümet olduğu dönem boyunca büyük oranda bu hedeflerini gerçekleştirmiş olduğu belli politikalar ve uygulamaların varlığıyla görülmüştür. Eğitim alanına dair incelemiş olduğumuz bu maddeler sosyal politika açısından siyasi partilerin, parti programlarına koymuş oldukları hedeflerle sosyal politika alanına doğrudan etki ettiğini görmekteyiz.

Ak Parti, parti programı içerisinde kelime sıklık analizinde eğitim birinci sırada çıkmıştır fakat parti programı içerisinde incelendiğinde hedef olarak 22 madde belirlenmiştir, sıklık analizinde ikinci sırada çıkan sağlık alanında ise 24 madde ile en fazla hedefi olan alan olduğu gözlenmiştir. Eğitim politikalarının ardından sağlığa ilişkin politikaları ayrıntılı olarak inceleyelim.

Ak Parti, parti programında sağlık anlayışını sosyal devlet anlayışının vazgeçilmez bir parçası olarak görmektedir. Bu kapsamda sosyal güvenlik alanını tüm halkı kapsayacak şekilde yeniden düzenleyeceğini vaat etmiştir. Devletin, tüm vatandaşlara temel sağlık hizmetini sunmayı hedeflemiştir ve bunun için gerekirse özel sektörle işbirliği yapacağını da belirtmiştir. Bu anlayış çerçevesinde aşağıdaki hedefleri parti programına almıştır.

- Koruyucu hekimliğin yaygınlaştırılması teşvik edilecektir. Trafik kazaları, iş kazaları, ihmaller nedeniyle oluşabilecek engellilik hallerinin olmaması için eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları yapılacaktır.

2012 yılında çıkarılmış olan “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu” iş kazalarının önlenmesinde ve işçilerin bilinçlendirilmesi açısından koruyucu hekimlik çalışmalarında somut uygulamaların görülmesini sağlamıştır. İşçilerin iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin mecburi hale getirilmesi, işyeri hekimliği uygulaması ile işçilerin sağlık kontrollerinin takibi gibi koruyucu hekimlik uygulamaları faaliyete geçmiştir.

- Koruyucu ve tedavi edici hizmetler başta olmak üzere, sağlık hizmetleri alanı, gönüllü kuruluşlara ve özel sektöre açıktır.

Sağlık alanında koruyucu ve tedavi edici faaliyetleri bulunan gönüllü kuruluşlar ile devletin beraber çalışabileceği bu hedefle ortaya koyulmuştur. Bu kapsamda faaliyet gösteren Yeşilay, Kızılay, LÖSEV gibi gönüllü kuruluşlarda koruyucu ve tedavi edici hizmetleri yürütmektedirler.

- Anne ve çocuk ölümlerinin azaltılması ve aynı zamanda anne ve çocuk sağlığına özel bir önem verilmesi amaçlanmıştır.

Çocuk ölüm istatistikleri 2009 yılından itibaren TÜİK verilerinde görünmektedir. Bu istatistiklere göre bakıldığında 2009 yılından beri anne ve çocuk ölüm oranlarında azalma görülmektedir.

- Aile planlamasının gerçekleştirilmesi için bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmalarına önem verilecektir.
- “Aile hekimliği sistemi uygulamaya konulacaktır. Aile hekiminin muayenehanesi, fiziki koşulları ve uygulama standartları Sağlık Bakanlığı'nca belirlenecektir. Bu muayenehanelerin kurulması için devlet ucuz krediler verecektir. Böylece birinci basamak sağlık hizmetleri güvenli ve kaliteli olarak halka sunulacaktır. Sevk zinciri sağlıklı hale getirilecek, ihtisas hastanelerindeki anlamsız yığılmalar önlenecektir”.

Aile hekimliği uygulaması 2004 yılında çalışmaları başlamış ve 2005 yılında pilot ile olarak seçilen Düzce’de faaliyete başlamıştır. Takip eden yıllarda çıkarılan yönetmelik ve düzenlemelerle beraber 2010 yılından itibaren 81 ilimizde aktif olarak uygulanmaya başlamış ve birinci basamak sağlık hizmetleri aile hekimliği uygulaması ile devam ettirilmiştir (Sağlık bakanlığı, 2017).

- “Sağlık sektörü Sağlık Bakanlığı tarafından tek merkezden koordine edilecektir Bakanlık sadece organizasyon, koordinasyon, yol gösterici, denetleyici, takip edici, politika üretici bir rol üstlenecektir Böylece sağlık hizmetlerinin tek merkezden yönlendirilmesi sağlanacak, çok başlılık ve düzensizlik önlenecektir Ülke adına kısa, orta ve uzun dönem sağlık politikaları daha gerçekçi olarak belirlenecek, yönetim ve uygulamalar daha ekonomik olacaktır.”

Günümüzde sağlık sektörü ile alakalı organizasyonlar Sağlık Bakanlığı tarafından koordine edilmektedir. Tek merkezden yönetim hedefi sağlanmıştır.

- “Sağlık Bakanlığı'nca yeni sağlık sisteminin uygulamaya konulmasıyla tüm yerel yönetimler de buna entegre olacak ve süratle kendi ihtiyaçlarını belirleyerek planlamalar yapacaklardır. Yerel yönetimler kendi sınır ve sorumluluklarında bulunan alanların sağlık profillerini de dikkate alarak kısa, orta ve uzun vadeli yatırım programlarını belirleyecektir. Bu çalışmaların koordinasyonu Sağlık Bakanlığı'nca yerine getirilecektir.”

Yerel yönetimlerle sağlık hizmetleri ile alakalı hedeflenmiş olan bir program gözlenmemiştir. Yerel yönetimlerin sağlık alanı ile doğrudan değil ancak sosyal hizmet sunumunda rol almasıyla faaliyetleri gözlenmiştir.

- “Metropollerde acil servis üniteleri kurulacaktır. Bugün sağlık alanında metropollerde yaşanan en önemli problemlerden biri de acil servis ihtiyacının tam olarak karşılanamayışıdır Acil servis birimlerinin yetersizliği nedeniyle vatandaşların hastane kapılarından çevrilmesi önlenecektir.”

Acil servis hizmetleri için yeni bir ünite kurulmamıştır ancak; hastanelerin kapasitelerinin artırılması ile beraber acil sevişlerinde kapasiteleri artırılmış ve bu sayede ihtiyaca cevap verebilir hale getirilmiştir.

- “Uygulamada kolaylık arz etmesi ve verdikleri hizmetin daha ekonomik olması nedeniyle ihtisas hastaneleri kurulacaktır Böylece daha ucuz ve daha spesifik sağlık hizmeti verilecek ve uzman hekimler yetişecektir.”
- “Sağlıkta eğitim kalitesinin artırılması için gerekli tedbirler alınacak ve eğitimin planlanması dünya standartlarına göre yapılacaktır. Hemşirelik okulu, hemşirelik yüksek okulu ve sağlık teknisyenliği okulları, vakıflar ve özel sektör tarafından açılabilir. Devlet bu eğitim hizmetini veren kuruluşları teşvik edecek ve destekleyecektir.”

Devlet üniversitelerindeki sağlık alanıyla alakalı çeşitli bölümlerin açılması ve aynı zamanda kontenjan artırılması bu hedef doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Lise dengi okullarda sağlık meslek liselerinin sayısı artırılmış ve sağlık alanında ihtiyaç duyulan personelin temini sağlanmaya çalışılmıştır. Kamu kapasitelerinin

arttırılmasının yanında özel kurumlarda da sağlık liseleri ve vakıf üniversitelerinde de sağlık hizmetlerinin yaygınlaştığı görülmektedir.

- “Sağlık çalışanlarının hakları yeniden düzenlenecek, uluslararası standartlara uygun hale getirilecek ve bu sektördeki ücret politikası yeniden ele alınacaktır.”

Sağlık çalışanları için yıllar içinde çeşitli düzenlemeler yapılmış ve halen sağlık çalışanlarının ücret politikaları hakkında çalışmalar devam etmektedir.

- “Hasta haklarını koruyan hukuki düzenlemeler yapılacak, Hasta Hakları Tüzüğü dünya standartlarına göre yeniden ele alınacaktır. Vatandaşlar, sağlık birimlerinin kontrolünde görev üstlenecektir.”
- “Sağlık hizmetlerinde rekabetin kuralları belirlenecek ve bunlarla ilgili yasal düzenlemeler yapılacaktır. Kalite rekabeti teşvik edilecek, sağlık sektöründe ISO kalite standardı çalışmalarına tüm yurt genelinde başlanacaktır.”
- “Sağlık sektöründe, bilgi işlem merkezli tek kontrol sistemine geçiş sağlanacaktır. Bu sayede sağlıkta maliyetler düşecek, verimlilik ve kalite artacaktır. Her vatandaşa verilecek bir sağlık numarası ile sağlık sorunları hızlı ve güvenilir şekilde tüm birimlerden takip ve koordine edilebilecek ve ayrıca her vatandaşın bağlı bulunduğu sağlık merkezinde bir dosyası bulunacak, nerede tedavi olursa olsun, bütün bilgiler bu dosyada toplanacaktır.”

Günümüzde sağlık hizmetleri açısından bilgi işlem merkezli e-nabız sistemine geçiş yapılmıştır. Her hastanın T.C kimlik numarası ile almış olduğu sağlık hizmetleri, tanı konulmuş hastalıkları, kullanmış olduğu ilaçlar gibi kişinin sağlığı ile alakalı tüm bilgiler tek sistemde toplanmış ve gittiği doktorunda bu bilgileri görme durumu vardır. E-nabız sistemi ile hedeflenmiş olan bu uygulamanın hayata geçmiş olduğu görülmektedir.

- “Küçük yerleşim birimlerinde doktoru, sağlık personeli ve tıbbi donanımı bulunmayan birçok hastane binası inşa edilmiştir. Popülist politikalarla her geçen gün yenilen talep edilen bu yatırımlar yerme, merkezlerde daha iyi donatılmış hastaneler yapmak, bunları merkezi tıp birimleri haline getirmek hem akılcı hem ekonomiktir. Söz konusu merkezler ile küçük yerleşim birimleri arasında hasta taşıyacak helikopter dahil, ciddi bir ambulans filosu oluşturmak Partimizin hedefleri arasındadır.”

Sağlık Bakanlığının bünyesinde bulunan ambulanslarla alakalı yıllara göre 2002 yılından bu yana ciddi kapasite artışı gözlenmiştir. Sağlık Bakanlığı bünyesinde deniz, hava ve kara olmak üzere üç ulaşım şeklinde de ambulans bulunmaktadır. 2008 yılında Sağlık bakanlığı bünyesine alınan helikopter ambulans hizmeti ilk başta

büyükşehirlerde faaliyet gösterecek şekilde sayısı azken ilerleyen yıllarda geniş bölgeye yayılmış hizmet ağı ve sayısı arttırılmıştır. 2012 yılından itibaren de helikopter ambulansın yanında jet ambulanslar da Sağlık Bakanlığı bünyesine katılmıştır. Bakanlık verilerine göre 2002 yılında 2963 olan ambulans sayısı 2017 yılı itibariyle 5760 sayısına ulaşmıştır (Sağlık Bakanlığı, 2018). Hastane yapıları içinde ülke genelinde kapasiteleri büyük bölgesel amaçlı şehir hastaneleri kurulmaya başlamış ve halen yapımları devam etmektedir.

- “Tıbbi alandaki bilimsel araştırmalar için özel destek fonları oluşturulacaktır”
- “Medyadaki sağlık haberleri kontrol edilecek ve sağlık ile ilgili yayınlar desteklenecektir.”
- “Yurt dışında çalışan sağlık personelinin Türkiye'ye dönerek hizmet etmelerini sağlamak amacıyla cezbedici tedbirler alınacak, her alanda olduğu gibi bu alanda da beyin göçünün tersine işlemesinin imkanları araştırılacaktır.”
- “Tabip Odaları ve Diş Hekimleri Odaları güçlendirilecek, sağlık alanında hizmet verecek yeni sivil örgütlerin kurulması desteklenecektir.”
- “İlaç ve tıbbi ekipman sanayii desteklenecek, sağlık yatırımlarına yapılan teşvikler yeniden düzenlenecektir.”
- “Adlı Tıp Kurumunun zerk ve bilimsel çalışması sağlanacaktır. Bu alanda tüm teknolojik yenilikler yurdumuza getirilecektir.”
- “Hastanelerimizin lke genelinde tam kapasite ile çalıştırılması sağlanacaktır.”
- “Tüm vatandaşlarımızı kapsayacak etkin bir genel sağlık sigortası sistemine geçilecektir.”

Sosyal güvenlik sisteminin değiştirilmesi ile beraber tüm vatandaşlar sosyal güvenlik sistemi çatısı altına alınmıştır. Sağlık sigortası sistemi de bu kapsamda tüm vatandaşları kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Sağlık alanına ilişkin verilmiş olunan politikaların sağlık alanı ile alakalı çalışanları ilgilendiren düzenlemeler, kurum kapasitelerinin arttırılmasına ilişkin düzenlemeler, hasta hakları hakkında düzenlemeler aynı zamanda sağlık alanındaki sivil toplum örgütlerini de kapsayan geniş bir alanda politikalar üretilmeye çalışıldığı görülmüştür. Vaat edilen bu politikaların çoğunun günümüzde uygulamaya koyulduğu da siyasi parti programlarına giren politikaların ülke politikalarını belirleme noktasında önemini göstermektedir.

3.4.1.2. 2004 CHP, parti programındaki sosyal politikalara yönelik analizler

CHP parti programı incelenirken çalışmamızda esas aldığımız şey hükümet politikalarına ana muhalefet partisinin etkisi olup olmadığının incelenmesi ve ana muhalefet parti programının sosyal politikalara etkisinin nasıl olduğu incelenmeye çalışılacaktır. Bu kapsamda yukarıdaki parti programlarının frekans analiz tablolarında en sık çıkan kavramların detaylı incelenmesi sağlanacaktır. Öncelikli olarak eğitim politikaları daha sonra da sağlığa ilişkin politikalar incelenecektir.

“CHP'nin eğitimde hedefi, Atatürk'ün öngördüğü gibi, "fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür" genç nesil oluşturmaktır.” CHP parti programında eğitimde hedefi yukarıdaki cümlelerle tanımlamıştır. CHP parti programında eğitim başlığının altında kendi kuracağı eğitim sisteminin kazandırmak istediklerini tanımlamaya çalışarak giriş yapmıştır. Bu girişte anlatmış olduğu sağlamış olacakları eğitimin içeriğinin neler kazandıracığına dair olmuştur.

CHP parti programında politika olarak yazılmış maddeler Ak parti, parti programında olduğu gibi net cümleler ile yazılmazken daha çok devlete yüklenen görev ve sorumlulukları da belirterek açıklamalarda bulunulmuştur. Net ifadelerle yazılmamış olduğundan dolayı Ak parti, parti programındaki gibi incelemede değil maddelerin özetlenmesi şeklinde incelemelerde bulunulacaktır.

Öğrenim hakkı ve fırsat eşitliği başlığı altında eğitim alanına dair aşağıdaki maddeler belirtilmiştir.

- Cumhuriyetçi Halk Partisi eğitimi en temel insan hakları arasında görmektedir.
- Sosyal devletin herkese parasız eğitim hizmeti sunmakla yükümlü olduğunu söylemiştir. Hiçbir vatandaşın maddi imkansızlıklardan dolayı eğitimden mahrum kalmayacağı ve fırsat eşitliğinin sağlanacağı ifade edilmiştir.
- Eğitim sektörünün eksikliklerinin kapatılmasına yönelik özel yatırım ve girişimcileri, devletin denetimi altında özendirilecektir bunun yanında varlıklı insanları ve çevrelerini eğitime gönüllü katkıları için yönlendirilecektir.
- Kız çocuklarının okullaşma oranı artması için etkin önlemler alınacaktır denilmiş ve kırsal kesimdeki kız çocuklarının okuması için yatılı ve mesleki eğitim olanaklarının arttırılacağı belirtilmiştir.

- “CHP, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da eğitim hizmetlerindeki eksiklikler, eşitsizlikler ve aksaklıkları giderecek özel projeleri uygulamaya koyacaktır.”
- “CHP, ceza ve ıslah evlerinde genel eğitime ve meslek eğitimine özel önem verecektir; bu kuruluşlardaki eğitimle örgün eğitim arasında bağlantı kuracaktır. Serbest bırakılırken, hükümlülerin gördükleri eğitime göre iş bulmalarına yardımcı olunacaktır.”

CHP'nin öğrenim hakkı ve fırsat eşitliği başlığı için belirtmiş olduğu politikalar bunlardır. Bu politikaların sondaki ceza ve ıslah evleri maddesi hariç diğerlerinin Ak Parti, parti programında da olduğu görülmüştür ve her iki partinin de benzer politikalar üretmiş olduğu gözlenmiştir.

Eğitimde birlik ve reform başlığı altında eğitimin nasıl olacağına dair içeriğe ilişkin belirlemeler yazılmıştır. Eğitimi hayat boyu devam eden bir süreç olarak belirtmektedir.

- CHP, eğitim sistemini temel eğitim, orta öğretim ve yüksek öğretim olarak düzenlemeyi vaat etmiştir.
- Okul programları, bölgesel özellikle dikkate alınarak çerçeve programı niteliğinde hazırlanarak yaparak ve yaşayarak öğrenme ilke ve yöntemlerine ağırlık verileceği belirtilmiştir.
- Eğitimde, devlet tekelindeki tek tip düzenden çoğulcu, rekabetçi, çağdaş düzene geçiş hedeflenmiş, tek ders kitabı uygulamasından vazgeçilerek çok kitap uygulamasına geçileceği belirtilmiştir.
- Eğitim ortamlarında gerekli olduğu durumlarsa çift yönlü taşınmalı eğitim uygulamasına gidileceği belirtilmiştir.
- “CHP, Milli Eğitim Bakanlığı'nı aşırı merkeziyetçi ve müdahaleci yapıdan kurtaracaktır. Milli Eğitim örgütü yeniden yapılanırken, merkezi yönetim güçlendirilecektir. Aşamalı olarak uygulanacak yerinden yönetim reformuna koşut olarak eğitim hizmetlerinin yerel yönetimlerce de yerine getirilmesi sağlanacaktır.”

Bu başlık altında ele alınan politikaların bazıları Ak parti, parti programında yer almış olsa da bazıları farklılık içermektedir. Bu yazılmış olunan politikalar hükümet tarafından farklı şekillerde de olmuş olsa uygulandığı görülmüştür. Örneğin taşınmalı eğitimin bazı bölgelerde gerçekleştiriliyor olması bu politikanın uygulandığını göstermektedir. Bu da ana muhalefet parti programlarında bulunan bazı maddelerin sosyal politikalara etkisinin olduğunu gösterebilir. Eğitim hizmetlerinin yerel yönetimlerce yerine getirilmesi önerisi gibi maddelerde ise hükümet politikalarını etkilemediği görülmektedir.

Okul öncesi eğitim başlığı altında, okul öncesi eğitiminin, çağdaş eğitim anlayışının zorunlu bir kademesi olarak görüldüğü belirtilmiştir. Özellikle çalışan kadınların çocuklarına öncelik verilecektir. Bu konu ile alakalı yerel yönetimlerin ve gönüllü kuruluşların katkısı ile yeterince çocuk yuvası anaokulu açılması sağlanacağı belirtilmiştir.

CHP temel eğitim ve orta öğretim başlığı altında eğitimde gerçekleştireceği reform ile getireceklerinden bahsetmektedir. Temel eğitimin ve orta öğretimin ücretsiz verileceği belirtilmektedir. Temel eğitimin 9 yıl yapılacağı düşünülmektedir. Orta öğrenimin ise çok amaçlı okullar ile yapılacağını söylemektedir. Çok amaçlı okullar, öğrencilerin ilgilerine göre akademik, sosyal, teknik, dini ve mesleki eğitim alanları olarak farklı programlar olacaktır. çok amaçlı okullar normal öğrenimden sonra halk eğitim merkezi olarak da yetişkinlere ve gençlere hizmet vermeye devam edecektir, aynı zamanda bu okullarda yabancı dil öğrenimine önem verilecek ve her gencin iyi derecede yabancı dili öğrenmesinin sağlanacağı belirtilmiştir.

Engellilere özel eğitim başlığı altında engelliler için özel derslikler açılacağı söylenmiştir. Bu dersliklerde özel eğitilmiş uzman ve personelin istihdamına özen gösterilecek, rehberlik ve araştırma merkezi engellilerin eğitimini destekleyerek etkinleştirilmesi sağlanacaktır.

Din eğitimi başlığı altında, çok amaçlı okullar çerçevesine dahil edildiği ve çağdaş, nitelikli din görevlisi yetiştirecek ortamı geliştirecektir. İlahiyat fakülteleri ise başta nu okullara öğretmen olmak üzere, toplumun aydın din adamı ihtiyacını karşılayacak şekilde eğitim ve öğretim yapılacağı belirtilmiştir. “Eğitim sisteminde din eğitiminin sadece "isteğe bağlı" hale getirilmesini, din derslerinin düzenlenmesinde farklı inanç ve duyarlılıkların varlığının da gözetilmesini öngörmektedir.”

Üniversite başlığı altında, verilecek olunan eğitimin içeriğine dair anlatımda bulunulmuştur. Üniversitelerin sanayi işbirliği içinde olacağını, sürekli gelişen ve değişen ihtiyaçlara cevap verecek nitelikli kişiler yetişmesinin sağlanacağı belirtilmiştir. Maddi sorunların eğitimin önünde engel olmaması için talep eden öğrencilere eğitim kredisi sağlanacak, maddi durumu olmayanlara burs sağlanacak ve barınma ihtiyacı için yurt sorunu giderilecektir denilmiştir.

Öğretmen başlığı altında, Öğretmenliğin yeniden saygın bir meslek haline getirileceği ve özlük haklarında düzenlemeler olacağı belirtilmiştir. Eğitim

birimlerinin sürekli yenilenmesi için iş başında ve hizmet içinde eğitimler süreklilik kazanacaktır denilmiştir. Eğitim süreçlerine dair yapılacak olan yenilik ve değişimlerde öğretmen örgütlerinin yapıcı katkılarının sağlanmasına özen gösterileceği belirtilmiştir. Öğretmenlerin sendikalaşa ve grevli toplu sözleşme haklarına kavuşacağını belirtmiş bunun yanında görevlerini aksatmamak kaydıyla siyasi partilerde yer alabilmeleri için gerekli düzenlemeleri yapacağı belirtilmiştir.

Eğitim alanına dair belirtilmiş olunan politikalar yukarıdaki gibidir. Eğitim başlığı altında incelenen bu politikaların geneli Ak Parti, parti programında da yer almıştır ve bunun yanında bazı politikalar da benzerlik taşımaktadır. Bu benzerlikler bize ülkenin sorunlarına karşı uygulanacak olunan politikaların siyasi partileri yönlendirdiğini göstermektedir. Sorunlara karşı üretilmiş olunan politikalar ana muhalefet parti programının bazı noktalarda hükümet partisine etkisinin olduğunu göstermiş olsa da incelemiş olduğumuz parti programı hükümetteki partinin programında sonra çıkmış olduğu için kesin olarak ana muhalefet parti programının etki etmiş olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak yukarıda bahsedilen bazı maddelerde hükümetteki partinin programında olmayıp ana muhalefet parti programında olan ve gerçekleştirilen politikalar için de etki ettiğini söylemek mümkündür.

CHP parti programı içindeki eğitim başlığı incelenirken CHP'nin hazırladığı programda eğitimin içeriğine dair beklentilerin ve nasıl olmasını beklediklerinin ayrıntılı verildiği gözlemlenmiştir. Eğitim alanına dair niceliksel anlamda yapılması gerekenleri ya da uygulayacağı politikaların da açıkça yazılmadığı da gözlemlenmiştir.

Eğitim politikalarına ilişkin incelememiz ve gözlemlerimizden sonra CHP, parti programında sağlığa ilişkin politikaları inceleyelim.

CHP, parti programındaki sağlık anlayışını; her vatandaşın “ana rahminden ölümüne kadar” sağlıklı yaşamak tüm vatandaşların hakkıdır düşüncesi ile açıklamıştır. CHP, sosyal devletin temel ilkesi olarak her vatandaşın yaşam boyu kaliteli sağlık hizmeti alması gerektiğini vurgular.

- CHP, sağlık alanı ile alakalı bu anlayışını tüm vatandaşlarına sağlık hizmetini bedelsiz olarak sunmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda sigorta sisteminin tüm vatandaşları kapsaması hedeflenmiştir. Kişinin kendi isteği ile de özel sağlık sigortası yaptırılabilir denilmiştir.

- Tüm yoksulları da içine alacak şekilde, sosyal güvenlik kapsamının dışında olanları da kapsayacak yeni bir düzenleme yapılması ön görülmüştür, bu sayede ilaçların da ücretsiz temini sağlanacaktır denilmiştir.

Ak parti, parti programında aynı hedefleri içeren madde bulunmaktadır ve hükümet bunu bir dönemde yeşil kart uygulaması ile şimdi ise genel sağlık sigortası kapsamında gerçekleştirmiştir.

- Özel girişimcilerin sağlık sektörüne yapacağı yatırımlar özendirilecektir. Vergi ödeyenlerde bu satın aldıkları sağlık hizmetlerini belirli standartlarda gelir vergisinden düşebileceklerdir.
- CHP, ilk kademe sağlık hizmetlerine önem verecektir. İlk kademe sağlık hizmetleri ile doğumla ilgili hizmetler, ana ve çocuk sağlığı, ayakta ve evde tedavi hizmetleri sağlanacak ve diğer kademelerin tıkanması engellenecektir. İkinci kademe sağlık hizmetleri merkez ve bölge hastaneleri ile üçüncü kademe sağlık hizmetleri de eğitim ve üniversite hastaneleri aracılığıyla sağlanacaktır. Özel hastanelerde bu süreçlere kendi ölçülerinde katlı sağlayacaklardır.
- Sosyal sigortalar kurumunun sosyal güvenlik ve sağlık hizmetleri birbirinden ayrılarak etkin yapılara ulaştırılması hedeflenmiştir.
- "Acil Servis Hizmetleri" etkinleştirilecek; günümüzde giderek daha çok önem kazanmakta olan ruh sağlığı ile "Engellilere ve Bağımlılara Rehabilitasyon Hizmet Kuruluşları" çoğaltılıp, geliştirilecektir."

Son yıllarda gelişme gösteren ve toplum ruh sağlığı merkezlerinin açılması aynı zamanda engellilere ve bağımlılara rehabilitasyon hizmet kuruluşlarının artması bu politikanın dikkate alındığını gösterebilir. Ak parti, parti programında yer almayan bu politika günümüzde uygulamaya konulmuş olduğu görülmektedir.

- Ana çocuk sağlığı için önem verilecektir. Sağlık taramaları ücretsiz ve periyodik olarak yapılacaktır. Çocuklar için ağız ve diş sağlığı önemsenecek bunun yanında temel eğitimde tüm çocukların diş sağlığı kontrolü yapılacaktır.
- Nüfus planlaması için örgün eğitim programlarında düzenlenmesi aynı zamanda kırsalda olan kişilere sağlık personellerince eğitim verilmesi hatta bu konuda tecrübeli sağlık personellerinin kırsalda görev yapması teşvik edilmelidir.
- Sağlık alanında ihtiyaç duyulan personelin sağlanması için gerekli çalışmalar yapılacaktır. Sağlık personelinin yurdun her yerine eşit dağılabilmesi için özendirici koşullar sağlanacaktır.
- Sağlık çalışanlarına görevlerini ihmal etmemek kaydıyla sendikalaşma ve grevli toplu sözleşme hakkı tanınacaktır.

CHP, parti programında sağlık alanında belirlenmiş politikalar yukarıda belirttiğimiz gibidir. Sağlık alanı ile alakalı vaat edilmiş bu politikaların çoğu Ak parti, parti programında da yer almaktadır ancak farklılık içeren maddelerin de olduğu gözlemlenmiştir. Farklılık içeren bazı maddelerin hükümet tarafından günümüzde uygulamaya konulmuş olduğu da tespit edilmiştir. Sağlık alanı ile alakalı sosyal politikaların üretimi noktasında ana muhalefet partisi katkı sunmuş ve hükümetteki parti, ana muhalefet partinin üretmiş olduğu sosyal politikayı hayata geçirmiştir. Bu da bize ana muhalefet partisinin de bu alanla alakalı politikalarda etkisi olduğunu göstermiştir.

3.4.1.3. CHP'nin 2008'de değişen parti programındaki sosyal politikalara ilişkin analizler

CHP 2004'te ve 2008'de olmak üzere iki parti programı yayınlamıştır ve günümüzde halen aktif olan 2008'de çıkarmış olduğu parti programıdır. Bir önceki incelemiş olduğumuz 2004 parti programı ile çok büyük farklılıklar içermemektedir ancak; farklı ve yeni eklenmiş politikalar bulunmaktadır bundan dolayı bu başlığın altında eğitim ve sağlık alanına ilişkin incelenmiş olan maddelere ilave olan politikalar incelenecektir.

CHP, parti programlarındaki 2004 ve 2008 frekans tablolarına bakıldığında frekans sıklıklarının genelde aynı kelimelerden oluşması da birbirlerinden çok farklılaşmadıklarını bizlere göstermektedir. CHP'nin 2008 parti programının 2004'ten farklı kılan bazı unsurlar vardır. Bu unsurların en başında 2008 yılında hazırlanmış olunan parti programı daha seçim bildirisi tarzında hazırlanmış ve içeriğinde slogan ve hükümet parti uygulamalarına göndermeler bulunmaktadır. 2008 parti programının frekans dağılımına bakıldığında kelime sayılarının çok daha fazla olduğu görülmektedir. Bu farklılığı oluşturan temel sebepte parti programının sadece hedefler ve amaçlar olarak yazılmamış olduğundan kaynaklanmaktadır. Üretilecek olan politikalar açıklanmaya çalışılmış içeriğe dair ve beklenen çıktılara dair daha fazla şey yazılmak istenmiştir, bunun yanında hükümet uygulamalarına göndermeler de slogan tarzındaki söylemlerde parti programını daha kapsamlı hale getirmiş ve kelime sayılarının yüksek çıktığı gözlemlenmiştir.

İnceleyecek olduğumuz eğitim ve sağlık alanına ilişkin yeni politikalardan öncelikle eğitim politikalarını inceleyerek başlayalım.

- Öğrencilere uzman rehber öğretmen desteği verilmesi. Bu konu ile alakalı eksik olan kadroların yeterli hale getirilmesinin sağlanması.
- Doğu ve Güneydoğu da nitelikli eğitim. Yoksul kesimlerin yoğun olduğu bölgelerde yatılı ilköğretim bölge okullarının artırılması.
- Azınlıklara din adamı yetiştirme olanağı sağlama. Azınlıkların dini ihtiyaçlarını karşılamak üzere devlet üniversitelerinin ilahiyat fakültelerine bağlı, eğitimin genel ilkeleri çerçevesinde yüksek okullar açılacaktır.
- “Diyadin İşleri Başkanlığı’na bağlı Kuran Kursları dışındaki Kuran Kursları veya benzeri hizmet sunan kuruluşlara izin verilmemesi, tüm Kuran Kurslarının etkin olarak denetlenmesi sağlanacaktır.”
- “Üniversitelere çağdaş evrensel kriterler: Yüksek öğretimin yapılandırılmasında AB’nin Bologna süreci ile OECD’nin özerklik kriterleri önemle dikkate alınacaktır.”
- “Öğretmensiz okul ve ders bırakılmayacak: Sözleşmeli öğretmenlik uygulaması kaldırılacak, eğitim sistemimizin ihtiyaç duyduğu sayıda nitelikli öğretmen yetiştirilerek kadroya alınmaları sağlanacak; ülkenin bütününde öğretmensiz okul ve ders bırakılmayacaktır.”

Yukarıda belirtilmiş olunan maddeler 2004 CHP, parti programında yer almayıp 2008’de yeni olan politikalardır. Bu politikalarda doğu ve güneydoğunun eğitim ihtiyacına karşılık verilmesi haricinde diğer maddeler Ak parti, parti programında da yer almamaktadır. Yukarıda verilmiş olunan maddelerden rehber öğretmen eksiğinin giderilmesi ve üniversiteler için Bologna süreci gibi uygulamalar hükümetin bugün tamamlamış olduğu ya da halen faaliyetlerini bu konuda yürüttüğü politikalar olduğu görülmektedir. Bu maddelerin haricindeki maddeler için ise uygulamasının olduğu görülmemiştir.

Bu inceleme ve gözlemlerden sonra ikinci kavramımız olan sağlığa ilişkin yeni politikaları inceleyelim.

- “İşyeri hekimliği: 50’den fazla çalışanın olduğu işyerlerinde, işyeri hekiminin tam gün bulundurulması uygulamasına etkinlik kazandırılacaktır.”
- “Tıp ve uzmanlık eğitiminin niteliği yükseltilecek; Türk tabiplerinin, dış hekimlerinin ve eczacıların Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) çalışmaları ve tam teşekküllü laboratuvarlar kurulması desteklenecektir. Dünyadaki gelişmeler de dikkate alınarak, moleküler biyoloji ve biyoteknoloji konusunda AR-GE çalışmalarına ayrıcalıklı yer tanınacaktır.”

- “Bakıma muhtaç yaşlılarımızın bakımı için yeterli sayıda geriatri bölümleri merkezleri ve huzur evleri açılacaktır. Bakıma muhtaç yaşlılarımızın bakımı, sağlık sorunları, yaşam kalitelerinin artırılması ve toplumdaki soyutlanmadan yaşayabilmeleri için de geriatri merkezlerinin ve huzur evlerinin desteklenmesi, yerel yönetimler ve gönüllü kuruluşların da katkılarıyla sayılarının artırılması sağlanacaktır.”
- “Engelliler için sağlık, istihdam ve sosyal güvenliği kapsayan bir entegre çözüm modeli oluşturulacak.”
- “Engelliler için spor olanakları yaygınlaştırılacak: Engelliler için uyarlanan spor araçları yaygınlaştırılacak, yerel yönetimler eliyle engellilerimizin bu araçlardan yararlanabilmeleri için gereken tedbirler alınarak toplumda farkındalık yaratılması sağlanacak ve spor yoluyla engellilerin toplumla kucaklaşması kolaylaştırılacaktır.”
- “Engellilere iş ve meslek danışmanlığı sağlanacak: Engellilere yönelik uygun işe uygun eleman stratejisi oluşturulacak, İş ve Meslek Danışmanlığı ile işe uyum için rehberlik hizmetleri ülke genelinde sağlanacaktır.”
- “Engelli rehberlik merkezleri açılacak: Engelli gençleri kendi kendine yeterli hale getirmek, üretici olmaları ve topluma uyumlarını sağlamak için rehberlik, rehabilitasyon ve sosyal hizmetlerin sunulacağı Engelli Rehberlik Merkezleri açılacak, engelliler için uygun özel istihdam alanları yaratılacak, istihdamı zorunlu olan engellilerle ilgili yasal düzenlemeye işlerlik kazandırılacaktır.”
- “Engellilere erken emeklilik: Engellilerimize yönelik sağlık ve sosyal güvenceler eşliğinde, çalışan engellilere erken emeklilik sağlanacaktır.”
- “Engellilerden sorumlu özerk kurum başkanlığı: Engellilerin sorunlarının çözümü için Başbakanlığa bağlı Engellilerden sorumlu özerk bir kurum kurulacak, ilgili Bakanlıklar, kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum örgütleri arasında katılım ve eşgüdüm sağlanacaktır.”

2008’de çıkarılan CHP’nin yeni parti programında yukarıdaki maddeler 2004 yılındaki ile farklılık göstermektedir. Farklılık içeren maddelerdeki en fazla dikkat çekici nokta sağlık alanında engellilikle alakalı olmuştur. Engellilerin yeni hak ve yaşam standartlarının iyileştirilmesine yönelik politikalar üretildiği görülmüştür. Yukarıda sağlık alanına dair üretilmiş olan politikaların birçoğunun günümüzde uygulanmış olduğu görülmektedir.

3.4.2 İkili Sözcük Kombinasyonları Frekans Analizleri

Tek kelime ile yapılan sözcük frekans analizlerine ilaveten çoklu kelime kombinasyonları ile frekans analizleri yapıldı. Yapılmış olunan sözcük kombinasyon analiz tablolarında iki sözcük, üç sözcük ve dört sözcük olmak üzere tablolar

oluşturuldu ancak; üçlü ve dördlü sözcük kombinasyonlarının gerek frekans sıklıklarının fazla olmamasından dolayı gerekse de ikili sözcük kombinasyonu ile tekrara düştüğünden dolayı üçlü ve dördlü sözcük frekans tabloları çalışmaya anlamlı bir katkı sunamayacağından dolayı eklenmemiştir. İkili sözcük kombinasyonunda tek sözcük ile yapılmış olduğumuz analizde olduğu gibi 5 ve daha fazla frekansı olan sözcük kombinasyonları tablolarda bulunmaktadır. İkili sözcük kombinasyonları tekli sözcük frekanslarından farklı sonuçlar verdiği için çalışmaya katkı sunacağı düşünülmüş olup çalışmaya eklenmiştir.

	Sözcük Kombinasyonu	Frekans	Derece
1	Parti Programı	26	1
2	Sosyal Güvenlik	13	2
3	Sivil Toplum	11	4
4	Yerel Yönetimler	7	9
5	Toplum Örgütleri	6	11
6	Yasal Düzenlemeler	6	11
7	Özel Sektör	5	14

Tablo 4: Ak Parti 2002 yılı parti programı ikili sözcük kombinasyonu frekans dağılımı.

	Sözcük Kombinasyonu	Frekans	Derece
1	Sosyal Güvenlik	18	3
2	Orta Öğretim	9	6
3	Sağlık Hizmetleri	7	8
4	Sosyal Devlet	7	8
5	Sosyal Sigorta	7	8
6	Çevre Düzeni	6	14
7	Korunmaya Muhtaç	6	14
8	Toplu Sözleşme	6	14
9	Milli Eğitim	5	20

Tablo 5: CHP 2004 yılı parti programı ikili sözcük kombinasyonu frekans dağılımı.

	Sözcük Kombinasyonu	Frekans	Derece
1	Sosyal Güvenlik	27	1
2	Sosyal Refah	14	4
3	Sivil Toplum	12	5
4	Yerel Yönetimlerin	11	7
5	Aile Sigortası	8	10
6	Sağlık Hizmeti	8	10
7	Yoksullukla Mücadele	8	10
8	Refah Devleti	7	15
9	Sağlık Personeli	7	15
10	Vatandaşlık Hakkı	7	15
11	Kırsal Kesimde	6	20
12	Koruyucu Sağlık	6	20
13	Sosyo Ekonomik	6	20
14	Bölgesi Kalkınma	5	26
15	Engelliler için	5	26
16	Kalkınma Projesi	5	26
17	Milli Eğitim	5	26
18	Sağlık Hizmetleri	5	26
19	Sağlık Sigortası	5	26
20	Sosyal Devlet	5	26

Tablo 6: CHP 2008 yılı parti programı ikili sözcük kombinasyonu frekans dağılımı.

İkili sözcük kombinasyonlarında frekans dağılımlarına bakıldığında her iki parti içinde sosyal güvenlik kavramı en üst sırada çıkmaktadır. Tekli frekans analizlerini yapmış olduğumuzda görmüş olduğumuz gibi ülkenin partilerinin önem vermiş olduğu diğer bir konu da sosyal güvenlik alanı olduğu görülmüştür. 2004 CHP, parti programında çıkan frekans sıklıklarından fazla olanlar daha önce incelemiş olduğumuz eğitim ve sağlık alanlarına ilişkin olarak çıkmıştır ancak; 2002 Ak Parti, parti programında ve 2008 CHP, parti programında en sık tekrarlanan kelimelerin başında sivil toplum kavramı ve yerel yönetimler kavramları gelmektedir. Bu kavramlarında sıklıklarının fazla olması ve her iki parti için de ortak olması yine ülkenin politikalarının gidişatı konusunda bir fikir vermektedir. Öncelikli olarak ortak

çıkan sosyal güvenlik konusunda partilerin hangi politikaları vaat ettiklerini inceleyelim. Tekli kelime frekans analizlerinde olduğu gibi Ak parti için vaat etmiş olduğu politikaları gerçekleştirip gerçekleştirmediğine ve CHP için ise iktidar partisini politikalar yönünden etkileyip etkilemediğini ve her iki parti için de sosyal politikaya etkilerini inceleyelim.

Ak parti sosyal güvenlik anlayışını, anayasal bir hak olarak tanımlamıştır ve herkesin bu haktan yararlanması gerektiğini belirtir. Bu kapsamda da her bireye sosyal güvenlik numarası vereceğini belirtmiştir.

Ak parti, sosyal politika uygulamalarının en önemli ve etkili aracı olarak sosyal güvenlik sistemi esas alınmaktadır bundan dolayı da sosyal güvenliği, sosyal sigorta, sosyal hizmet ve sosyal yardım üçlü zinciri içinde önemle ele alacağını belirtmiştir.

- Sosyal güvenlik hizmetlerinin tek bakanlık çatısı altında toplanacağı belirtilmiş ve bütünleşik bir sosyal güvenlik bütçesi oluşturulacağı hedeflenmiştir. Bu konu hakkında da gerekli düzenlemelerin yapılacağı vaat edilmiştir.

Sosyal güvenlik hizmetlerinin, sosyal sigortalar, sosyal hizmetler ve sosyal yardımların, tek bakanlık çatısı altında toplanması gerçekleştirilmiş ve günümüzde uygulaması halen devam etmektedir.

- Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu ve Bağ-Kur'un norm ve standart birliği sağlanacaktır.

Üç farklı kurum 2006'da kurulan Sosyal Güvenlik Kurumu çatısı altında birleştirilmiştir ve norm ve standart birliğinin sağlanması için düzenlemeler yapılmıştır ve halen bu düzenleme çalışmaları da devam etmektedir.

- “Özel sağlık ve hayat sigorta şirketleri yaygınlaştırılacak ve teşvik edilecektir.”
- “Çocuklar, gençler ve yaşlılarla ilgili sosyal hizmet programlarının kalitesinin artırılmasına ve genişletilmesine önem verilecektir.”

Günümüzde çocuklar ve gençler için uygulanan politikalar değişiklik göstermektedir, daha önceden çocuk ıslah evleri olarak geçen yapılar farklılaşmış ve çocuk bakım evleri ya da çocuk sitelerine dönüştürülmesi şeklinde farklı uygulamalar yapılarak kalitenin arttırılmasına ve kapasitelerin yeterli olabilmesi için programlar uygulanmaktadır. Bunun yanında yaşlılar içinde yaşlı bakım evleri, huzur evleri, evde bakım hizmetleri gibi çeşitli sosyal hizmet uygulamalarını günümüzde görmekteyiz.

- “Engellilerin mesleki ve tıbbi rehabilitasyonu genişletilecektir. Bu konuda devletimiz himaye edici değil, hizmet ve imkan sunan bir anlayışta olacaktır.”

Engellilere yönelik hayata geçirilmiş birçok politika bulunmaktadır. Öncelikle engellilerin istihdamına yönelik gerek özel sektörde gerekse kamu sektöründe zorunlu engelli istihdam şartı ile engellilerin toplumla iç içe olması sağlanmaya çalışılmaktadır. Sosyalleşme imkanı sunularak sosyal içermeye dahil edilmek istenmektedir. Engellilere yönelik yerel mesleki eğitimler aynı zamanda rehabilitasyon merkezleri ile imkanlar genişletilmiş ve her geçen gün projelerle ya da yerel yönetimlerin uygulamış olduğu politikalarla bu imkanlar genişletilmektedir.

- “Ömür boyu bakım ve tedaviye muhtaç engellilerin bakım ve tedavilerinde kolaylıklar, öncelikler ve seçenekler oluşturulacaktır.”
- “Sanayileşme ve şehirleşmenin artması ile ailelerin çekirdek aileye dönüşmesi ve gittikçe daha çok insanın çalışma hayatına katılması, özellikle çocuklarla yaşlıların bakımında problemler oluşturmaktadır. Bunun giderilmesi için kreşler, huzurevleri hastanelerinin genişletilmesine önem verilecektir.”
- “Belli bir yaşa gelmiş bakıma muhtaç yaşlıların aile içinde bakılması teşvik edilecektir.”
- “Yaşlılara ve muhtaçlara yapılan sosyal yardımlar günün şartlarına göre yeniden gözden geçirilecektir. Bu yardımların gerçek muhtaçlara verilmesine dönük düzenlemeler güçlendirilecek ve ödeme miktarı artırılabilecektir.”
- “Yurt dışında çalışan vatandaşlarımızın sorunları ile yakından ilgilenilecek, çalışma şartları ve sosyal güvenliklerinin iyileştirilmesi için çalıştıkları ülkelerle yapılmış olan sosyal güvenlik anlaşmaları yeniden gözden geçirilecektir”

Sosyal güvenlik maddeleri ile alakalı engellilerin ve yaşlıların durumu için yürütülecek politikalara ağırlık verildiği görülmüştür. Türkiye’de şu an genç nüfus fazla olmuş olsa da yaşlanan bir demografik yapımızdan dolayı sosyal güvenlik kapsamında daha fazla politikalar üretildiği görülmektedir. Bu kapsamda yaşlılar ve bakıma muhtaç olan kişiler için eğer varsa aile yakını, aile içinde bakılması için nakdi yardım uygulamaları uygulanmaktadır. Eğer kişiye bakacak olan yakını olmaması durumunda da bakım evleri ve huzurevlerinde aynı zamanda evde bakım hizmetleri ile sosyal hizmet faaliyetleri sürdürülmektedir.

Ak parti, parti programında incelen sosyal güvenlik alanı ile alakalı politikaların nerdeyse tamamının günümüzde bir karşılığı olarak uygulamaya döndüğü

görülmüştür. Parti programlarındaki eğitim, sağlık konularında olduğu gibi siyasi partilerin sosyal politikaların belirleyicisi ve uygulayıcısı olduğu sosyal güvenlik alanında da görülmüştür.

İncelemiş olduğumuz Ak Parti, parti programındaki sosyal güvenliğe ilişkin politikalarından sonra CHP'nin sosyal güvenlik politikalarına ilişkin incelemelerimize geçelim.

CHP, sosyal güvenliği çağdaş toplumların başta gelen özelliği olarak görmektedir. Eşitlikçi refah toplumu oluşturmayı hedeflemektedir ve bu doğrultuda tüm vatandaşları sosyal güvenlik kapsamında alarak güvenceli bir yaşam sağlamayı amaç edinmiştir.

- SSK, Bağ-Kur ve Emekli sandığının birleştirilmesi ile “Ulusal Sosyal Sigorta Kurumu” kurulacaktır ve norm ve standart birliği sağlanacağı hedeflenmektedir.
- ““Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu" yeniden düzenlenerek "Sosyal Güvenlik Sistemi" kapsamına alınacaktır. "65 Yaş" yasası ile "Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Fonu" uygulamaları Sosyal Güvenlik Sistemi içinde yeni bir yapıya kavuşturulacaktır.”
- “CHP, tarım ve orman işçilerinin, tarımda kendi hesabına çalışan çiftçilerimiz ile ücretsiz aile işçilerinin sosyal güvenlik kapsamına alınmalarını sağlayacaktır.”
- “CHP yönetiminde; yurtdışında çalışan işçilerimizin sosyal güvenlik sorunları, ilgili ülkelerde yapılacak yeni anlaşmalarla çözülecek, kesin dönüş şartı aranmadan emekli olmaları sağlanacak; göçmen yurttaşların göç ettikleri ülkelerdeki sosyal güvenlik haklarının ülkemizde geçerli olmasını sağlamak üzere ilgili ülkelerde anlaşmalar yapılacaktır.”
- Emekli, dul ve yetimler için gelir düzenlemeleri yapılması planlanmış aynı zamanda sosyal hizmet ve yardım olanaklarının artırılması amaçlanmıştır.
- Engellilere ve korunmaya muhtaç durumdaki kişilere yönelik kamu desteği ve sosyal refah hizmetleri planı hazırlanacaktır. Bu desteklerin yerel yönetimlerinde içinde bulunduğu bir uygulama planı hazırlanması planlanmaktadır. Bu kapsamdaki kişiler için sosyal hizmet ve yardım programları uygulanırken aynı zamanda koruyucu ve önleyici sosyal hizmet programlarının da yürütüleceği amaçlanmıştır.
- Korunmaya muhtaç çocuklar için çocuk esirgeme kurumu haricinde yerel yönetimler ve gönüllü kuruluşlar ile çok yönlü politika uygulanması hedeflenmektedir. Aile hizmetleri geliştirilerek aile hizmetleri merkezleri yeterli sayıya getirilmelidir bunun yanında aile kurumunun güçlendirilmesi ve “koruyucu aile ve annelik” uygulaması özendirilecektir denilmiştir.

- İnsanların iradesi dışında işsiz kalması sonucu bu riski gidermek amacıyla işsizlik sigortası uygulamasına geçilmesi hedeflenmiştir.

CHP'nin 2008 parti programı ile gelen yenilikleri de aşağıda belirtilmiştir.

- “Mesleki eğitime sosyal güvenlik desteği: Meslek lisesinde okuyan gençlerimiz, eğitim hayatları boyunca tam zamanlı sigortalı sayılacak, sosyal güvenlik primleri devlet tarafından ödenecektir.”
- “İşsizlik sigortasının tabanı genişletilecek, uygulaması etkinleştirilecek: İşsizlik Sigortası ödemelerine hak kazanma kolaylaştırılacak, ödeme taban ve tavanı yükseltilecek, ödemelerin daha uzun süre verilmesi sağlanacaktır.”

CHP, parti programındaki sosyal güvenlik alanına ilişkin üretmiş olduğu politikalar yukarıdaki gibidir. Parti programına yazılmış olunan bu politikaların çoğu Ak Parti, parti programında yer alan unsurlar olmuştur. Ak Parti, parti programı daha önce çıkarıldığından dolayı bu maddeler için hükümet politikalarını etkilediği söylenemez ancak; koruyucu aile ve annelik uygulaması ve işsizlik sigortası uygulaması Ak Parti, parti programında sosyal güvenlik alanında bulunmamaktadır. Günümüzde hem koruyucu aile uygulamasının hem de işsizlik sigortası uygulamasının Türkiye’de uygulandığı bilinmektedir. Bu uygulamalar için CHP, parti programının hükümet politikalarını etkilemiş olduğu söylenebilir.

İkili sözcük kombinasyonları sonucunda en sık çıkan kavram olan sosyal güvenliğe ilişkin incelemelerde bulunulmuştur ancak sosyal güvenlik kavramının devamında başka sözcük kombinasyonlarının da olduğu tablolardan görülmektedir. Diğer sık çıkan sözcük kombinasyonlarını da aşağıda inceleyelim.

Ak parti, parti programında da CHP, parti programında da en sık tekrar eden diğer bir sözcük kombinasyonu sivil toplum çıkmıştır. Ak partinin 2002’deki CHP’nin ise 2008’de çıkarmış olduklarını parti programlarının en sık tekrarlanan kelime kombinasyonu sivil toplum çıkmıştır. Bu konu ile alakalı üçlü kelime kombinasyonunda da sivil toplum örgütü olduğu görülmüştür. Sivil toplum kelimesinin parti programlarında sık geçmesi iki partinin de eğitim, sağlık, çalışma hayatı, gençlik politikaları ve çevre politikalarında sivil toplum örgütlerine destek vermek istemeleri ve aynı zamanda politika üretme noktasında sivil toplum örgütlerinden destek almak istedikleri parti programlarında belirtilmiştir, bundan dolayı neredeyse her konunun içerisinde geçen sivil toplum kelime kombinasyonu sık tekrar eden kelimelerde üçüncü sırada yerini almıştır. Sivil toplum örgütleri ile alakalı

siyasi partilerin bu kadar önem vermesi sosyal politikaların üretilmesinde bir sosyal diyalog sürecini geliştirerek yani sosyal politikaların üretilmesinde sivil katkı sunulmasının sağlanacağı beklenmektedir. Bu da sosyal politikaların günümüzde ve gelecekte üretilmesinde sivil toplum örgütlerinin yani gönüllü kuruluşlarında katkı sunabileceği ve yön verebileceğini bizlere göstermektedir.

İkili kelime kombinasyonlarında yine Ak Parti'nin 2002 ve CHP'nin 2008'de çıkarmış olduğu parti programlarının analizine bakıldığında dördüncü sırada yerel yönetimler kelime kombinasyonu görülmektedir. Her iki partinin gerek eğitim ve sağlık faaliyetlerinde gerekse çevre, kültür ve gençlik çalışmalarında merkezi yönetimlerden ziyade yerel yönetimlerin güç kazanmasını ve yerel yönetimlerin bu faaliyetlerde aktif rol almasını istemektedirler. Bu faaliyetlerin yürütülmesi konusunda yerel yönetimlerin daha aktif rol almasının beklenmesi gelecek dönemlerde sosyal politika uygulayıcılarının daha çok yerel yönetimlerce sorumluluklar üstleneceğini bize göstermektedir. Partilerin sosyal politika uygulamalarında gerek yoksullukla mücadelede gerekse dezavantajlı gruplara yönelik faaliyetlerde merkezden yönetimden ziyade yerel yönetimlere sorumluluklar yüklenmeye başlamış ve sosyal politikaların uygulayıcı olduğu örnekler olduğu görülmektedir. Yerel yönetimlerde yoksullara yardım edilmesi, ihtiyaç tespiti, engelli kişiler için evde bakım hizmetleri ya da çeşitli meslek edindirme ve sanatsal kurslar yerel yönetimler tarafından uygulanmaya çalışılmaktadır. Yerel yönetimler konusunda belediyeler düşünüldüğünde siyasetin sosyal politika uygulamalarına doğrudan etki ettiğini söylemek mümkündür. Siyasi partilerin üretmiş olduğu sosyal politikaların uygulaması gelecek dönemlerde yerel yönetimlerde ağırlık gösterebilir.

2008 CHP, parti programının tablosunda görülen aile sigortası kavramı CHP'nin parti programında geniş yer verdiği ve sosyal politika uygulamalarında vatandaşlık geliri tarzında bir politika uygulamasıdır. CHP bu politika ile ilk başlangıçta ihtiyacı olan yoksullara ve kırsal kesimde olanlara, yaşlılara, emeklilere, korumasız kesime ve engellilere olmak üzere başlatılan aile sigortası daha sonra tüm yurttaşlara hak olarak verilmesi gerekliliğinin üzerinde durmuştur. Bu politikanın günümüzde hükümet parti tarafından uygulaması görülmemektedir ancak; hükümet partisinin programında yer almamasından dolayı ana muhalefet partisinin üretmiş olduğu bir politika olduğu ve sosyal politikalar açısından yeni bir uygulama önerisi sunduğu görülmektedir.

3.4.3 Hükümet Programları Çerçevesinden Sosyal Politikaların İncelenmesi

Ak Parti'nin parti programını 2002'de çıkarmış olması ve CHP'nin ise parti programını 2004 ve 2008 yılında yayınlamış olması, CHP'nin sosyal politikalar açısından Ak Parti'yi doğrudan etkileyip etkilemediği konusunda tam anlamıyla bir fikir vermediği ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı siyasi parti programlarının ilan edildiği yıllar itibariyle hükümet programları incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda gözlemlerimizin katkı sunacağı düşünüldüğünden dolayı bu başlık teze eklenmek istenmiştir.

Hükümet programları da siyasi parti programlarında olduğu gibi maxqda programı aracılığı ile frekans analizleri yapılmak istenmiştir ancak; hükümet programlarının mecliste sunuluyor olması ve meclis kürsüsünden bir konuşma ile gerçekleştirildiğinden dolayı frekans analizlerinde sosyal politikalar açısından anlamlı bir bağlantı kurulamamıştır ayrıca hükümet programları, siyasi parti programlarında olduğu gibi konularına göre başlıklar açılmadığından dolayı da frekans tabloları yapmak yerine hükümet programları incelenmiş olup hükümet programları açıklandıktan sonra ana muhalefet partisinin söz alması ile bu programa katkı ya da eleştirilerinin sunulması belgelerden incelenmiştir. İncelenmiş olunan bu belgelerdeki sosyal politika etkisi gözlemlerim bu başlık altında verilmeye çalışılacaktır.

3.4.3.1 58. Hükümet Programı incelenmesi:

3 Kasım 2002'de Ak partinin iktidar olması ile beraber 58. Hükümet kurulmuş ve başbakan olan Abdullah GÜL tarafından 58. Hükümet programı mecliste sunulmuştur.

58. hükümet programında Ak Parti siyasetteki politikalarını oluştururken esas almış olduğu anlayışın “İnsanı yaşat ki devlet yaşasın” olduğunu açıklamıştır. Bu doğrultuda üretmiş olduğu politikaların tamamında insanı merkez alacaklarını bildirmiştir.

Hükümetin sivil toplum kuruluşlarına daha çok önem vereceğini ve yönetime aktif katılmak istendiğini belirterek temsili demokrasiden katılımcı demokrasiye geçiş yapılmak istendiği söylenmiştir.

Sürdürülebilir bir kalkınma için devlet-piyasa-toplum üçlüsünün birbirini tamamlayacağı anlayışı belirtilmiştir.

Bu anlayışlar doğrultusunda dönemin Başbakanı Abdullah GÜL, Ak Parti, parti programındaki politikalar dahilinde parti programının içinde bulunan her alana karşı yapılacak ve uygulanacak olan politikaları, parti programından bulunan halinden daha kapsamlı şeklini meclise sunmuş olduğu görülmüştür (Neziroğlu ve Yılmaz. 2013:7996-8017).

İncelenmiş olunan 58. Hükümet programında siyasi parti programının etkisi bir kez daha görülmüştür. Sosyal politikalar açısından incelediğimiz hükümet programlarında günümüze kadar gelen sosyal politika uygulamalarının çoğunun bu program dahilinde meclise sunulduğu görülmüş ve sosyal hayat içindeki uygulamalar ile de hayata geçirilmiş olduğu gözlemlenmiştir.

58. Hükümet döneminde ana muhalefet parti lideri olan Deniz BAYKAL, hükümet programı açıklandıktan sonra söz almış ve program hakkında görüşlerini bildirmiştir. Ülkenin gündemine ilişkin asıl sorunların yoksulluk ve yolsuzlukla mücadele olduğunu belirtmiş ve bu konuda atılacak adımlarda hükümetteki partiye destek vereceğini açıklamıştır. Bunun ardından hükümet programına ilişkin tespitlerini sıralamış ve ilk sıraya aldığı şey Ak Parti'nin hükümet programında sunmuş olduğu Anayasa değişikliği talebi olmuştur. Bu konuyu eleştirmiş ve parti programında bu konunun geçmediğini eleştirmiştir. Daha sonraki konuşmalarına ise hükümet programında açıklanan ve parti programında olmayan bazı maddelere eleştiriler getirdiği görülmüştür. 58. Hükümet programına katkı sunması amacıyla yoksullukla mücadele konusunda yapılması gereken yardımların nakdi olması gerekliliğini vurgulamış ve sosyal güvenlik yardımı şeklinde olup aile yardımı başlığında bu yardımın yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu yardımların sosyal hak temelinde ele alınması gerektiği de vurgulanmıştır.

Emekli maaşlarının düşüklüğünden bahsedilmiş ve SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı kurumlarının tek çatı altında toplanması gerektiği belirtilmiştir. Bu sayede standart ve norm birliği sağlanarak daha yaşanabilir gelir düzeyleri olabileceği belirtilmiştir.

“Bilgisayar yazılım teknolojisi alanında, Silikon Vadisi örneğinde olduğu gibi, teknoloji öbekleri oluşturmak; kendi işini kuracak insanlara proje ve düşük faizli kredi

desteği sağlamak; gençlere uygulamalı meslek edindirme eğitimi vermek; gençlerin istihdamında özel vergi ve sigorta primi indirimlerine gitmek; istihdam vergilerinin yükünü azaltmak; kayıtlı istihdamı özendirmek önemli satırbaşılarıdır.

Ayrıca, özellikle Güneydoğu ve Doğu Anadolu’da, GAP İdaresinin önemli hazırlıklar yaptığı köye dönüş projesinin yeterli kaynaklara kavuşturulması, böylece Diyarbakır’ın, Batman’ın, Siirt’in ve diğer göç alan illerin varoşlarında oluşan sağlıksız yapılaşmadaki işsiz güçsüz, köylü kesimlerin yeniden tarımsal faaliyete döndürülmesi; köylerde tahrip olan altyapı ve konut dokusunun yeniden imarı yoluyla inşaat ve diğer sektörlere yeni talepler yaratılması ve ayrıca istihdam yaratıcı yeni kırsal kalkınma projeleri uygulanmaya konulması sağlanmalıdır.” (Neziroğlu ve Yılmaz. 2013:8019-8027).

Ana muhalefet partisi liderinin bu önerileri üzerinden devamında Ak Parti, parti programlarında yer alan faaliyetlerden bahsedilmiş ve hayata geçirilmesi gereken politikalar üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda dönemin sosyal politikaları üzerinde etkisi bulunan Avrupa Birliği’ne uyum süreci de dile getirilmiş ve sosyal politikalar yönünden ve diğer hükümet uygulamaları yönünden Avrupa Birliği’ne uyum için politikalar üretilmesi gerektiğinden bahsedildiği gözlemlenmiştir.

3.4.3.2 59.Hükümet Programı incelenmesi

Dönemin başbakanı Recep Tayyip ERDOĞAN, 59. Hükümet programını mecliste sunmuştur. Öncelikli olarak 58. Hükümet ile 59. Hükümetin organik bir devamlılık ve hükümet etme mantığı açısından süreklilik olduğunu belirtmiştir. Bunun devamında partinin siyaset etme mantığı açıklanmıştır.

“AK Parti, siyasal kimliğini “muhafazakâr demokrat” olarak tanımlamaktadır. AK Parti, kendi düşünce geleneğimizden hareketle, yerli ve köklü değerler sistemimizi evrensel standarttaki muhafazakâr siyaset çizgisiyle yeniden üretmek amacındadır. Yeni “muhafazakâr demokrat” çizginin, muhafazakârlığın genlerine ve tarihî kodlarına uygun şekilde, ama, siyaset yaptığımız coğrafyanın toplumsal ve kültürel geleneklerine yaslanarak ortaya konması, Türk siyasetine yeni bir soluk getirecektir. AK Parti, geçmişten veya bir medeniyet havzasından siyaset çizgisi ödünç almak

yerine, kendi düşünce geleneğiyle dünya genelinde de test edilen bir siyasal tutumu yeniden üretmeyi doğru bulmaktadır.

Bizim muhafazakâr kimliğimizin temel felsefî ve siyasal kaygısı, bireyi koruyabilecek bir aile olan toplumsal organizmayı sağlıklı ve bir arada tutabilmektir. Bize göre bireysel özgürlüğün tam olarak tesis edilebilmesi, bireyi soyut, silik ve siyasal iktidar karşısında korumasız kılmaktan değil, onu toplumsal alan içinde sivil ve sosyal oluşumlarla teçhiz etmekten geçmektedir. Toplumun ve toplumsal değerlerin korunması temel olmalıdır.

AK Partinin hükümet telakkisi, toplumun yapıtaşı olan aile kurumunun sosyalleştirme misyonunu kaçınılmaz görmektedir” (Neziroğlu ve Yılmaz. 2013:8095-8096).

Başbakan öncelikli olarak siyaset etme mantığını ve oluşturmuş oldukları politikaların temelini açıkladıktan sonra yine parti programında yer alan ekonomi, eğitim, kültür, sağlık, sosyal politikalar, dış politika, çevre gibi konularda detaylı olarak yapacakları politikaları belirtmiştir. Belirtilmiş olunan bu politikalar siyasi parti programlarında daha kapsamlı ve daha detaylı açıklamalara yer veren şekilde açıklanmış olduğu görülmüştür. Hükümet programlarında konu konu ayrılarak açıklanmadığından dolayı doğrudan bir sosyal politika başlığı görmemekteyiz ancak uygulamaya konulmak istenen politikaların ve giderilmeye çalışılan sıkıntıların genelinin sosyal politikalarla ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Açıklanmış olunan bu sosyal politika uygulamaları daha önce parti programlarının içerisinde ayrıntılı ele alınmış olduğundan dolayı tekrara düşmemek adına burada tekrardan verilmek istenmemiştir.

59. Hükümet programı açıklandıktan sonra ana muhalefet partisinden üç grup başkan vekili söz almış ve açıklanan programa ilişkin eleştiriler yöneltmişlerdir. Bu eleştiriler 58. Hükümet programında sonra katkı sunulmak amacıyla açıklanmış olan ve yeni üretilecek olan sosyal politikalara katkı getirmemiş yalnızca açıklanan programın eleştirileri olduğu gözlemlenmiştir. Bu yüzden 58. Hükümet programında ana muhalefet partisinden yeni politikalar ile sosyal politika üretim sürecine destek verdiği ve hükümet programına katkı sunduğu gözlemlenirken 59. Hükümet programında ana muhalefet partisi tarafından yeni politika üretmeye yönelik değil açıklanmış olunan programa karşı eleştirilerin yapılmış olduğu gözlemlenmiştir.

3.4.3.3 60.Hükümet Programı incelenmesi

2007'de yapılan seçimlerden sonra iktidar olan Ak parti adına 60. Hükümet programı Başbakan Recep Tayyip ERDOĞAN tarafından mecliste sunulmuştur. İncelenmiş olunan 60. Hükümet programında daha önce açıklanan programlar dışında iki önemli husus olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan ilki Ak Parti'nin 2002'den beri iktidarda olmasından kaynaklı ve geçmiş iki hükümet programının da Ak Parti tarafından sunulmuş olduğundan dolayı 60. Hükümet programında geçmiş yıllarda vaat edilen politikaların gerçekleştirilene dair istatistiki veriler paylaşıldığı görülmüş ve vaat ederek henüz gerçekleştirilemeyen politikalar için geniş ve kapsamlı olarak tekrar ele alındığı konusunda bilgiler verildiği bu programı diğer programlardan ayıran nokta olmuştur. Bu farklılıkla beraber ikinci önemli hususta 2002 yılında yayınlanmış olan Ak Parti, parti programında belirlenmemiş olan yeni politikaların hükümet programında yer aldığı ve yeni politikalar üretildiği gözlemlenmiştir. Üretilmiş olunan bu politikalar çalışmamız açısından önemli olmaktadır çünkü siyasi partilerin parti programları ile sosyal politikalara yön verdiği gözlemlenmişti ancak hükümet programlarına yeni sosyal politikaların eklenmesi ve bunların uygulanması noktasında düzenlemeler yapılması yine siyasetin sosyal politikaları belirlediği gerçeğini değiştirmemiş olsa da parti programlarının yanında hükümet programlarının da sosyal politikaların belirlenmesinde önemli bir belge haline geldiğini bizlere göstermektedir.

60. Hükümette mecliste 4 parti bulunduğundan dolayı hükümet programı açıklandıktan sonra ana muhalefet partisi haricindeki partiler de katkı ve eleştirilerde bulunmuşlardır ancak konumuz gereği incelemiş olduğumuz ana muhalefet partisi ve iktidar partisi olmuş olduğu için incelediğimiz parti CHP konuşmaları olmuştur.

60. Hükümet döneminde CHP genel başkanı olan Kemal KILIÇDAROĞLU, CHP adına hükümet programı konuşmasını gerçekleştirmiştir. Gerçekleştirilmiş olunan bu konuşma incelendiğinde 60. Hükümet programında anlatılmış olunan politikalara eleştiri ya da katkılar sunulmasının çok az olduğu gözlemlenmiştir. CHP'nin 60. Hükümet programı için konuşmasında daha çok hükümetin geçmiş yıllarda yapmış olduğu faaliyetlerin eleştirisi yapılmış ve açıklanan hükümet programının dışına çıkmış olduğu gözlemlenmiştir. Bunun yanında ana muhalefet partisinin parti programı ile sosyal politikalara yenilikler getirildiği gözlenmişken

hükümet programı için gerçekleştirilen bu konuşmada sosyal politikalar için yeni bir katkı sunduğu gözlenmemiş ayrıca yeni üretilmiş olunan politikalara da konuşmalarında herhangi bir eleştiri ya da katkı sunduğu görülememiştir. (Neziroğlu ve Yılmaz. 2013:8220-8278).

Bu gözlemler sonucunda 60. Hükümet programı için hükümet partisi açısından yenilikler getiren bir program olması ve yeni sosyal politikalara yön veren bir vasıf kazandırılmış olduğu görülmüştür ancak ana muhalefet partisinin bu yeni üretilmiş olunan politikalara yeni katkılar sunmadığı gözlemlenmiş ve 60. Hükümet programı için ana muhalefet partisinin sosyal politikalar açısından yeni üretilen politikalara katkı sunmadığı görülmüştür.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

2002 yılından günümüze kadar olan dönemde siyasi parti programlarının sosyal politika bölümleri tezimizde incelenmiştir. Tezimizde incelemiş olduğumuz Ak parti, parti programları iktidar partisinin parti programı olarak, CHP'nin parti programı ise ana muhalefet parti programı olarak değerlendirilmiş ve incelenmiştir. Tezimizin asıl konusu itibariyle siyasi parti programları ekseninde sosyal politika yaklaşımlarının analizi yapılmıştır. Yapılmış olunan bu incelemeler sonucunda tezimizin amaçlarından olan Türkiye'deki sosyal politika yaklaşımlarının hangi bakış açısıyla oluşturulduğu konusuna ve sosyal politikaların üretilmesi konusunda siyasetin etkisi hem iktidar parti açısından hem de ana muhalefet partisi açısından analiz edilmiştir.

2002 sonrasında Türkiye'nin sosyal politikalarına etki eden temel unsurlardan birisi Avrupa Birliği'ne uyum sürecinin getirmiş olduğu politikalar ve düzenlemeler olmuştur. Bu uyum ve politika düzenlemeleri siyasi partilerin politika üretmeleri yoluyla gerçekleşmiştir. Siyasi partilerin çıkarmış oldukları parti programlarında ve meclise sunmuş oldukları hükümet programlarında Avrupa Birliği'ne uyum sürecinin sosyal politikalara etki ettiği görülmüştür.

Tezimizin amaçlarından olan siyasi partilerin sosyal politikaları hangi bakış açısıyla gerçekleştirmiş olduğunu hükümet programlarından açıkça görülmüştür. Ak parti, üretmiş olduğu politikalar için merkeze almış olduğu anlayışın “İnsanı yaşat ki devlet yaşasın” felsefesi ile beraber kendi siyasal kimliğini “muhafazakâr demokrat” olarak tanımlamıştır. Bu doğrultuda AK Parti, kendi düşünce geleneğimize hareketle, yerli ve köklü değerler sistemimizi evrensel standarttaki muhafazakâr siyaset çizgisiyle yeniden üretmek amacındadır. Yeni “muhafazakâr demokrat” çizginin, muhafazakârlığın genlerine ve tarihî kodlarına uygun şekilde, ama, siyaset yaptığımız coğrafyanın toplumsal ve kültürel geleneklerine yaslanarak ortaya konması, Türk siyasetine yeni bir soluk getirecektir. Bu anlayış çerçevesinde geleneksel köklerine bağlı kalarak muhafazakar anlayış çerçevesinde aile kurumunun korunmasına ayrı önem vererek politikalar üretmiş olduğu gözlemlenmiştir. Aile konusuna önem vermesi noktasında iktidar olduğu süre içerisinde ilgili bakanlığın adını da öncelikle “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı” sonrasında ise bu bakanlığın adını “Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı” şeklinde düzenleyerek aileye vermiş olduğu önemi bakanlık ismine de taşıyarak kurumsal bir önem atfetmiştir.

Ak parti politikalarını üretme noktasında muhafazakar yapıda olmuş olması geleneksel kurumları güçlendirerek sosyal politikalar üretmesine destek olduğu görülmüştür. Bu anlayış çerçevesinde Türkiye'nin geçmişinden gelen Türk İslam medeniyeti çizgisinde politikalar üretilmeye devam ettiği görülmüştür. Medeniyetimizin ve tarihimizin getirmiş olduğu yoksulları giydirme, açları doyurma, yolda kalmışa yardım etme davranışları çerçevesinde yoksullukla mücadele politikalarında tüm vatandaşların yararlanacağı ve kimsenin yoksul olmaması için uğraşılan bir yapıda sosyal yardım ve sosyal hizmetler uygulanmaya çalışılmıştır. Günümüzde kurumsal bir yapıya bürünmüş olsa da devletin yapmış olduğu yardımların ve uygulamış olduğu politikaların arkasındaki düşünce parti programlarından ve hükümet programlarından bu olduğu çıkarımında bulunulmuştur.

Ak partinin yoksullukla yardım mücadelesinde oluşturmuş olduğu sosyal yardım ve sosyal politika uygulamaları çokça tartışma konusu olmuştur. Çelik'in ifade etmiş olduğu Ak partinin yoksullukla mücadelesini ve sosyal politika uygulamalarını klientelist bir yaklaşım olarak ifade etmiş ve bu yapılmış olunan yardımların karşılığını oy olarak aldığını belirtmiştir. Aynı zamanda bu yardımları itaati ön plana çıkardığı ve örgütlülüğü engellediği düşüncesiyle de paternalist olarak değerlendirmiştir (Çelik. 2010:69). Çelik'in yapmış olduğu çalışmada Ak partinin bu uygulamalarının herhangi bir kurumsallığa dayanmadığı ve sürekliliğinin olmadığı belirtilmiştir, ancak; sosyal politikaların uygulanmasında çıkarılan düzenlemeler gereği muhtaçlık durumuna göre bakanlık düzeyinde şartlar belirlenerek bu yardımların yapıldığı ve sosyal güvenlik sistemi içerisinde de yoksul olunması durumuna karşı sosyal güvenlik kurumu çatısı altında insanlara bakıldığı gözden kaçırılmıştır. Yazarın eleştirilerinde yer alan kurumsal bir yapı sağlanmadan hayır olarak bu yardımların yapıyor olduğunun söylenmesi ve klientelist bir yaklaşım olduğu gerçeği tezimizde yapmış olduğumuz analizlerle uyuşmamaktadır. Ak parti, parti programında da olmuş olsa hükümet programlarında da olmuş olsa yoksullukla mücadelenin ülkenin aşması gereken bir nokta olduğu ve bu konudaki sosyal politika uygulamaları ile hak temelli bir yapıya bürünerek kurumsal kimlik kazandığı analizlerimiz sonucunda görülmektedir. Ayrıca Çelik'in yazısında ifade etmiş olduğu sosyal yardım ve sosyal politika uygulamalarının sivil toplum örgütleri yani dernek ve vakıflar aracılığı ile de yürütülmesini eleştirmiştir ancak; muhafazakar yapıda olan bir devlet yönetim anlayışında sosyal politikaların uygulanması ve sosyal yardım konularında sivil

toplum örgütlerine önemli düzeyde sorumluluk yüklenmesi gereği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu gerçeklikten yola çıkarak yapmış olduğumuz parti programları incelemesindeki ikili kelime kombinasyonlarında en sık tekrarlanan kavramlardan olan sivil toplum kavramının her iki partinin de ortak kullanımı olduğu için ve her iki partinin de bu konularda sivil topluma sorumluluk yüklüyor olması Türkiye'deki sosyal politika uygulamalarında vakıf ve derneklerin yani sivil toplum örgütlerinin etkin rol oynayacağını bizlere göstermektedir.

Ak parti döneminde üretilmiş olunan sosyal politikalar konusunu yeni sağın gölgesinde sosyal politikalar çalışması ile yazan Çalışkan, sonuç kısmında şunlardan bahsetmiştir;

Yeni dönemde oluşturulmuş olunan sosyal politikaların geleneksel kurumları aşındırmış olduğu sunucuna varmıştır. Bu sonucun ardından çıkarımda bulunduğu bir konuda yoksullukla mücadelede devletin doğrudan sorumluluk almadığı ve sivil toplum kuruluşları, aileler ve hayırseverlere bu mücadelenin bırakılmış olduğunu belirtmiştir. ” Yine bu süreçte eğitim, sağlık ve konut gibi kamusal hizmetler piyasalaştırılırken, sosyal güvenlik anlayışı da bireysel güvenlik anlayışına dönüştürülerek, sermayenin beklentilerini karşılayacak bir hal almıştır.” (Çalışkan. 2017:94-95). Diyerek çıkarsamalarda bulunmuştur. Bizim tezimizin konusunu da içerdiğinden dolayı çalışma incelenmiş ancak çıkarmış olduğu sonuçlarla tezimizin sonucunun uyuşmadığı görülmüştür. Öncelikli olarak ilk çıkarsamada geleneksel kurumların aşınmış olduğundan bahsederken yoksullukla mücadele yöntemlerinde bu kurumlara sorumluluk yüklendiği söylenerek bir kafa karışıklığı olduğu görülmüştür. Ayrıca bizim çalışmamızın sonucunda elde etmiş olduğumuz sonuca göre iktidar partisinin de ana muhalefet partisinin de yoksullukla mücadele yöntemleri içerisinde geleneksel yapılara önem verdiği ve sivil toplum kuruluşlarına sorumluluklar yüklediği görülmektedir. Aynı zamanda Ak partinin parti programında da hükümet programlarında da tekrarlamış olduğu aile kavramı ve önemi üzerinde durulması geleneksel yapılara önem verildiğini göstermektedir, bunun yanında CHP'nin 2008 yılında çıkarmış olduğu parti programında aile sigortası kurumu kurmak istemesi ve ailenin önemine vurgu yapmış olması geleneksel yapılara önem verildiği sonucuna ulaşmamızı sağlamıştır. Çalışkan'ın yapmış olduğu çalışmada eğitim, sağlık ve konut gibi hizmetlerin piyasalaştığını vurgulamış ve sosyal güvenlik anlayışının bireysel

güvenlik anlayışına döndüğünü söylemiştir. Bu çıkarsamada bizim çalışmamızla uyuşmamaktadır. Tezimizde frekans sıklık analizlerinde en sık çıkan kavramlardan birisi de sosyal güvenlik olmuştur. incelemiş olduğumuz sosyal güvenlik politikalarının tüm yurttaşları kapsayacak şekilde yeniden düzenlendiği ve sosyal güvenlik alanındaki farklı uygulamaların standart bir yapıya bürünmesi ve tek çatı altına toplanması uygulamalarında bulunulmuştur. Her iki partinin de sosyal güvenlik alanı hakkında çıkarsamalarında ortak olduğu ve konu ile alakalı devlete yüklenen sorumluluğun tüm yurttaşları sosyal güvenlik çatısı altına alma gerekliliği vurgulanmıştır. Bu sadece vurgulanmayla kalmamış aynı zamanda uygulamaya da konularak sosyal güvenliğin bireyselleşmesi değil devlet sorumluluğunda her vatandaş kapsayıcı yapıda olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ak parti ve CHP'nin ekonomik anlamda bakış açısı ile incelenmiş olduğunda Bakan ve Özdemir'in yapmış olduğu çalışma incelediğimiz konuyu destekler niteliktedir. Çalışmanın sonucunda "... Sosyal politika açısından CHP ile AK Parti arasında büyük farklılıkların olmadığı görülmüştür. Her iki parti de serbest piyasa ekonomisinden yana olup, kamuyu piyasa mekanizmasının alternatifi değil, tamamlayıcısı olarak kabul etmektedir. Ancak CHP kamunun müdahalesine ve planlamaya da karşı çıkmamaktadır. Sosyal politika açısından da her iki partide gönüllü hayırseverliğe, sivil toplum kuruluşlarına ve yerel yönetimlere ağırlık verilmektedir. Fakat sosyal yardımların dağıtılması konusunda iki partinin benimsediği yaklaşım birbirinden farklıdır." Diyerek çıkarsamada bulunulmuştur. İki partinin sosyal yardımların dağıtılması konusundaki ayrıştıkları noktalar ise Ak partinin sosyal yardımların bir kısmını aynı olarak yapması ve CHP'nin sosyal yardım konusunda sadece nakdi yardım yapılması konusunu savunduğundan dolayı ayrıştıkları görülmektedir. (Bakan ve Özdemir. 2012:47). Sosyal politikalar açısından CHP ve Ak Parti'nin sosyal politikalar açısından karşılaştırılmış olduğu bu çalışmada bizim tezimizle uyumlu bir sonuç görülmüştür. Tezimizde Ak Parti'nin de CHP'nin de sivil toplum örgütlerine ve yerel yönetimlere ağırlık vermiş olduğu görülmüştür. Her iki partinin de ekonomik açıdan bakıldığında özel sektörün tamamlayıcı nitelikte her alanda olması gerekliliği hem parti programlarında hem de hükümet programlarında vurgulanmıştır. Frekans sıklık analizlerine bakıldığında da özel kavramının sık yer almasının sebebinin çıkarılmış olunan bu sonuç olduğu düşünülmektedir.

Sosyal yardımlar konusunda 2002'den bu yana kurumsallaşma sağlanmaya çalışılmış ve birçok çalışmada sosyal yardımların hayırseverlik olarak sunulduğu ya da insanların vicdanlarına bırakıldığı belirtilmiştir ancak sosyal yardım konusunda incelemede bulunulmuş olan çalışmaya göre; Türkiye'de 2002 sonrası AK Parti'nin sosyal yardımlar konusunda kurumsallaşma adımları attığını ve 2011 yılında bunu "Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın" kurulmasıyla bakanlık düzeyine taşıdığını sonucunda belirtmiştir. Bunun yanında diğer bakanlıklarında sosyal yardım konusunda sınırlılıklarının belirlendiği aynı zamanda yerel yönetimler açısından da sosyal yardımlar noktasında kurumsal etkinliğin arttırıldığını yazmıştır (Akbaş, 2019:141-142). Yapılmış olunan bu sosyal yardım analizi bizim tezimizde incelemiş olduğumuz sosyal yardımların hangi bakış açısı ile yapıldığı ile alakalı sonucumuzu desteklemektedir. Ak Parti'nin yapmış olduğu yoksullukla mücadelede sosyal yardımlar incelenirken uygulanacak olan politikaların bir bütünlük oluşturması ve sosyal yardımların muhtaçlık analizi yapılarak ihtiyaç sahiplerine ve bu şartları sağlayan herkese yapılması konusunda kurumsal bir kimliğe bürünme isteği ve uygulamaları incelemelerimizde görülmüştür. Bu çalışma da bizim tezimizde Ak Parti'nin sosyal yardımları klientalist bir bakış açısıyla değil kurumsal bir yapıda yürüttüğünü gösterir niteliktedir.

Yapmış olduğumuz bu incelemelerde Türkiye'deki sosyal politikaların üretilmesinde siyasi partilerin belirleyici rol aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bir ülkede sosyal politikaların üretilmesinde ekonomik durumun etkisi olduğu bilinse de sosyal politikaların üretilmesinde asıl önemli aktörün siyaset olduğu ve siyasette bunu sağlayanın siyasi partiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İncelemiş olduğumuz diğer bir konu olan iktidar partisinin parti programlarında üretmiş olduğu sosyal politikaları gerçekleştirip gerçekleştirmediği ve ülkenin sosyal politikalarını nasıl şekillendirdiği konusu ele alınmıştır. İktidar partisinin vaatlerini gerçekleştirip gerçekleştirmediğine ana muhalefet partisinin ise bu politikalara yön verme konusundaki etkinliği araştırılmak istenmiştir, aynı zamanda yeni politikalar üretilmesinde ana muhalefet partisinin etkisi de incelenmiştir. 3. Bölümde incelenmiş olunan bu konuda iktidar partisinin üretmiş olduğu politikaların önemli bir kısmını gerçekleştirdiği görülmüş ve sosyal politikalara ülke içinde yön vermede etkili bir unsur olduğu sonucuna varılmıştır. Ana muhalefet parti programlarının ve hükümet

programlarına eleştirileri ya da katkıları doğrultusunda da iktidar partisini sosyal politika üretme ve hayata geçirme konusunda etkisinin olduğu, sosyal politika üretme de katkı sağladığı sonucuna varılmıştır. Ana muhalefet partisi tarafından ülkedeki sosyal politikalara etki etme durumu iktidar partisinde olduğu kadar etkin olmadığı görülmüş aynı zamanda hükümet programlarında da her zaman katkı sunmadığı ortaya koyulmuştur.

CHP'nin yani ana muhalefet partisinin Türkiye'deki sosyal politikadaki bakış açısı genel çerçevede sosyal refah devleti kapsamında ve hak temelinde sosyal politika yaklaşımı olduğu görülmüştür. Sosyal politika konularının içeriği noktasında incelendiğinde ise ana muhalefet partinin sosyal politika yaklaşımları Atatürkçü düşünce ve temel ilkeler çerçevesinde şekillendiği gözlemlenmiştir. Çağdaş, özgürlükçü, rasyonel düşüncelerin hakim olduğu, eşitlikçi bir yapıda politikalar ürettiği, parti programlarından ve hükümet programlarındaki konuşmalarından bu sonuç çıkarılmıştır.

Tezimizin incelenmesi sonucunda sosyal politikaların Türkiye'de nereye gittiğini ve nasıl bir yön alacağı konusunda da bir sonuca ulaşılmıştır. İncelemiş olduğumuz frekans analizlerinde en sık çıkan kavramların sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, sivil toplum ve yerel yönetimler oluşu bize Türkiye'deki sosyal politikaların nasıl şekillendiğini ve nereye gittiği konusunda bir fikir vermektedir. Frekans sıklıkları yüksek olan bu kavramlar ve hükümet programları dahilinde Türkiye'deki sosyal politikaların yerel yönetimleri kaydırılmak istendiği sonucuna ulaşılmıştır. Merkezi yönetimlerin ağırlıklı olmasındansa yerinden sosyal politikaların yönetilmesi tercih konusu olmuştur. Bu da gelecek yıllarda yerel yönetimlerin sosyal politikalarda daha etkin rol oynayacağını göstergesidir. Aynı zamanda devletin sorumluluğunda yürütmüş olduğu sosyal politikalar konusunda sivil toplum kuruluşlarından destek istenmesi ve sorumluluk yüklenmek istenmesi de gelecekteki sosyal politikalarda sivil yapılanmaların daha etkin olacağını ve ortaklaşa politikalar üretileceği konusunda çıkarsamada bulunabileceğimiz sonucunu veriyor. Yine sık tekrar eden sağlık, eğitim, sosyal güvenlik gibi konuların ülkemizde büyük oranda politika uygulamalarının faaliyete girdiğini görmüş olsak da bu alanlardaki sürekli değişen ve artan ihtiyaç doğrultusunda bu alanda sosyal politikaların gelişim göstereceği sonucuna bizleri ulaştırmaktadır.

KAYNAKLAR

- Ahmad F. (2010). *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*. İstanbul: Hil Yayınları.
- Akbaş A. (2019). *Sosyal Devlet Anlayışı Çerçevesinde Türkiye’de Cumhuriyet’in İlanından Günümüze Sosyal Yardım Analizi*. (Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Alanı Anabilim Dalı, Edirne.
- Adalet ve kalkınma partisi programı. (2002). Kalkınma ve demokratikleşme programı. Erişim Adresi: <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/926>
- Alper Y. (2018). Sosyal Güvenlik. Tokol, A. ve Alper, Y. (Ed.). *Sosyal Politika* içinde (210-211.ss). Bursa: Dora yayıncılık.
- Alper Y. (2019). *Sosyal güvenlik üzerine yazılar’ım*. Ankara: Türk metal sendikası araştırma ve eğitim merkezi yayınları.
- Alper Y. (2015). *Türk Sosyal Güvenlik Sistemi ve Sosyal Sigorta Hukuku*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Akartürk, E. A. (2008). *Avrupa hukukuna uyum süreci açısından Türk hukukunda siyasi parti yasakları*. İstanbul: Yeditepe üniversitesi hukuk fakültesi yayınları.
- Akbulut, Z.T. (2010). *Siyasi parti programlarında temel hak ve hürriyetler meselesi*. (Yüksek lisans tezi.) Yök-tez veri tabanından erişildi. (Tez No:277187).
- ASPB. (2013), 2013 Faaliyet Raporu, <https://ailevecalisma.gov.tr/Uploads/sgb/uploads/pages/arge-raporlar/2013-yili-faaliyet-raporu.pdf>, 11.05.2020.
- Ateş, T. (2007). *Demokrasi, Siyasi partiler ve seçim*. İstanbul: Beta Basım.
- Aygen M. (2016). Türkiye’de yoksulluk ve sosyal yardım yaklaşımı üzerine: Elazığ örneği. *Avrasya uluslararası araştırmalar dergisi*. 2016/2 (8),150-179.
- Bakan S. Ve Özdemir H. (2012). Sosyal Politika Açısından CHP İle AKP’nin Karşılaştırılması. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*. 2017, 3(1), 22-50.
- Bedir E. (2012). Sosyal Politikaya ilişkin Genel Bilgiler ve Sosyal Politikanın Araçları. Oral A.İ.ve Şişman Y. (Ed.). *Sosyal Politika* içinde (S.2-27). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Boix C. and Stoiles S. C. (2007). *The Oxford handbook of comparative politics*. Oxford: Oxford university press.
- Boratav, K. (1998). *Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Bozkır Serdar A. (2018). Sosyal politika kavramı. Tokol, A. ve Alper, Y. (Ed.). *Sosyal Politika* içinde (5-6.ss). Bursa: Dora yayıncılık.
- Buluş A. (2015). *Türk İktisat Politikalarının Tarihi Temelleri*. Konya: Çizgi kitabevi.
- Çalışkan S. (2017). *Yeni Sağ’ın Gölgesinde Sosyal Politika: Türkiye Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Çalkavur T. (2002). *Sosyal Devlet Anlayışı: Sosyal Devletin Uygulama ve İdeolojisi*. (Doktora Tezi). Erişim adresi: http://www.toplukatalog.gov.tr/index.php?cwid=2&keyword=Sosyal+devlet+anlay%C4%B1%C5%9F%C4%B1%3B+sosyal+devletin+uygulama+ve+ideoloji&tokat_search_field=2&order=0
- Cumhuriyet Halk Partisi programı : yeni hedefler yeni Türkiye. (2004). Erişim adresi: <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/963>
- Cumhuriyet Halk Partisi programı:Çağdaş Türkiye için Değişim. (2008). Erişim adresi: <https://chp.azureedge.net/1d48b01630ef43d9b2edf45d55842cae.pdf>
- Çelik A. (2010). Muhafazakâr Sosyal Politika Yönelimi: Hak Yerine Yardım-Yükümlülük Yerine Hayırseverlik. *İ.Ü Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. 42.sayı. S.63-81.
- Çuhadar S.G. (2017). Sosyal Politika ile Klientalizm İlişkisi; Gıda Bankacılığı Üzerinden Bir Değerlendirme. *Çalışma ve Toplum Dergisi*. 2017/2 (53), 185-206.
- DİLİK, S . (1980). Sosyal Güvenlik ve Sosyal Hizmetler Arasındaki İlişkiler. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi , 35 (01) , . DOI: 10.1501/SBFder_0000001407
- Duyan, V., Özgür Sayar, Ö., Özbulut, M. (2008). *Sosyal Hizmeti Tanımak ve Anlamak*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi.
- Dündar B. (2007). *Atatürk dönemi siyasi parti programlarının karşılaştırmalı analizi*.(Yüksek lisans tezi.) Yök-tez veri tabanından erişildi. (Tez No:210179).
- Erdoğan, M. (1998). *Liberal toplum liberal siyaset*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Ertugay, F. (2015). Siyaset. Çetin, H (Ed.). *Siyaset Bilimi* içinde (s. 31-61). Ankara: Orion kitabevi.
- Gladstone D. (2008). Tarih ve sosyal politika. Alcock ve diğerleri (Ed.). *Sosyal politika kurumlar ve uygulamalar* içinde (35.ss.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Göze, A. (2016). *Liberal Marxiste Faşist Nasyonel Sosyalist ve Sosyal Devlet*. İstanbul: Beta basımevi.
- Gürbüz S. Ve Şahin F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Heywood, A. (2015). *Siyasi İdeolojiler*. Ankara: Adres yayınları.
- Heywood, A. (2012). *Siyasetin temel kavramları*. Ankara: Adres yayınları.
- Hilgers T. (2012). Clientelistic democracy or democratic clientelism. Hilgers T. (Ed.). *Clientelism in Everyday Latin American Politics* içinde (S.161-185). Newyork: Palgrave macmillan.
- Hopkin J. (2006). Clientelism and party politics. Katz S. R. And Crotty W. (Ed.) *Handbook of party politics* içinde (s. 406-412). London, California, New Delhi: SAGE publications ltd.
- Kesgin, B. (2014). *Siyaset bilimi ve kamu yönetimi*. İstanbul: Açılım kitap.
- Koray, M. (2018). *Sosyal Politika*. Ankara: İmge Yayıncılık.

- Magaloni B. (2014). Defining political clientelism's persistence. Brun A. D. and Diamond L. (Ed.). *Clientelism, Social Policy, and the Quality of Democracy* içinde (s.253-262). Baltimore: Johns Hopkins university Press.
- Metin B. (2013). *Türkiye’de 2000 sonrası dönemde uygulanan ekonomik ve sosyal politikalar temelinde yoksulluk sorunu “ Ankara’da uygulamalı bir araştırma”*. Ankara: Çalışma ve sosyal güvenlik eğitim ve araştırma merkezi yayınları.
- Metin B. ve Özaydın M.M. (2016). *Çalışma ve refah*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Metin O. (2011). Sosyal Politika Açısından Akp Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşananlar. *Çalışma ve Toplum Dergisi*. 2011/1 (28), 179-200.
- Muno W. (2010, Ağustos). Conceptualizing and Measuring Clientelism. Neopatrimonialism in Various World Regions çalıştayında sunulan bildiri. GIGA German Institute of Global and Area Studies, Hamburg. Erişim adresi: https://www.academia.edu/3024122/Conceptualizing_and_Measuring_Clientelism
- Neziroğlu İ. Ve Yılmaz T. (2013). *Hükümetler, Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri*. Ankara: TBMM basımevi.
- Özaydın M.M. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye ve Avrupa Birliğinde Sosyal Politikalarda Yaşanan Değişimin Analizi*. (Doktora tezi.). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Özbek N. (2011). *Osmanlı İmparatorluğu’nda Sosyal Devlet. Siyaset, İktidar ve Meşruiyet 1876-1914*. İstanbul, İletişim yayınları.
- Özdemir S. (2007). *Küreselleşme sürecinde refah devleti*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Robison R. (2006). Neo-liberalism and the Market State: What is the Ideal Shell?. Robison R. (Ed.). *The Neo-Liberal Revolution Forging the Market State* içinde(s.3-18) . Newyork: palgrave macmillan.
- Sağlık bakanlığı. (2017). Erişim adresi: <https://sakaryaism.saglik.gov.tr/TR,34674/turkiyede-aile-hekimligi.html>
- Sağlık bakanlığı. (2018). *Sağlık İstatistikleri Yıllığı*. Erişim adresi: <https://ohsad.org/wp-content/uploads/2018/12/28310saglik-istatistikleri-yilligi-2017pdf.pdf>
- Sallan Gül S. (2006). *Sosyal devlet bitti yaşasın piyasa! Yeni liberalizm ve muhafazakarlık kaskacında refah devleti*. Ankara: Ebabil yayıncılık.
- Saran U. (1997). Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları. *Vakıflar Dergisi*. 26.sayı. Erişim adresi: <http://acikerisim.fsm.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11352/544/Saran.pdf?sequenc>
- Sayan Koytak A.H. Türkiye’de sosyal yardım ve sosyal politikadaki dönüşüm:Ak parti modeli. HAK-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi. 2014/1 (5), 70-89.
- Selcik O. ve Güzel B. (2016). Sosyal Hizmet Mesleğinin Çalışma Alanı Ve Sosyal Hizmet Uygulamasının Türkiye Ölçeğinde Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 9 (46), 461-469.

- Sosyal Hizmetler Kanunu (1983, 27, Mayıs). *Resmi Gazete* (Sayı: 18059). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf>
- Şenkal, A. (2007). *Küreselleşme sürecinde sosyal politika*. İstanbul: Alfa yayıncılık.
- ŞENOCAK H . (2010). Sosyal Güvenlik Sistemini Oluşturan Bileşenlerin Tarihi Süreç Işığında Değerlendirilmesi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 0 (56), 410-468. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusskd/issue/886/9855>
- Şişman, Y. (2017). Türkiye’de Sosyal Politikanın Dünü, Bugünü: Hayırseverliğin Kurumsallaşması mı? Gelişim mi?. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2017, 4(2), 1-22.
- Talas, C. (1997). *Toplumsal Ekonomi*. Ankara. İmge Yayınları.
- Talas, C. (1992). *Türkiye’nin açıklamalı sosyal politika tarihi*. Ankara. Bilgi Yayınevi.
- Taner Derman M. ve Başal H.A. (2010). Cumhuriyetin İnanından Günümüze Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretimde Niceliksel ve Niteliksel Gelişmeler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 3/11 560-569.
- Taşçı, F. (2010). *Sosyal politikalarda can simidi sosyal yardım*. Ankara: Nobel yayıncılık.
- Taşçı, F . (2010). Türkiye’nin Kamusal Sosyal Yardım Anlayışı (1980-2007) Üzerine Bir Analiz. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 127-149 . Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusskd/issue/895/9997> (Sosyal siyaset konferansları dergisi.)
- Taşkın, Y. (2014). Siyaset nedir?. Taşkın, Y (Ed.). *Siyaset kavramlar, kurumlar, süreçler* içinde (s. 21-47). İstanbul: İletişim yayıncılık.
- Tosun, T ve Tepeciklioğlu, A.O. (2015). Siyasi partiler, siyasi katılım ve propaganda. Çetin, H (Ed.). *Siyaset Bilimi* içinde (s. 471-506). Ankara: Orion kitabevi.
- Tokol, A. (2018). Türkiye’de sosyal politika. Tokol, A. ve Alper,Y. (Ed.). *Sosyal Politika* içinde (63.ss). Bursa: Dora yayıncılık.
- Tuna, O. ve Yalçıntaş, N. (2011). *Sosyal Siyaset*. İstanbul: Filiz kitabevi.
- Türkmen B. (2015). *Sosyal Hizmet Tarihi*. İzmir. (İnternette e kitap halinde var.)
- Yıldırım A. ve Şimşek H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Yozgat, F. (2007). *Sosyal Politika*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yuvalı, E. (2018). Hak temelli sosyal yardım ve klientalizm. *Türkiye barolar birliği dergisi*. 135,385-386.
- Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. (2010). Erişim Adresi: <https://www.ytb.gov.tr/kurumsal/baskanligimiz-2>
- Zencirkıran M. (2018). Sanayi devrimi ve sosyal politikanın oluşumuna etkileri. Tokol, A. ve Alper,Y. (Ed.). *Sosyal Politika* içinde (7.ss). Bursa: Dora yayıncılık.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ULU Abdurrahman Sefa
Uyruğu : T.C
Doğum tarihi ve yeri : 14.05.1994 Tokat
Medeni hali : Evli
Telefon : 0534 267 34 65
e-mail : uluasefa@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üni. Sos.Pol.	2020
Lisans	Gazi Üniversitesi İİBF Ç.E.E.İ	2017
Lise	Tokat Anadolu Lisesi	2013

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2017	Hizmet-İş Sendikası	Toplu İş Sözleşmesi Uzmanı
2019	Yalova Üniversitesi	Araştırma Görevlisi

Yabancı Dil

YÖKDİL: 63,75

Yayımlar

İşçi Sendikalarının Toplu İş Sözleşmelerinde Sosyal Hizmet Unsurlarının

İncelenmesi: Genel İşler İş Kolu Örneği

